Zach. Topelius, Läsning för barn. VII.

SJUNDE BOKEN.

LEKAR, VISOR OCH SAGOR.

Med illustrationer af A. MALMSTRÖM och G. STOOPENDAAL.

Helsingfors. G. W. Edlunds förlag.

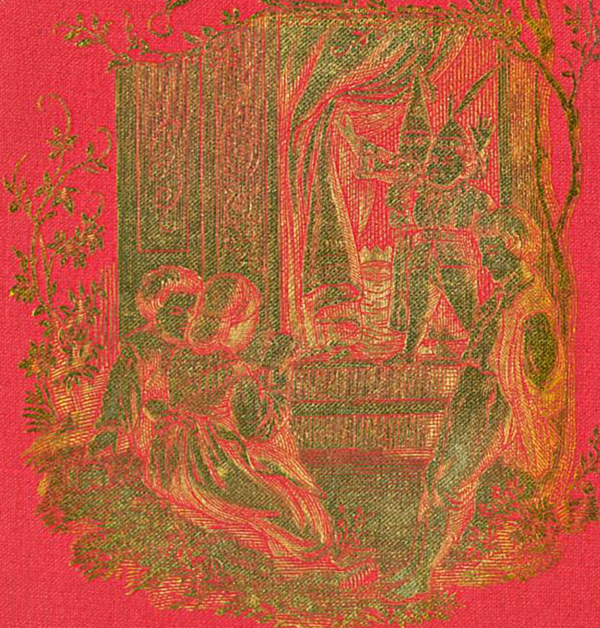
Kartonerad Fmk. 4: —. Klotband Fmk. 5: —.

Z. Topelius
Läsning
för
Barn.

LÄSNING FÖR BARN

AF

Zach. Topelius

Huru Skandinavien och Finland blefvo en halfö.

SJUNDE BOKEN.

LEKAR, VISOR OCH SAGOR.

Med illustrationer af A. MALMSTRÖM och G. STOOPENDAAL.

LÄSNING FÖR BARN

AF

ZACH. TOPELIUS.

SJUNDE BOKEN.

VISOR, SAGOR OCH LEKAR.

Med illustrationer af

Aug. Malmström och Georg Stoopendaal.

HELSINGFORS.
G. W. EDLUND.

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1891.

INNEHÅLL.

Sländans höstvisa.

Höga berg och djupa dalar,
Nu är höst i de gröna salar.
Kom, kom, min flydda hjärtevän,
Kom, kom från blåa himmelen,
Eller dyka ur hafven,
Där du ligger begrafven!

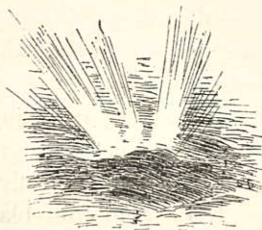
Nordanvind med hårda klackar
Trampar gräset på fält och backar.
Snart, snart så binder han min sjö,
Snart, snart skall molnet gråta snö,
Och guldfågel, som svingar,
Fryser bort sina vingar.

Korta dag med gråa tröjan,
Långa natt med den svarta slöjan,
Säg, säg, hvar gömde du min vän?
När, när så kommer han igen?
Skall han komma till våren
Med guldvifvor i spåren?

Höga berg och djupa dalar,
Tusen mark jag åt er betalar,
Om, om i världens mörka natt
Snart, snart jag får hans vinge fatt.
Min vän här vid polen
Är en stråle af solen.

Björkudden Oktober 1891.

Z. T.

Huru Gud skapade Finland.

När Gud skapade världen, sade han på tredje skapelsedagen: »Församle sig vattnet, som är under himmelen, uti särskildt rum, att det torra må synas. Och det skedde så.»

»Och Gud kallade det torra jord, och vattnens församling kallade han haf. Och Gud såg, att det var godt.»

Då höjde sig stora, vida länder ur hafvet, och vattnen skilde dem åt, så att de blefvo likasom skilda delar af jorden, hvarför de kallades världsdelar. Men det blef icke strax såsom det nu är, ty förskräckliga jordbäfningar, vattufloder och istider ändrade länge jordens yta, stora länder sjönko i hafvet, och andra uppstego ur hafvets botten.

I den världsdel, där vi bo och som nu kallas Europa, utbredde sig ett stort, öde haf från nordpolen söder ut ända till det land, som nu kallas Tyskland. Gud såg detta mörka, kalla haf och såg, att det högre i norr var en djup

dal, men söder ut var det grundare, och där höjde sig berg från hafvets botten, här och där uppresande sina ryggar öfver de ödsliga vattnen.

Gud sade till hafvet i dessa trakter af jorden: lyft upp din botten, långsamt och jämnt under många tusen år, så att vattnen rinna undan. Då skall af hafsbottnen blifva ett land, där växter och djur kunna trifvas. Där skola människor bo för att tillbedja sin skapare.

Hafvet lydde Guds bud och upplyfte sin botten, långsamt och jämnt i många tusen år. Så gör det än i dag. Hvarje år höjer sig hafvets botten en half tum eller en fjärdedels tum, allteftersom Gud vid skapelsen utstakat höjningens mått. Och ingen, som nu bor på denna del af jorden, skulle veta däraf, om han ej såge hafvets vatten beständigt minskas. Den gamle fiskaren säger till sin son, när han ror ut med näten vid hafskusten: här seglade i min ungdom skeppen, och nu flyter knappt vår båt genom sundet. Här, där nu korna gå på bete, drogo vi not, när jag var en liten gosse. Denna udde var förr en holme; nu har han vuxit tillsammans med fasta landet.

Och alla förundra sig, att det stora hafvet kan minskas, såsom skulle det rinna bort och slutligen torka ut. Men det är icke hafvet, som torkar ut, det är dess botten, som höjer sig, och när bottnen höjer sig, rinner hafvets vatten längre bort från stränderna. Icke allenast hafvets vatten rinner beständigt undan; äfven flodernas lopp blir brantare och suger ut vattnet ifrån de inre sjöarna. Och där blifva forsar i floderna och grund i sjöarna, där man förr hade djupt vatten, så att mången grund sjö och mången bäck eller å efter hand torkat ut.

Naturkrafterna, som äro Guds redskap, fortsatte sitt verk i den ordning, som skaparen utstakat. Det stora, mörka och ödsliga hafvet närmast kring polcirkeln begynte

få många öar och grund. Där nu Finland är, var ännu för två tusen år tillbaka en stor skärgård af öar. Öarna tilltogo i storlek och vuxo tillsamman, grunden blefvo torrt land med rännor och gölar af vatten, som stannat qvar i fördjupningarna. Efter hand blef där ett stort land, afskuret af många vatten, så att mångenstädes är ännu en stor skärgård långt inne i landet. Växternas grönska begynte, efter Guds befallning, utbreda sig på solsidan om åsarna; björnen, elgen, renen och många djur begynte röra sig i öarnas skogar. Det, som vi nu kalla Ladoga sjö, var då ett bredt sund, som förenade Ishafvet med det haf, hvilket vi nu kalla Finska viken. Och de sjöar, som vi nu kalla Saima, Päjäne, Näsijärvi, voro då breda hafsvikar mellan den inre skärgården och hafvet i söder. Landet skulle på alla sidor hafva varit omgifvet af vatten, om det icke genom en bergsrygg, Maanselkä, förenats med den stora halfö, som vi nu kalla Skandinavien.

Gud såg detta nya, förut okända landet, som efter hans vilja uppvuxit ur hafvets djup, och såg, att det var ett godt land. Jag vill gifva det ett folk och ett namn, sade Gud, på det att det må uppfylla min vilja på jorden.

Naturkrafterna fortforo att utföra Guds befallning och byggde två broar af fast land öfver det sund, som dittills afstängt landet från folkens stora farväg i öster. Den breda bron bildar nu ett vattenrikt land mellan Hvita hafvet och Ladoga; den smala bron går mellan Ladoga sjö och Finska viken. Öfver dessa broar intågade flera folk från de vida östanländerna, och efter det folk, åt hvilket Gud för evärdeliga tider gifvit detta sitt sköna, ur hafvet skapade land, kallades landet *Suomi, Finland.* Men folkets runoskalder, som fått gåfvan att skåda tillbaka i det förgångna, hafva, till minne af landets ursprung, kallat det *Suomensaari,* Finlands ö, och *Suomenniemi,* Finlands udde.

Så underbart skapades Finland, som intet annat land har skapats på jorden. Ty väl hafva många länder förr varit hafsbotten, och andra länder hafva sjunkit tillbaka i hafvets djup, men intet annat land, utom norra delen af Sverige, fortfar att på detta sätt uppväxa ur hafvet än i denna dag. Och de många tusen insjöarna, och de vida, sanka mossarna, och sund och floder och bäckar höja sin botten med hela landet och rinna småningom ut och qvarlemna torrt land åt åkermannens plog. Det är alldeles visst, att Finland hvarje tionde eller tjugonde år har vunnit och fortfar att vinna ett stort stycke land både inom sig och vid sina hafskuster. Andra länders folk föra blodiga krig för att vinna åt sig ett större område, men Finlands folk går till plogen och säger: plöj du; Gud skänker oss land nog, blott vi förstå att bruka det efter hans vilja.

Hvad vill nu Gud med ett sådant underverk, som han dagligen gör inför våra ögon? Visst måste han ju hafva en särskild kärlek för detta landet och en särskild mening därmed, efter Gud aldrig gör något utan ändamål. Icke veta ju vi Guds vägar och ändamål, men om hans skapelse veta vi: »Gud såg, att det var godt.»

Alltså måste vi ju tro, att Gud vill med detta landet och dess underbara skapelse utföra någonting godt i världen. Och efter han gifvit detta landet åt oss, så måste vi ju tro, att han vill hafva också oss till sina redskap för något godt på jorden. Hvad detta är, kunna vi endels förstå, när vi läsa i Guds ord, som är skrifvet till alla folk, Es. 11: 9, att jorden skall vara full af Herrens kunskap, såsom vatten betäcker hafvet. Vi kunna förstå, att såsom Gud utkorat detta land till ett under på jorden, så har han ock utkorat dess folk till att utbreda hans rike och för alla tider vara hans tjenare. Men hvad därutöfver går är oss ännu fördoldt. Herren Gud har ofta

kallat de mäktige på jorden att utföra hans straffdomar; men när han kallat sina tjenare till ett välsignelsens verk, då har han utvalt dem bland de ringa och svaga, på det att kraften skall vara hans och icke af dem.

Ja, väl må vi prisa Gud för att vi fått ett så underbart skönt land, och visst måste vi ju älska detta landet förmer än alla andra länder på jorden. Men förstår du ock, Finlands barn, hvarför Gud gifvit dig ett land, *som växer?*

Detta har Gud gifvit dig för att du skall tillväxa, såsom ditt land, till kropp och själ, i visdom och nåd. Gud har gifvit dig detta växande land för att du skall en gång lemna det bättre efter dig, än du tagit emot det, När du en gång tager arf efter din fader och moder, skall du minnas Guds vilja, som är, att du skall göra allting bättre, än fader och moder ha haft det förr. Antingen du får ett stycke jord att sköta, eller ett annat arbete, skall du tänka: nu vill Gud, att jag skall göra det väl! Ty hvarje gång någon gör ett arbete bättre än förr, är detta en tillväxt för hela landet. Såsom hvarje nytt dike är en tillväxt i landets odling, så är hvarje ny skicklighet. ny omsorg, ny kunskap en tillväxt i landets rikedom, lycka och välgång.

Gud vill, att öfverallt, där du finner en ödemark, skall du göra hvad du med din omsorg förmår för att skapa en lustgård. Där du ser något uselt, förfallet och vanvårdadt, skall du upprätta det och göra det dugligt. Där du ser något, som kan blifva till nytta, men nu ligger onyttigt, skall du taga vara på det och använda det så, att det blifver till gagn. Där du ser någon göra illa, skall du i stället göra godt; där du ser någon vara fattig och hjälplös, skall du hjälpa honom, och där du ser någon vara okunnig, skall du lära honom.

Förstår du nu, att på detta sätt växer ditt land? Det växer genom dig, huru liten och maktlös du än må vara, ty det växer genom din kärlek. Om vi räkna tillhopa allt hvad många svaga armar uträtta med god vilja, då blir ju däraf en stor tillväxt. Just genom dig skall detta land tillväxa i allt godt; genom dig skall det blifva en lustgård till Guds ära och menniskors välfärd.

Ack, det finns så många, som icke tänka därpå och sköfla landet för att en tid hafva vinst och sedan lemna en ödemark efter sig. Det finns så många lata och okunniga, som tänka: hvad angår mig huru det sedan blir, endast jag har det godt i min tid? Gud ser dessa Finlands otrogna barn och skall en gång säga till dem som till Ödgrim: jag har gifvit dig ett skönt, ett växande land; hvad har du gjort af min gåfva?

Älskade barn, låt oss hellre uppfylla Guds vilja på jorden! Låt oss »akta på det profetiska ordet, till dess att morgonstjärnan uppgår i våra hjärtan.»* Och profetian säger till oss: Väx, mitt land, väx i Guds kraft, väx i alla dina barns endrägtiga kärlek!

* 2 Petr. 1: 19.

Vidrack.

Det var en gång en gosse, from och fredlig.
Han hette Vidrack och var så beskedlig,
Att han lät myggan bita sig helt blå,
Men lyfte icke armen upp att slå.
Han var så lat! Han var så lat, den gossen,
Att när han riktigt törstig låg på mossen,
Och källan var tre alnar nära till,
Steg han ej upp att dricka, han låg still.
Hos far och mor låg han raklång i sängen
Och såg i taket stora, långa drängen.
Man kunde tro, att han var sjuk och svalt,
Men han var frisk och frodig som en palt,

Han tyckte om att ligga där och latas
Och låta som ett litet barn sig matas.

Far sade: skäms du ej, din lata best,
När far din själf arbetar som en häst?
Upp med dig! Nu så gräfta vi potatis,
Och jag behöfver folk, det fås ej gratis. —
Mor blef förskräckt. — Nej, det går aldrig an.
En sådan liten stackare som han!
Du minns, han hade tandvärk sista våras,
Och nu kan han af gräftan dödligt såras.
Ack, hvarför skall du störa gossens blund?
Låt stackars Vidrack hvila sig en stund.

Far knackade sin pipa ut mot spisen
Och sade: mor, du skämmer bort den grisen.
Hvad duger pojken utan arbete?
Han kan ju ej ännu sitt abc,
Och Mårtens Kalle läser ren katkesa . . .
Nå godt, han skall ej gräfta, han skall läsa.

Där sändes bud till klockarn. Klockarn kom
Och stafvade med Vidrack dagen om,
Där gossen låg och gäspade på ryggen
Och såg i taket på en dans af myggen.
Ja, där stod A så långbent och så tunnt,
Men B det var så obegripligt rundt.
Att få det där i skallen var besvärligt,
Och stackars Vidrack gäspade förfärligt.
När qvällen kom, så visste han rätt bra,
Att var det icke B, så var det A.

— Nu är du lärd, — sad' mor. — Nu kan du blifva
Professor minst, när du lär dig att skrifva.
Men du har ej dig tvättat sen i fjol;
Det skall bli skönt att skina som en sol;
Gå nu i bastun, du min gosse kära,
Och orkar du ej gå, skall jag dig bära.

Ja, mor hon bar sin luns som mjölesäck;
Då tyckte Vidrack han var riktigt käck.
Men se, nu kom det svåraste i saken:
— Sitt, gossen min, så kläder jag dig naken
— Hvad? Skall man kläda af sig i ett bad?
— Ja, det förstås. Var nu rätt snäll och glad!

Men den, som ej blef glad, var mjölesäcken.
Ett sådant tyranni! Nej, det skall necken!
Till det så hade Vidrack visst ej mod;
Han kröp på lafven som han gick och stod,
I skjorta, byxor, stöflar, väst och tröja
Och svettades så grymt af där att dröja,
Att gossen stackare blef bastusvag
Och somnade . . . och sofver än i dag.

Den sagan hörde jag, när jag var liten,
Än som förmaning, än som lön för fliten.
Hvar gång jag somnade med kläder på,
Så fick jag höra orden: *skall du gå,*
Som Vidrack gick, fullklädd på bastulafven?
Jag upp med fart! Hvem ville bli, som han,
Till ordspråk och spektakel för hvar man
Ännu när man är längesen begrafven?

Den stackars Vidrack! Ja, hvad hjälper det
Att spara här i världen sina fjät
Och titta fromt med lättjans majestät
På myggornas kadriller högt i taket,
När man blir busen, som får barnet vaket?

Huru Skandinavien och Finland blefvo en halfö.

Har du varit en gång på den lyckliga ön? Har du sett långt i hafvet en blommande strand? Ingen storm, intet skum, ingen bränning af sjön och den blåaste himmel, det grönaste land. Där ville jag bo, där ville jag bygga en rödmålad stuga och ankra i viken en hvitmålad båt med ljusblå segel. Det vore något att där få lefva och dö med sitt hjärtas vän!

Men jag kommer ej dit; det är så långt att segla i fjärran blå. Jag ror, och jag ror; lika långt är det alltid ännu till den lyckliga ön. Om den finns en saga. Den sagan hörde min farfars farmor och min morfars mormor, när de ännu voro små, och då redan var hon så gammal, så gammal. Några tro sig igenkänna sagan om Florio och Unda Marina med andra namn. Jag vet ej; jag lemnar det osagdt. Men så lydde sagan:

Den lyckliga ön hette *Skandia* och låg i nordhafvet mellan Atlantiska oceanen i vester och Asiens stora fastland i öster. Finnarne kallade ön *Suomensaari*, Finlands ö. Mellan ön och Asien var ett bredt sund. Konungen öfver Asien hade en son vid namn *Delling*, morgonrodnaden, och konungen öfver oceanen hade en dotter vid namn

Atalanta, aftonrodnaden. De två voro barn, och konungarne skänkte åt dem den lyckliga ön, för att de skulle mötas där och ostörda leka med snäckor och fjärilar. Delling och Atalanta, morgonrodnaden och aftonrodnaden, möttes alla årstider på den lyckliga ön; — det var därför ön var så lycklig.

På isbergen borta vid nordpolen bodde två spåqvinnor, svarta Valan och hvita Valan. Svarta Valan såg barnen leka på den lyckliga ön och kände afund uti sitt svarta hjärta. Hvarför skola dessa barn vara så lyckliga? Hvarför skola de leka med fjärilar, när vi frysa på isbergen? Och den afundsjuka Valan blåste mörker och köld öfver den lyckliga ön, för att äfven den skulle blifva ett isberg. Men hon fick ej så mycken luft i sina svarta lungor, att hon kunde blåsa hela sommaren bort; hon lyckades blott till hälften. Hon blåste sex månader vinter, men de öfriga sex månaderna måste hon dela mellan vår, sommar och höst.

— Hvad har du gjort? — sade den hvita Valan, sorgsen och ledsen. — Nu skola de två barnen beständigt söka hvarandra. I tre månader skola de borttappa hvarandra i mörkret; i sex månader skola de se fållarna af hvarandras klädningar i skyn, utan att upphinna hvarandra. Endast i tre månader skola de finna hvarandra och leka, som förr, på den lyckliga ön.

— Ja, — sade svarta Valan med sitt iskalla löje, — hvarför skulle jag vara så trångbröstad? Jag ville ju blåsa mörkt öfver allt; då skulle de lekt kurra gömma året om.

Detta tyckte den hvita Valan vara hårdt för barnen, och för att trösta dem sjöng hon en ny visa, som flöt med alla sorlande vågor och flög med alla susande vindar till den lyckliga ön:

»Vår ö är den skönaste ö på Guds vida jord, och dess längtan är lång, dess lycka är kort, men dess kärlek

är ren som den hvitaste snö, och vår ö är de lyckliga barnens ö.»

Svarta Valan hörde visan dansa på vågen vid alla stränder, och när hon hört den i tusen år, fann hon den slutligen gammalmodig. Då företog hon sig att besöka sin fader, den gamle jätten i jordens innandöme, honom, som svenskar och norrmän kalla *Fornjoter*, men som finnarne kalla *Virokannas*. För honom klagade Valan, att vind och vågor sjöngo en oanständig visa, som ej gaf henne nattro i isberget. En sådan utsliten visa om lyckliga barn!

— Hvad vill det säga, lyckliga barn? — mumlade jätten i sitt mossiga skägg. Han hade aldrig hört talas om barn sedan världens skapelse.

— Barn, — sade Valan, — brukar man kalla ett slags små grodor, som beständigt trilla stort folk i fötterna. Och nu hoppa där två sådana kräk på den lyckliga ön.

— Kör bort dem! — menade jätten.

— Kan ej, fader; ön är ju deras.

— *Surt!* — ropade jätten.

Surt kom. Han var jättens äldste son, eldfursten, smeden, som hade sin ässja i vulkanens krater.

— Gå, spräng i stycken den lyckliga ön! Valan, din syster, får ingen nattro för dumma visor.

Surt gick och tillredde en vulkan under den lyckliga ön. När han laddat den ända till mynningen, tände han på, och brrr, där flög ett litet hörn af ön ut i hafvet och kallades *Island*. Men största delen af ön stod orubbad qvar på sin grund af granit.

Surt kom tillbaka med rapport, att den lyckliga ön var honom för hård.

— Hvad nu? — sade jätten; — skall ej din syster Valan få nattro för grodornas visor? Gå, mura vallar och torn

kring den lyckliga ön, så att ej kräk krypa dit ur sjön! Jag tänker, att då skall en ände blifva på alla visorna.

Åter gick Surt och smidde fjällen som murar kring den lyckliga ön. Det var ett långt och mödosamt arbete; kolen i hans ässja togo slut, innan han fick sina murar färdiga. Han hade börjat på vestra sidan, men när han kom till sydöstra sidan af ön, blef muren så låg, att elgar och björnar i kapp sprungo öfver den. Delling, morgonrodnaden, sam in genom sundet, och Atalanta, aftonrodnaden, flög öfver fjällen i vester att leka, som förr, på den lyckliga ön.

Svarta Valan i isberget hörde ständigt densamma visan och gick med den mörka natten i hjärtat till sin fader i underjorden. — Fader, Surt har bedragit dig. Han har lemnat ett hål i muren; barnen simma till ön genom sundet och visan lemnar mig ingen nattro.

— Surt, — sade jätten, — hvartill tjenar en mur med ett hål i sydost? Du har pustat dig hes med dina usla vulkaner. Gå till Island, kryp under Geyser och hosta ut gyttja i hundra år!

Surt fladdrade bort, och jätten kallade sin andre son *Kare*, vindfursten, hvilken var lika slug i sin svaghet, som Surt var dum i sin obändiga kraft. — Kare, — sade jätten, — grodorna simma in genom sundet till den lyckliga ön, och Valan, din syster, får ingen nattro. Gå, fyll igen sundet, och mura däröfver en bro af sand! Lyckas du icke bättre än Surt, skall jag plocka från dina skuldror hvar fjäder af stormens vingar.

Kare flög vingsnabb åstad och kom till det breda sund, hvilket då förenade Ishafvet med det haf, som nu kallas Finska viken. Där uppryckte han den högsta fura på stranden och mätte med stammen sundets djup. Hu, det var ett mäkta stort djup, såsom man ännu finner i

Ladoga; där räckte ingen fura till sundets botten. — Huru skall jag nu bygga en bro af sand öfver detta breda och djupa sund? — tänkte Kare bekymrad. — Icke är jag stark nog att kasta dit berg öfver berg. O, du dumma Surt! O, mina vackra vingar, skolen I aldrig mer sopa hafvens gungande golf?

Vid det att han, trött och rådvill, satt hopkrupen i en bergsskrefva, blef han varse två jättepojkar, *Kase* och *Svase*, som stodo på hvar sin sida af sundet och roade sig att med flata klipphällar kasta smörgåsar öfver vattnet. Strax hade Kare sin plan färdig.

— Kase, — sade han till gossen, som stod på den lyckliga ön, — hela världen säger att Svase kan kasta en sten ända till Lofoten, men du kan ej kasta till midt i sundet.

— Det vore väl något! — utropade Kase förargad, tog ett klippstycke och kastade klippan midt i sundet.

— Du kastar ej illa, — gycklade Kare; — men detta var nu en lyckträff.

— Lyckträff? — ropade Kase, ännu mera förargad och fortfor att kasta klippa efter klippa i sundet. Kare var redan öfver på Svases sida och sade till honom: — Svase, hela världen säger, att Kase kan kasta ända till Jenisej, och du kan ej kasta en sten till midten af sundet.

— Hvad för något! — utropade Svase, i sin tur förargad. — Kan jag ej? — Och så kastade han en klippa till midten af sundet.

— Det var nu bara en lyckträff, — gycklade Kare.

— Lyckträff? — skrek Svase. Och så begynte han, likasom Kase på andra stranden, kasta den ena klippan efter den andra i sundet. Den, som känner pojkar, när de täfla om högsta priset för mandom, den kan förstå, att Kase och Svase ej slutade förr, än de kastat alla strändernas

klippor så långt de förmådde ut i sundet. Slutligen, när de voro så trötta, att de ej kunde lyfta en småsten mer, summo de ut att lugga hvarandra i sundet, och det var det sista någon vet att berätta om Kase och Svase.

Huru nu pojkarne kastat klippa efter klippa ungefär lika långt, märkte Kare till sin stora fägnad, att där blifvit ett stort grund midt i sundet. Det var just detta som Kare beräknat. Nu skall jag börja *mitt* arbete, sade han till sig själf.

Då tog han ett långt språng ut i Ishafvet, blåste upp sina lungor och pustade fram den värsta nordanstorm, som han någonsin varit med om. Vågorna rullade fram som höga berg, upprefvo hafvets botten och välte in sanden i sundet. Där samlade sig allt grus och all gyttja kring grundet, bredde sig ut åt båda sidor och gjorde en bred, fast bro mellan fastlandet i öster och den lyckliga ön. Nu fanns sundet ej mer, nu återstod blott en hafsvik i norr, som sedan kallades *Hvita hafvet,* och en hafsvik i söder, som sedan blef insjö och kallades *Ladoga.* Men nu hade också den lyckliga ön blifvit förenad med fastlandet i öster och var ej mera en ö, utan en halfö.

Detta kan numera ingen ändra. Den lyckliga ön, ack, hon finns icke mer, hon har blifvit en saga, en dröm från tidernas morgon. Långt borta i hafvets töcken tycka sig menniskorna se hennes blommande strand, och de ro dit ut, de ro, de segla, de söka, men ön är alltid lika långt borta. Gossen ror ut, när han är femton år gammal, och kommer tillbaka som gråhårig gubbe, men tror du han fann den lyckliga ön? Aldrig, aldrig så nära, att han kunde binda sin båt vid en björk på dess strand och säga: nu är jag här!... Ja, här är han visst, men icke mer på den lyckliga ön, utan på halfön med haf på tre sidor, där folkens vägar gå fram, där makterna strida, där hundarna jaga,

bekymren vaka och sorgerna kasta sin skugga i glimtar af solsken. Hvar, hvar är den lyckliga ön?

Fråga ej så, hon finns ju ändå, men hon finns ej i hafvet, hon har flyttat in i menniskornas hjärtan. Där ett godt barn sofver, där en ängel vakar, där en god menniska bor i Guds och samvetets frid, där, ja, där är den lyckliga ön. Ro dit, och du ror ej förgäfves!

Svarta Valan och den gamle jätten i jordens innandöme trodde, att nu hade de för alltid skilt morgonrodnaden och aftonrodnaden åt. De bedrogo sig. Ljusets och kärlekens makter kunna blott för en tid förmörkas, men skiljas eller dödas kunna de aldrig. I tre månader om året kunna de två konungabarnen ej se hvarandra, men de fortfara att söka hvarandra, och då få de i sex månader se högt öfver fjällen de röda flikarna af hvarandras klädningsfåll. Däraf få de nytt mod att söka och åter söka hvarandra i skyarna och slutligen återfinna hvarandra vid midsommartid i de trakter af jorden, där de möttes fordom på den lyckliga ön. Då färgas skyarna åter i rosor och guld, och då sjunga barnen åter den gamla visan, som var dem så kär:

»Vår ö är den skönaste ö på Guds vida jord, och dess längtan är lång, dess lycka är kort, men dess kärlek är ren som den hvitaste snö, och vår ö är de lyckliga barnens ö.»

Mars 1888.

(Vintersaga för Norrköpings skolbarn.)

Fimbulvinter står i nord,
Pepprar luft och sockrar jord,
Gnistrar hög i stjärneprakt,
Står vid fruset haf på vakt.
  På dess bro
  Sammangro
Sverges berg och Finlands mo.
Gosse, spänn ditt stål på fot!
Vänners land ta'r dig emot.

Om Rimtussen, som så hård
Nu regerar Odins gård,
Visste hur hans tid är kort,
Smälte snart hans krona bort.
  Röd om hyn,
  Står i skyn
Balders pilt vid himlens bryn,
Sömnig än och morgontung;
Han är vårens unge kung.

Snart sitt öga upp han slår,
Kammar rimfrost ur sitt hår,

Tvättar sig i morgondagg,
Gröna tröjan tar från knagg.
  Silkeslen
  Går han sen
Ut att borsta skogen ren,
Löser fri den bundna sjön
Och sår tusen, tusen frön.

Men Rimtussen rymmer, han,
Hvarför var han en tyrann?
Vet han ej, att fria haf
Kasta stolt sin fjätter af?
  Våld förgår,
  Rätt består,
Kärlek vattnar lifvets vår.
Jorden hör de goda till;
Vill du vara god?... Du vill!

Charles Gordon.

Har du läst om en underbar hjälte, som står ensam i vår tid och som blifvit föremål för en beundran, hvilken han aldrig sökt?

Han var en engelsman, som älskade och tjenade sitt fädernesland, älskade och tjenade hela menskligheten, men öfver allt annat älskade och tjenade sin Gud. Han var en kristen hjälte, som beständigt visste sig stå under Guds allsmäktiga hand och därför fruktade ingen fara.

Till sitt yttre var han en liten, spenslig man med ljust hår, milda blå ögon och ett uttryck af godhet i hela sitt väsen. Men inom denna oansenliga yttre gestalt, som

mera liknade ett barn, än en hjälte, bodde en järnvilja, en fältherres snille och det mest oförfärade mod. Han kunde vara fruktansvärd, denne milde man, och hans blick, som ofta syntes så drömmande vek, kunde tämja lejon.

Charles Gordon härstammade från en krigaresläkt och blef själf en krigare. Han var den fjärde bland elfva syskon, svag och sjuklig i sina växande år. Hans studier vid krigsakademien visade inga utmärkta betyg; man väntade icke mycket af denne gosse. När han var tjugutvå år gammal, utbrast det stora kriget under kejsar Nikolais sista tid mellan Ryssland på ena samt England, Frankrike, Turkiet och Italien på andra sidan. Där fick Gordon i löpgrafvarna vid Sebastopol visa hvartill han dugde. Där ingen vågade sig fram i det värsta kulregnet, där stod Gordon lugn med sin kikare för att utspana fiendens rörelser. Han var ingeniörofficer; det är mycket möjligt, att äfven finnar skjutit på honom, ty många finska officerare tjenade vid den ryska armén i Sebastopol.

England hade sin hand med öfverallt i världen. Gordon hade tjenat en tid i vestra Asien, när han 1860 skickades till Kina, som då låg i krig med England. Kina besegrades, men Gordon stannade qvar efter fredsslutet och fick sin regerings tillåtelse att tjena den kinesiske kejsaren. Han hade genomrest största delen af Kinas ofantliga område, när han 1863 utnämndes till öfverbefälhafvare för detta lands hela krigsstyrka vid kufvandet af ett fruktansvärdt uppror, som sträckte sig öfver halfva riket. Inom nitton månader hade han besegrat dessa grymma rebeller, Taipings, som ingen kunnat emotstå; räddat riket och många hundradetusen menniskor från undergång. Kejsaren af Kina öfverhopade sin räddare med skatter och ärebetygelser. Gordon skulle nu blifva kejsarens närmaste mandarin, men han afslog alla skatter och äreställen, han åter-

vände som en fattig kapten tillbaka till England. Som minne från Kina hemförde han blott en stor guldmedalj, som där präglades till hans ära, och några fanor, som han i striden eröfrat från rebellerne. De betydde ej mycket för honom; han föraktade triumfer och menniskors pris. Guldmedaljen sålde han en dag, när han var utan penningar och ville hjälpa en olycklig; fanorna skänkte han åt några gossar, som han underhöll och själf undervisade i sin lilla för dem inrättade skola vid stranden af Themsen. Detta var hans lyckligaste tid; han höll af dessa gossar och skickade ut dem att blifva duktige sjömän.

Sedan var han en tid engelsk konsul vid Donau, hade avancerat till öfverste och skickades att utrota slafhandeln i öfra Egypten. Det var ett svårt stycke arbete, ty de roflystne araberne jagade negrer som vilda djur och sålde dem sedan med stor vinst till slafvar. I två år var Gordon guvernör öfver det vida ökenlandet Sudan vid Nilens öfra lopp, gjorde en ände på slafhandeln och införde fred och rättvisa bland denna olyckliga befolkning, som dittills på det grymmaste utplundrats af egyptier, araber och turkar.

Men slafhandlarne hade medhåll bland Turkiets paschar och ställde så till, att Gordon blef återkallad 1879. Nu skickades han än till Indien, än till Kapkolonien. För en tid fick han draga sig tillbaka till närheten af Jerusalem och där studera bibeln i ensligt lugn, — denna kära bibel, som han medförde öfverallt på sina långa resor. Men nu blef i Egypten ett farligt uppror, och en falsk profet, som kallade sig Mahdi, Muhameds efterföljare, eröfrade största delen af det olyckliga Sudan, hvilket efter Gordons afresa återfallit i det förra eländet. England tog herraväldet i Egypten, slog rebellerne och skickade Gordon å nyo till Sudan.

Gordon lydde icke ogärna, emedan han förbarmade sig öfver det olyckliga landet, men han lydde med vissheten att aldrig komma tillbaka. I februari 1884 kom han till Sudans hufvudstad Khartum, där den blå och den hvita Nilen sammanflöda. Befolkningen mottog honom som en räddande ängel. Lugn och rättvisa återställdes; Gordon erbjöd allt, som var förenligt med ära och samvete, för att blidka Mahdin. Denne svarade: — blif muselman, och jag, profeten, vill skona ditt lif! — Välan, — sade Gordon, — är du en profet, så befall Nilen att torka ut, kom öfver den torra floden till Khartum, och jag vill mottaga dig!

Mahdin förmådde icke uttorka Nilen, men han inneslöt Khartum med sina araber och negrer, och araberna äro ännu, som de alltid varit, det tappraste, mest dödsföraktande, men också mest fanatiska folk. De anryckte under stridsropet: det finnes blott en Gud, och Mahdin är hans profet! Gordon mottog dem så, att de gång efter gång återvände med blodiga hufvuden. Det blef en lång och förfärlig strid mellan korset och halfmånen. Gordon stod med ett litet antal trogne krigare och med stadens invånare, som gingo i döden för honom, så ensam, så öfvergifven af hela världen, att stundom månader förgingo utan att någon i Egypten eller Europa visste, om han var lefvande eller död. Han stod där med tre eller fyra europeer vid sin sida, med Mahdins anhängare inom och utom staden, utan andra hjälpmedel, än dem han själf visste förskaffa sig. Men han fann råd för allt, han byggde fästen och ångfartyg, tillverkade krut och vapen, anlade minor, som sprängde fienden i luften, gjorde långa ströftåg på floden och anskaffade proviant åt den hungrande staden. Han sof icke mer om nätterna; han betraktade hvar morgon med sin kikare den blå strimman af Nilen åt norr. Han väntade, dag efter dag, i långa veckor och månader, att

se röken af engelska ångfartyg, som ilade till hans undsättning. Förgäfves; ingen rök, ingen hjälp; endast de grå krokodilerna visade sina grymma tänder i gyttjan vid flodstranden. Och likväl lydde Gordons korta budskap, som smugglades genom Mahdins läger på små pappersblad af ett frimärkes storlek: »Khartum, all right»; allt väl i Khartum.

Ändtligen, den 28 januari 1885, visade sig två engelska båtar, utsända af lord Wolseleys anryckande hjälptrupper, utanför Khartum. De mottogos af en vild eld från kanoner och handgevär. Khartum badade i blod, det var eröfradt af fienden. En förrädare hade den 26 januari i daggryningen öppnat en port för Mahdins lurande skaror; alla Gordons trogna hade, jämte den olyckliga stadens invånare, män, kvinnor och barn, blifvit nedhuggna, och Gordon själf hade delat deras öde. Man vet ej med visshet huru han fallit, blott att han fallit med odödlig ära.

England ville nu gifva många millioner i guld för att återköpa en enda af de månader det försummat för Gordons räddning. Han själf har icke aktat sitt lif värdt en penni. Han var beredd att tjena menskligheten, så länge Gud fann det nyttigt för sitt rike på jorden, men hans tjenst var tung, han längtade efter sin frigörelse. Törhända skall just genom hans fall en bred väg för kristendom och civilisation öppnas till det inre af Afrika.

Hvad är den storhet, som gäller för menniskor? Det är att kunna försaka sig själf för ett ädelt mål. Hvad är den storhet, som gäller för Gud? Det är Kristi rättfärdighet, det är att kunna böja sin vilja under Guds vilja och gifva åt Honom sin ära. Charles Gordon förenade båda dessa storheters mått. Han hade haft lyckan att uppfostras af en gudfruktig moder, och han fruktade ingen fara, därför att han fruktade Gud.

Märk detta, yngling, du som drömmer om hjältars rykte! Det finns intet sant mod och ingen sann ära utan en sann gudsfruktan. Likna däruti Charles Gordon, och du skall blifva, om icke hans ryktes, så dock hans inre och menskliga storhets vederlike!

Hjältevisa vid fem år.

Nu sjunger jag min visa,
Och hon skall vara fin.
Mor kallar mig rädisa,
Far säger Pikkulin.
Jag är så stor, tro du mitt ord,
Att när jag står uppå ett bord,
Så är — bimbam, bimbum, bimbång,
Så är jag en mil lång.

Och Simson, må du veta,
Var ej så stark som jag.
Räck hit ditt finger, Greta,
Försök ett nappatag!

Och lånar du mig oxens horn,
Så skall jag lyfta kyrkans torn,
Om det — bimbam, bimbumbelibungt,
Om det ej är för tungt.

Hvad skall du vara rädder?
Jag är ju inte arg,
Om du ej kommer klädder
I pälsen af en varg.
Si, vargarna, dem skjuter jag,
För skjuter jag ej dem i dag,
Så ä — bimbam, bimbumbelebej,
Så äta de upp mej.

Och tänk hvad jag gör nytta,
Och tänk hvad jag kan allt!
Jag stupar kullerbytta,
Och rår med sju lass palt.
Jag hoppar kråka duns i back
Och rider som en lunsebrack
Galopp — bimbam, bimbumbelebygg,
Galopp på pappas rygg.

Och hör du hur det skramlar!
Min ficka är ej tom.
Där trillar och där ramlar
Af bara rikedom.
Jag tänker köpa bagarbo'n,
För har jag inte en miljon,
Så har — bimbam, bimbumbelebenn,
Så har jag femti penn!

Och kejsarn, jo jag tackar,
Han har det ej så godt.
Nog har jag hundra backar,
Om han har hundra slott.
Men han har ej så qvicker häst,
Min Polle springer ändå bäst,
Fast han — bimbam, bimbumbelegren,
Fast han är utan ben.

Si, när jag får en riktig
Mustas att bita på,
Så blir jag värnepliktig
Och general, får gå,
Och sen student, för a, b, x
Och sen isvosik numro sex,
Så får — bimbam, bimbum, bimbem,
Så får jag köra hem.

Men nu är jag rädisa,
Nu är jag Pikkulin.
Jag tycker, att min visa
Förtjent en apelsin.
Jag är så hungrig, mamma du;
Så bred åt din rädisa nu
En duk — bimbam, bimbumbelibås,
En duktig smöregås!

Den heliga nattens barn.

Den heliga nattens barn.

En julsaga.

Minns du ännu sagan om »den heliga natten?» Det finns endast en helig natt på det långa året, och det är julnatten, men om den natten veta vi flere sagor. Alla nätter sofva goda barn under änglarnas vakt, men det är icke alla nätter frid på jorden, det finns endast en fridlyst natt, när hela skapelsen hvilar i Guds tillbedjan och ingen får göra en annan illa.

Det var en gång en underlig väntan i hela världen. Alla visste att någonting nytt och stort skulle komma, men hvad det var visste ingen. Stjärnorna på himmelen sågo frågande på hvarandra. Hvad är det? frågade stjärnan Capella i öster en annan tyst stjärna, Aldebaran i vester, Ljusstrålen flög fram och åter emellan dem, men Aldebaran kunde ej svara och blinkade hemlighetsfullt: syster, jag vet icke!... Vega på den nordvestra himmelen frågade sin lysande broder Sirius på den södra: när kommer det underbara? Men Sirius visste lika litet *när*, som Aldebaran visste *hvad*. Karlavagnens femma gjorde cirkel efter cirkel rundt kring nordstjärnan och tänkte för hvarje rundresa: nästa gång kommer det nya i världen. Tusen år gingo förbi, och det nya kom icke. Judarnes profeter

hade berättat för dem, att Gud skulle nedstiga under namn af Messias och förbarma sig öfver allt, som lider och dör på jorden. Detta var mycket mer än stjärnorna visste, men det var likväl icke allt, ty judarne missförstodo sina profeter och sade till hvarandra: här skall komma en stor krigshjälte, befria oss från romarnes ok och göra oss till världens herrar.

Vid den tiden bodde i Betlehem i judiska landet en mulåsnedrifvare vid namn Amrah. Han var en klok, men hårdhjärtad och girig man, som börjat sitt yrke med en åsna, men nu hade femtio och hoppades med tiden få hundra. Ty han höll härberge för resande och uthyrde sina åsnor åt dem. Han hade hört, att där skulle blifva en stor folkräkning, då allt folk i judalandet skulle skattskrifvas i sina fäders stad. Och emedan Betlehem var konung Davids stad, tänkte Amrah: hit komma många rika och förnäma af Davids släkt; jag vill göra mitt härberge dubbelt större och förtjena mycket penningar.

Så byggde Amrah en stor gård och hade många rum för gäster och många spiltor för deras hästar och åsnor. Davids efterkommande voro talrika, och där begynte komma många resande, både rika och fattiga, men Amrah mottog endast de rika, och äfven de voro så många, att härberget snart blef fullt. Där fanns endast ett rum qvar, kungssalen, den största och förnämligaste: honom ville Amrah spara för en konung eller en furste.

Denne girige man hade två goda och fromma barn: en gosse vid namn Eli och en flicka, som hette Tirza. Barnen betraktade med förundran de många främlingarna och tyckte det vara ganska orätt, att de fattiga ej blefvo mottagna, medan där ännu funnos rum i härberget. Då hände det sig sista dagen, när alla rum voro upptagna och endast kungssalen stod obebodd, att där kom en timmerman,

som ledde vid tygeln en åsna, och på åsnan red hans unga hustru, darrande af trötthet.

— Här finns intet rum, — snäste Amrah, ty han kunde väl se, att de nykomne voro fattigt folk.

— Var ändå barmhertig och gif oss den minsta vrå, — suckade timmermannen. — Vi ha rest en lång väg, och min hustru är mycket trött.

Amrah skrattade. — Ha ni råd att betala tjugu siklar guld för en natt eller två?

— Nej, det ha vi inte, — svarade timmermannen. — Men var barmhertig mot oss, och Gud skall löna eder mångfaldt igen.

— Far! Far! — bådo Eli och Tirza med tårar i ögonen. — Se hur trött och blek den stackars unga qvinnan är! Hon kan kan ju knappt hålla sig uppe i sadeln. Och se huru innerligt vackert och godt hon beder att få hvila hos oss! Vi ha ju kungssalen ledig; låt henne få sofva där i natt!

— Allt annat! — utropade Amrah försmädligt. — Det är just kungssalen, som kostar tjugu siklar i guld.

Ja, hvad skulle de trötte resande göra? De måste bedröfvade återvända från härberget och visste intet annat råd, än att sofva under bar himmel på hårda berget.

Men när de ridit ett stycke ut, kommo två barn springande efter dem. Det var Eli och Tirza. — Följen med oss! — ropade barnen. — Vår fader har ett stall för sina åsnor här nära i bergsgrottan. Där är godt rum nu, för att åsnorna äro uthyrda åt resande. Och där är likväl bättre att sofva, än ute på berget.

Timmermannen var glad att få tak öfver hufvudet och följde tacksam de vänliga barnen. — Ja, — sade han, — hvarför skulle ej vi kunna sofva i ett stall? Vår stam-

fader David har sofvit mången natt i sådana bergsgrottor när han flydde för konung Saul.

När de kommo till grottan, voro där flera krubbor lediga, och de utvalde åt sig den renligaste. Tirza fann en qvast och sopade krubban så fin som ett kammargolf. Eli bredde ut skön, frisk halm i krubban och gick sedan att hemta vatten ur källan för att vederqvicka de trötta Han glömde ej heller att gifva gräs och vatten åt deras åsna.

— Men — sade Tirza — det blir nu mörkt, och vi ha ingen lampa med oss.

— Och så ären I hungriga, — menade Eli. — Viljen I, så springer jag hem och hämtar min honungskaka, som jag fick af en resande för att jag sadlade af hans åsna i går.

— Tack, tack, — sade timmermannen, — vi behöfva ej lampor, vi äro goda vänner med himmelens stjärnor, och ännu ha vi qvar litet mat i vår resväska.

— Godnatt, sof godt! — sade barnen.

Den unga, bleka qvinnan, som lagt sig på halmen, räckte dem handen till afsked och sade: — Gud skall höra min bön. Efter ni vederqvickt de trötta och beredt de hemlösa en bostad, så skall Gud aldrig låta eder vara utan hem eller hugnad i världen. Och om någon af eder hungrar eller törstar, så skall han hungra och törsta efter rättfärdighet inför Gud.

Undrande hvad detta månde betyda, gingo barnen ut ur grottan. Då ropade Tirza: — Nej, se, Eli, se!

Rätt ofvanför dem på himmelen sken en stor, lysande stjärna, som ej varit där för en stund sedan. Natten hade inbrutit. Hela horisonten var mörk, så långt något öga såg, men här öfver grottan var det som klara dagen.

Alla de tusen och åter tusen stjärnorna på den mörkblå natthimmelen voro icke mindre förundrade, än Eli och Tirza. — Hvad betyder detta främmande ljus? — sade

Regulus till sina grannar, de tre kungliga stjärnorna i Orions bälte. Och Orions stjärnor svarade: — nu kommer det stora nya i världen, men hvad det är, vet ingen ännu.

Algol sade till Alamak: — jag ser tre konungar vandra från fjärran österland.

Arcturus sade till Gemma: — jag ser konung Herodes darra på sin tron.

Nordstjärnan, kring hvilken jordklotet vänder sig, ropade högt, så att det hördes kring hela världen ända till de grå stjärntöcknen bortom Orion, hvilkas afstånd ingen kan mäta, — jag ser ett litet barn i Betlehems krubba!

I samma ögonblick uppfylldes hela rymden af änglasång och millioner och åter millioner ljusgestalter, som prisade Gud. Det var den heliga natten. Det länge väntade stora var kommet, och nu visste alla dess namn: — världens Frälsare, Jesus Kristus.

Betlehem och snart hela judalandet uppfylldes två dagar därefter af ryktet, att nu var den store konungen öfver tid och evighet kommen till världen. Herdarne hade berättat om änglasången, de tre konungarne från österlandet hade framburit rika skänker af guld och myrrha åt barnet i krubban. Den girige Amrah fick stora ögon. Nu var jag dum, tänkte han; men hvem kunde tro, att det usla folket på åsnan var så förnämt? Jag vill bjuda dem bo i kungssalen, så får också jag min andel af guld och myrrha.

Alltså gick han till krubban och bugade allerödmjukast för det förnäma herrskapet.

— Förlåt, edra höga nåder! Jag bedyrar, att det var ett misstag i förgår. Om deras höga nåder nu vilja bo i kungssalen, så skall det för mig vara en stor ära.

Timmermannen Josef svarade: — vi äro inga nåder, vi äro Guds fattige tjenare, men vi förlåta dig, ty dina

barn ha godtgjort din hårdhet. Vi bo nu qvar i din krubba, och sant sade du, att du begått ett misstag i förgår. Visa aldrig de fattiga bort från din dörr, ty din kungssal skola åsnorna trampa ned, men öfver denna krubba skall byggas en kyrka af guld, till hvilken hela världen skall vallfärda.

— Jämmer! — suckade Amrah vid sig själf, — att jag nu kunde vara så makalöst dum! Hör nu på, Eli och Tirza, ha ni fått några drickspengar, när ni hjälpte den nyfödde konungen till tak öfver hufvudet?

— Ja, — sade Eli. — Vi skola aldrig hungra, aldrig törsta och aldrig sakna ett hem på jorden.

— Och om vi hungra eller törsta, — tillade Tirza, — så skall det vara efter rättfärdighet inför Gud.

— Så, så, — sade Amrah betänksamt; — det var kungliga drickspengar. Jag tror det lönar sig att vara god mot de fattiga.

Ny julvisa.

te mörknar himmelen,
Brasan tänds på hällen.
Kommer du till oss igen,
Kära jul, i qvällen?
Natt betäcker land och stad;
Men du kommer lika glad,
Lika ljus tillbaka
Med din klapp och kaka.

O, hur vi ha väntat dig,
Räknat dag och timma!
Solen har försofvit sig,
Månen kröp i dimma,
Men du visste nog din tid,
Kom igen med morgonfrid
Och med aftonstjärna,
Kom till oss så gärna.

Förr, när far var liten pilt,
Mor en liten flicka,
Kom du lika gladt och mildt
Att dem klappar skicka.

Nu så börjar far bli grå,
Mor har oss att tänka på,
Skura rent och damma,
Men du är densamma.

Du blir aldrig gammal, du,
Aldrig grå i håren,
Alltid är du barn ännu
Med de gamla åren.
Alltid fejar du vårt hus,
Alltid tänder du ditt ljus,
Alltid kan du sjunga,
Leka med oss unga.

Kära jul, jag vet din stig!
Inga år dig binda,
Jesusbarnet är med dig,
Barnet i sin linda.
Han densamme som i går,
Han är än om tusen år
Barnens vän den bästa
Och hos dem vill gästa.

Milde Jesus, kom i qväll,
Kom, när ljusen tändas,
Och för med till slott och tjäll
Fröjd, som aldrig ändas!
Utan dig flyr friden bort,
Utan dig är glädjen kort,
Världen mörk och kulen:
Där *du* är, är julen.

Den fallna julgranen.

Där låg han!

Hur var det möjligt? Huru kunde han stjälpa? Matts Lång funderade och kunde icke begripa huru hans stolta julgran kunde ramla från bordet.

Matts Lång var lotsålderman vid Hangö och hade en bra stuga där ute på klipporna. Hvad skulle icke han må som en prins? Sjön var hans kungarike, alla fartyg hans skattskyldige undersåtar. Torsken kom till hans krok och sade till flundran: ur vägen, det är jag, som skall bita på! Strömmingen kom till hans skötor och förargade sig, att hvarje maska redan var full med fisk. Nog hade Matts Lång att äta sig magen mätter. Men ännu bättre var, att han hade en präktig gumma, en sådan trogen, rar och husesam lifstidsvän, som just passade till lotsåldermansmor och skötte om gubben på gamla dagar rätt som en guldgubbe. Gå dit, får du se huru hel och ren och fin hon håller sin Matts. Men det bästa var, att de båda voro gudfruktigt, rättskaffens och hederligt folk, som ärligt förtjenat sitt dagliga bröd och till och med litet däröfver till plättar åt barnen. Ingen människa kunde afundas dem detta.

Ja, som sagdt, hvad skulle icke Matts Lång må som en prins? Han hade i all sin tid varit med om ett hårdt arbete på sjön i stormar och höstmörker, men nu var han

gammal och styf i armarna, nu skötte de yngre lotsarne, som bodde i stugan på andra sidan om viken, det tyngsta arbetet. Matts brukade endast vara med om att lotsa Tsarevna, när kejsaren kom med sin kejsarinna för att en gång om året få känna sig fri och lycklig i Finlands skärgård under den vackraste sommartiden. Då behöfdes en lots att lita på, och på hvem kunde en kejsare lita som på Matts Lång? Matts hade fått guldur och medalj för den stora äran: uret låg i sin granna dosa året om och drogs upp till julen för att barnen skulle få höra guldfågeln picka. Medaljen sparades till att föra stat, när kejsaren eller lotschefen nästa gång kom till Hangö.

Nu var julafton, fyrbåken brann som en stjärna till de seglares fröjd, som firade jul på det mörka hafvet, men närmast stränderna låg isen med puttar af flödvatten. Där saknades icke en hög julgäst i de gamlas ensliga stuga, ty Herren Jesus var där med sitt heliga ord; men där saknades barnen. Enda dottern var gift i Tenala på fastlandet tre mil därifrån: hon och hennes man hade lofvat komma med sina barn till de gamla om julafton, och de väntades hvarje stund från kölden, mörkret och isen därute.

Matts hade varit till Jussarö och huggit en vacker julgran. Mor hade begifvit sig ända till Hangö stad och kom därifrån med äpplen, pappersblommor, lutfisk, risgryn och annat godt. Det var något nytt att kläda en julgran åt barnen!

— Men hör nu — hade mor sagt — är icke granen för hög? Om du ställer honom på bordet, ryms han ej under taket.

— Han *skall* rymmas — hade Matts svarat. — Ryms ej en fartygsmast under himmelens tak?

— Men han står så ostadigt, när han är så hög, — invände mor. — Jag är rädd han förliser.

— Han *skall* stå — sade Matts, och det var icke att säga emot. Gubben var envis och tyckte att han tacklat så många fartyg i sina dagar förut.

Granen var färdigklädd med blommor, äpplen och pepparkakor. Gumman gick till sin spis att se efter grytor och pannor, ty risgrynsgröten skulle ju koka i tre timmar, och där skulle vara en böna åt den, som först skulle få giftaslyckan. Matts lyfte den tunga granen att stå i sin pallfot på bordet, böjande undan toppen, som sopade taket och sade, som en lots kommenderar i sjögång: — brassa rodret dick bidevind! Vill du stå, du? Vet du icke, att Matts Lång kommenderar: stå!

Därpå steg han tillbaka att se huru präktigt bordet seglade bort med sin mast och sitt toppsegel, efter ju allt hvad han såg här i världen skulle föreställa ett fartyg. I detsamma öppnades stugudörren, ett litet luftdrag kom in, och ritsch, ratsch, där stöp den stolta granen kullerbytta från bordet, slog Matts en blånad på högra armen och låg där så bedröflig med afbrutna qvistar, trillande äpplen, lösryckta pappersblommor och söndersmulade pepparkakor, som du väl kan föreställa dig. Pinnstolen omkull, bordduken neddragen; självfa den spräckliga trähästen, som mor köpt åt lille Petter för dyra pengar i staden, trafvade på sina hjul en hel aln tillbaka för detta krambambuli i den fredliga stugan. Det kunde man kalla ett haveri!

Mor hörde bullret och kom förskräckt in, med pannkakan ännu halfgräddad i pannan. Här fann hon sin Matts sittande fundersam på golfvet och tagande sig om armen, där han fått sig en smäll. — Där ligger han, — sade Matts.

— Ja, jag ser det, — sade gumman och kunde icke annat än skratta.

— Hvarför stod han icke? Jag sade ju, att han *skulle* stå.

— Och jag sade, att han ej skulle stå, — menade gumman.

— Det måste ha varit en jordbäfning, — funderade Matts. Han hade så ofta hört talas om jordbäfningar nu för tiden.

— Eller en luftbäfning — skrattade mor. — Hör nu, gubben min, jag vill minnas, att du seglat till sjös i dina dagar?

— Kan tänka! — fnurrade Matts. På en så dum fråga tyckte han det ej löna mödan att svara.

— Nå, efter du seglat till sjös, så vet du, att ett fartyg med hög tackling behöfver en stadig barlast för att ej kantra.

— Det vet ju en kajutvakt, — menade Matts.

— Ja, det tror jag. Nå, om nu tacklingen är för hög, eller barlasten för lätt, så kantrar fartyget. Om en menniska står här i världen som en julgran med en hög tackling, det vill säga, om hon är rikare, förnämare, mäktigare, vackrare, lärdare, klokare än andra menniskor, och då icke har en desto stadigare barlast af gudsfruktan och sedligt allvar, så måste hon också kantra. Är det ej så?

— Det kan ju ett barn begripa.

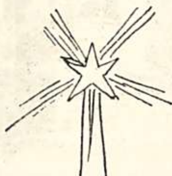
— Nej, det begripa visst icke alla. Och om nu en envis gubbe, som du till exempel, råkar anse sig klokare än sin gumma och icke har nog barlast af praktiskt förstånd att göra en stadig fot under en hög julgran, hur går det då med hans gran?

— Han kantrar vid första by, — svarade gubben Matts och måste nu själf skratta af hjärtans grund.

— Nå, så kom, låt oss hjälpas åt att ställa masten på fötter igen! Men först måste vi toppa af honom, efter

du nu ej hinner göra en starkare fot. Ser du, så gör Gud med oss, rankiga seglare här på världens haf. När vi klifva för högt och foten ej bär, så toppar han af oss. Då fnurra vi i vårt sinne och tycka, att Gud gör vår julgran illa, men si, det gör han för att vi ej skola kantra.

— Hjärtandes! — utropade lotsåldermansmor, medan de åter klädde och uppreste granen. — Nu få vi skynda oss, jag hör bjällrorna klinga därute på isen. Nu komma barnen!

Yrkesvisor.

15. Stenografen.

Det ord, som jag skrifver,
Är fjät af en skata,
Som hoppar och klifver
På drifvornas gata.
Det liknar en fluga, som fallit i bläck,
Men sedan så tapper
Spatserar på papper
Och ritar sin vandring i bukter och streck.

Det forsar ur pennan
I strida kaskader,
Det rinner ur rännan
I slingrande rader.
Som tonerna trilla ur frökens tangent,
Så trilla här orden
Som ärter på borden
Att färska serveras åt tryckarens pränt.

Ty det må du veta,
Höglärde magister,
Som fåfängt vill leta
I detta register,
Att minsta det streck, som jag slänger till vägs,
Har hufvud och fötter,
Har blommor och rötter
Och skrifver en mening så fort som han sägs.

Det vore för galet,
Om skrifvaren ville
Flux pränta ut talet
Vid landtdag och gille.
Hvad hinner den stackaren? Må jag ej le?
Men se, när han sinkar,
Och pustar och blinkar,
Då är stenografen hans räddande fé!

Och tänk, när det pratas
I ständernas plena,
Då är ej att latas,
När talen de skena,

Då sitter jag spikad långt inne på natt.
Ve mig, om jag fumlar!
Hvad är det han mumlar?
Ack, hade jag öronen då som en katt!

En annan kan dundra
Som hagel i knuten!
Då blixtrar det hundra-
de ord i minuten,
Och pennan af blyerts hon kittlar min hand.
Jag hissnar, jag blandas,
Jag törs icke andas . . .
Ack, vore hvart ord dock ett frö för mitt land!

16. Urmakaren.

Tikitack, tikitick,
Du mitt pickande ur!
Är du munter och qvick,
Lilla fågel i bur?
Du har brådt, jag förstår,
Du har många bestyr,
Du är tiden, som går,
Du är lifvet, som flyr.

Hvarken dag eller natt
Får du sofva i fred,
Ty i allvar och spratt
Öfverallt är du med.
Du har sopat mitt golf
Klockan åtta i dag
Och är med klockan tolf
Om en kejsares lag.

Du skall väcka Alex
Till hans bok klockan sju,
Du skall gå klockan sex
Med Sofi till en fru;

Du skall skynda dig snar
Med bror Frans till tant Lis,
Ty med tåget hon far
Klockan nio precis.

Är det regn, är det frost,
Är det fred, är det krig,
Är det båt, är det post,
Alla fråga de dig,
Och det bittraste ord,
Som, med ånger förent,
Du får höra på jord,
Det är ordet: *för sent!*

Men din mästare är
Gamle gubben ändå,
Där han sitter så tvär
Med glasögonen på.
Ty vid minsta sekund,
Som du stjäl, lilla tjuf,
Är han färdig på stund
Med sin mejsel och skruf.

Och han skrattar i mjugg
Öfver menskornas språng,
När han ruckar din kugg
Och han styr deras gång;
Men han lägger sin ked
Som ett bristande band
För den Evige ned,
Som bär tiden i hand.

Tikitick, tikitack,
Hamra på, lilla smed!
När jag lyss på din knack,
Hör jag lifvet gå med.
Hur skall världen se ut,
När jag stanna dig ser?
Ja, när tiden är slut,
Finns urmakarn ej mer.

17. Blomstersäljerskan.

Minns du den ljufva
Konvaljetiden,
När hvarje tufva
Låg grön i siden
Och sextonåriga maj stod brud
I blomsterkransar och pärleskrud?

Då skulle hvar gosse bära en sippa i knapphålet och hvar flicka en bukett af liljekonvaljer i hatten. Då var blommornas marknad, alla köpte, alla voro glada att se mig komma med korgen på armen. Men lyckan är ostadig, hågen förändras. Nu, när sommaren lidit längre fram, äro mina blommor ingen nyhet mer. Nu säger man till mig: Är du åter här? Kära, kom igen nästa maj!

Till hvad så skulle
Vi blommor bruka,

När hvarje kulle
Är blomsterkruka?
Nu trampa vi dina blommor ned
Med lätta språng öfver fält och hed.

Ah ja, trampa du mina fattiga blommor; det kommer en dag, när allt vissnar. Då plockar du gärna ett grönt strå mellan de gula löf på en frusen mark. Då vill du betala mer för en blåklocka, än nu för den vackraste ros. Men pytt fick du, då har jag ingen! Trädgårdsmästaren, ja, hvad har icke han, som inbillar sig kunna göra vinter till vår? Tro honom och hans ståltrådsbuketter med pappersomslag! Det är endast vålnaden af den fria, friska naturen, — sjuka, halfdöda barn af en instängd luft och en spökande sol. Köp hellre en ängsblomma, medan hon ännu har doft, eller vänta, vänta, vänta . . .

Bekransa hatten
I maj vid källan!
Men vinternatten
Är där emellan,
Och sommarsolsken, det är så kort,
Det doftar som mina blommor bort!

18. Köksan.

Ingen vet hvad en köksa sliter!
Dagen om står hon vid sin häll,
Smakar rätterna, fräser, biter,
Bränner tassen på heta spjäll.
Men när herrskapet gått till kojs,
Se, då börjar det rätta nojs:
Då ha bullarna jäst så feta,
Då skall köksan i ugnen peta.

Förr så nöjde sig herrn med gröten,
Och »man tager», sad' Kajsa Varg; *
Nu, om Hagdahl * ej går i blöten,
Kan det hända, att frun blir arg.
Nu studeras här M. Langlet; *
Man skall koka sin frikassé
Till och med på en gammal toffel,
Och af svamp skall man grädda voffel.

---

* Kajsa Varg har skrifvit den äldsta, doktor Hagdahl och Mathilda Langlet ha skrifvit de nyaste och modernaste kokböckerna.

Hur jag stafvar igenom pränten,
Är där stundom för litet smör,
Soppan duger ej åt studenten,
Biffen är inte riktigt mör.
Kräket var bara skinn och ben,
Det vill man jag skall bulta sen!
Lade jag inte lök i spadet?
Hvem kan nosa hur folk vill ha det?

Så blir främmande. — »Mina, Mina,
Åtta herrar till klockan tre!
Middagen skall bli af de fina.»
— Snart är klockan ju två. Låt se!
Vi ha strömming, potatesmos,
Russinsoppa ... »Hur kan det tros?
Stek och efterrätt skall det vara!»
— Ja, hvar fås nu de saker rara?

Hvad i världen skall hop jag klotta;
Inte kan jag ju steka Frans!
Inte kan jag ju sylta Lotta!
Jag får springa på snurredans,
Låna här och så låna där
Och få snäsor för mitt besvär.
Om nu hårstrån i soppan flöda,
Skall man finna dem grå af möda.

Fjälla abborrar, diska, torka
Och få gikt i hvarenda led,
Spisa andra och själf ej orka,
Det är fattiga köksans sed.
Finns i fähuset också ko,
Skall hon sköta den med, kan tro,

Och se till, att den lyckligt kalfvar...
Är det skämt eller är det allvar?

Men nog står jag på husets bästa,
Har väl också ett muntert ord,
När skorpdegarna barnen fresta
Och de mjöla sig vid mitt bord.
— Hjärtandes, lilla rosenkind,
Kom och baka en bulle trind!
Baka bullar, som riktigt skina,
Och håll litet af gamla Mina!

19. Bokhandlaren.

Nej, aldrig så finns där en myra i stack
Så trägen som vi, stackars folk, i vårt fack,
När mammor och pappor
I dörrar och trappor
Oss hänga om julen i häl och i hack!

— Herr Hyllberg, var god, välj en bok åt vår Frans!
— Herr Hyllberg, åt Lotta små bilder i glans!
— Herr Hyllberg, soldater!
— Herr Hyllberg, teater!
— Herr Hyllberg, ett julkort med bilder och krans!

— Men säg mig, hvad önskar då frun för en bok?
— Naturligtvis en, som är rolig och klok,
Moralisk för resten...
Den sista med hästen
Och jägarn och tigern, den var då på tok.

Så kommer en fröken, läskunnig och van
— Jag skulle få byta min sista roman...

— Men den är ju bläckad
Och rifven och fläckad,
Den har nu visst redan gjort rund genom sta'n.

Mankerad går fröken sin kos, när en svärm
Af skolbarn de knuffas vid diskar och skärm.
En griffel! Ett gummi!
Pennaler med rum i!
Presentkort på Sländan och skrifbok med pärm!

En gubbe vill pruta fem penni precis
På nästa års almanack, tjugu i pris.
— Men solen skall skina
Och vädret stå i'na,
För annars så duger hon ej åt vår gris.

— Nej, käraste, — säger hans gumma, — låt se
En psalmbok, den nya; hvad står där måske?
Nej, skall det nu vara
Guds ord att förklara?
Här står ju ej ens *margelunda*, o, ve!

Sist kommer en liten en pilt och begär
En bok, som skall vara den vackraste här.
— Nå, hvad kan den heta?
— Ja, hur skall jag veta?
Men Robinson, tror jag, och Fredag det är.

Och hönorna värpa, och tupparna slåss,
Och böckerna spraka som gnistor och bloss,
Och boklådan härmar
Allt grannare pärmar,
Men om vi bli klokare, fråga ej oss!

Det bästa i går är i dag mer ej kändt,
Och råttorna gnaga författarens pränt,
Men offrad och svuren
Åt litteraturen,
Herr Hyllberg står qvar som en evig student.

20. Bokbindaren.

Hvad är en menniska utan kläder?
Ett värnlöst byte för himlens väder,
En plockad höna, som mist sin fjäder,
Ett simhus-spöke, ett bastutroll.
Hvad är en bok utan rygg och pärmar?
En krigsman, som ej hans sköld beskärmar,
En trasig tröja förutan ärmar,
En skatt för tjufvar, ett öppet såll.

Si, därför är jag nu af naturen
En mästerskräddare, klippt och skuren
Att sy en rock åt litteraturen
Och stänga lås för en oläst port.
Jag är författarens yrkesbroder,
Som kläder honom med nya moder
I läderbyxor med späckligt foder,
Och guld på rygg och visitekort.

Där jag nu står vid mitt bord och klistrar
Och skär och falsar, så prässen gnistrar,
Gör jag grammatikor åt magistrar
Och målar tuppar i abc.

Och stundom händer, att riset smäller,
— Grammatikan är ej god, hon heller! —
Så värper tuppen ju karameller;
Det gaf *jag* honom till embete.

Nu säg, hvad får jag för lön och heder?
Här stå ju böcker båd' upp och neder
Rätt som soldater i långa leder,
Och *hvem har gjort dem*, om icke *jag?*
Men tror man någon för det mig tackar?
Fastän jag falsar, så svetten lackar,
Hör jag hur folk om författarn snackar.
Tvi, sådan otack ger jag goddag!

Om nu bokbindaren strejka ville,
Hvad blefve lärdom, talang och snille,
Hvad blefve skolan, — ja, säg, du lille! —
Om du kom dit med en trasig bok?
Men si, så är det nu här i världen,
Att den får äran, som ej begär den,
Och den, som bör få för sitt besvär, den,
Han står i klistret... — *Det* är på tok!

21. Bagaregossen.

Snålmåns snaskar på sin bulle;
Den skall vara färsk och rar.
Smöret bredes som en kulle,
Ej ens kanten lämnas qvar,
Och när Lena, flink i stöket,
Bakar skorporna i köket,
Vill ju Måns få baka med
För att grundligt mjölas ned.

Hvad en stackars bagargosse
Sliter, det vet Månsen ej.
Mästarn ropar: Lata tosse,
Degen jäser, upp med dej!
Ack, jag sof så godt i fällen,
Och så måste jag till spjällen,
För att Måns, kantänka, nu
Vill ha färskt bröd klockan sju.

O, man kan ihjäl sig svetta,
Om man ej blir stekt i os;
Ugnen spricker snart af hetta,
Luften är som äppelmos.

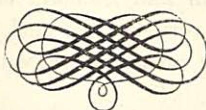
Sömniga gesäller vingla,
Knåda, kafla, trilla kringla,
Vika skjortans ärmar opp,
Gäspa — och få en sittopp.

Skada, när nu bullen ångar
Färdig, fet och gul och rund,
Att min näsa doften fångar,
Så att jag blir mätt på stund.
Ack, om jag en snålmåns vore
Och min knif i smöret fore,
Då så vore jag till mod,
Som en prins i bagarbod!

Det är jag, som matar staden.
Tänk blott: vore icke jag,
Hvar skall hela långa raden
Få sig en bit bröd i dag?
Annat allt kan man förgäta,
Men si, äta, äta, äta,
Det vill stort folk, som de små.
Sådan karl är jag ändå!

Jag är högsta potentaten
Här i världens hungersnöd.
Hvad är lifvet utan maten?
Hvad är maten utan bröd?
Bakar jag ej bröd för dagen,
Får ju kungen knip i magen;
Gräddar jag ej kakan snällt,
Dör ju hjälten rakt af svält.

Bagarn han styr hela tåget,
Bagarn han är klok och van.
Men... hvad kryper där i tråget?
Ve, en mångbent torrakan!
Snålmåns, tag min tjenst! Här är den,
Du skall få regera världen,
Bara jag får, mätt som du,
Sofva lugn till klockan sju.

22. Gatsoperskan.

— Nej, det är då riktigt skam
Hur man sopar dammet!
Skäms hon inte där, madam,
När jag går i sammet?
Ser hon ej, hon sopar smolk
Midti syn på bättre folk?
Låt nu qvasten bida,
Tills jag är på sida!

— Kära fru går ni förbi,
Komma sjutton andra.
Hur skall jag få gatan fri,
Där sjuhundra vandra?
Bättre folk? Naturligtvis,
När en fattig stadspolis
Gör åt de förnäma
Gatorna beqväma.

Men hvad blir af gatan, säg,
Om jag inte putsar?
Slaskeputt och traskeväg,
Sopehög och smutsar.
Undrar just hur ni se ut
Med er sko och silkesklut
Här på språng i hasten
Utan mig och qvasten!

Det är så, min fru, ni ser,
Med oss världens myror:
Bygga vi ej stack åt er,
Få ni höga hyror.
Jämna vi ej utan knot
Vägen för er fina fot,
Få ni vackert trippa
Här med skor, som kippa.

Ak i vagn! Ja, kör för det!
Hvem gör ekipaget?
Snickaren han hyflar trä't,
Smeden gör taklaget.

Smått folk blir ni aldrig qvitt;
Sköt ert kall, jag sköter mitt.
Sen må Herren veta
Hvem skall bättre heta.

Sopa, sopa, du min qvast,
Sopa rent i världen!
Sopa bort all synd och last,
Som förhindrar färden!
Sopa ren mig själf!... O, ve!
Nu kom en isvoschkare *
Och kör sönder qvasten...
Po... polis, tag fast 'en!

* Hyrkusk.

23. Lille prinsen.

(När han åker ut med sin guvernör.)

— Nu åka vi ut,
När lexan är slut.
Ers höghet behöfver
Motion en minut.
— Får jag ej spatsera?
Det roar mig mera.
— Spatsera till fots?
Hvad drömmer ers höghet?
Låt mig vara lots!
Hvad skulle folk mena,
Om prinsar få skena
På gatan allena
Och bryta af bena?
Hofvagnen kör fram.
Tag kappan för damm!
Lakej, håll i steget!
Hans höghet högsteget
Vill stiga uti.

Och ut åka vi
Direkte till parken.
Så fuktig är marken;
Det doftar, det glittrar
Af majregn och vår,
Och bofinken qvittrar
I grenar och snår.
Hvad stoj där på fälten
I gossarnes läger!
Den tappraste hjälten
Tar lyran med seger;
Men borta vid backen,
Nej, se hur pultronen,
Så röd som pionen,
Får bollen i nacken!...
Ack, låt mig gå med
I gossarnes led!
— Gå med dem! O, fasa!
Ers höghet vill rasa
Med pojkar och pyser!
Jag hissnar, jag ryser.
Kusk, kör i galopp
Förbi denna tropp!...
Se, här promenera
Hofdamer med flera
J frasande våder...
De helsa så raka;
Man svarar i nåder
Och helsar tillbaka.
Ers höghet, gif akt!
Honnör af en vakt;
För handen till pannan!...
Här kommer en annan,

En borgarmadam;
Hon niger rätt fram.
Nå, nicka åt gumman,
Hon tycker om kruset,
Nog slår hon på trumman
För kungliga huset.
Det är dock en heder,
Ers höghet, att vara
En prins och se neder
På småfolkets skara...
Kusk, kör nu för fem!
Hans höghet vill hem.

Så var nu vår färd
Just ej mycket värd.
Prinsstackaren lilla,
Han får ej förspilla
Sin höghet så illa,
Att han skulle få
Ha roligt också.
Man vill ju dressera
Den valpen att sitta
Och gäspa och titta,
När pojkar grassera.
Ack, finge jag springa
Barfota i trossen,
Se, det skulle klinga
Och sjunga i gossen!...

Men tyst, vet du hvad,
Som gjorde mig glad,
När vi voro hemma?
Där råkat sig dämma

En putt utaf vatten
På gården om natten,
Och jag tog ett skutt
Rakt in i min putt.
Jo, det kan du tänka
Hur det skulle stänka
På skor och damaska!
Så roligt ej finns,
Som det att få slaska
Sig våt som en flaska
Och . . . vara en prins!

Skräddaren, som tråcklade hop Finland med Sverige.

Det var för trettio år sedan eller mer, jag minns ej så noga, en lustig historia var det. Tikka hette han, skräddaren, som du vet, en liten gladlynt karl, som bodde i Kartanonkylä, några mil från Björneborg. Den gamla förfallna stugan därborta vid sjöstranden var hans stuga; — ja, det vill säga, hon liknade förr ett kråkbo, — men nu är hon rödmålad med raka knutar, sticktak och gardiner för fönstret. Allt förändras; det är väl, när det sker till någonting bättre.

Tikka var byskräddare och en skicklig skräddare, som kunde sy knappar så att de icke lossnade, när en hederlig bonde ätit gers med gröt och pannkaka till läsförhörsmiddagen. Tikka var därtill en hygglig ung karl, som alla tyckte om, flitig och gladlynt, ordentlig och nykter; man kunde ej önska sig en bättre skräddare. Men ett fel hade han, stackare, och det rådde han icke för: han var den minsta karlen i byn, han var så liten, att han räckte långe Pietari knappt till knifbältet. Det påstods, att rike värden i Anttila gård en gång hade vägt Tikka med bessman, och då hade Tikka vägt lika mycket som gårdshunden. Om nu detta var sant, kan jag ej med säkerhet

Skräddaren, som tråcklade hop Finland med Sverige.

säga, men liten var han, liten och morsk; nog var han karl för det. Icke gick han ur vägen för någon varg i skogen, men i folks sällskap var han en rättskaffens godmodig menniska, som skrattade med, när man dref gyckel med honom för att han var så liten. Det skulle endast vara måtta med roligheten, ty icke tålde han allt, den beskedlige Tikka. Harjus Mårten, som var en grof, stark karl, hade en gång beskyllt Tikka för att ha stulit två alnar vadmal af stycket, som skulle göras till jacka åt Mårten, och honom hade Tikka kört med ett vedträd ur stugan, så att Mårten befann sig på fyra fötter i snödrifvan, innan han visste ordet af.

Det var en annan, som icke rätt kunde fördraga Tikka, och det var Nikku, byspelmannen, som ville vara hela byns mästare i musik. Tikka råkade spela harmonika lika flinkt, som Nikku qvintilerade på fiolen. Tikka hade köpt sitt instrument för tre mark i staden och lärt sig, med sitt goda gehör, visor och dansmusik. När då byns gossar brukade slå trissa på landsvägen om söndagseftermiddagen och flickorna lekte på gräsplanen nära Tikkas stuga, satt Tikka på tallstubben vid stranden och spelade så att det sjöng i enrisbuskarna. Harmonikan hade åtta klaffar, hon kunde dragas ut eller skjutas ihop, och Tikka drog stundom ut henne så lång som en ullstrumpa, stundom sköt han ihop henne, så att hon blef som en vante. Visst blef där musik, och takt blef där med, så att alla fötter rörde sig efter noter, trissan snurrade efter kommando och Wiittala torparegummans röda tupp slog ut vingarna, som ville han flyga. Nikku satt där, röd af afund, och hartsade stråken, i förväntan att man skulle allerödmjukast bedja honom om en snurredans, med ingen bad honom, alla tyckte mest om Tikkas harmonika.

En sommarafton satt Tikka på detta sätt och spelade för byns flickor, när det föll honom in, att han redan var trettio år, att han sparat ihop 500 mark med sin flinka nål, och att han kunde försörja en hustru. Hvarför skulle han icke gifta sig? Visst brukade flickorna gyckla med den lustige skräddaren, men på det hela tyckte ju alla om honom. Det gällde nu blott att göra ett godt val, och Tikka besinnade sig icke länge. Han hade två på förslag: antingen den minsta eller den längsta flickan i byn; endera skulle det vara. Wiittalas lilla brunögda, snälla Maju var den minsta flickan, hon var icke längre än Tikka själf; de hade varit goda vänner alltsedan hon var sju år, när han sydde åt henne en lappdocka med grann röd kjol och silkesmössa. Anttila värdens långa ljushåriga Nilla var åter den längsta flickan i byn, Tikka räckte henne jämnt till förklädsbandet, när han stod rak, och de hade också varit goda vänner.

Tikka gjorde sitt val, och det utföll så, som det brukar gå här i världen. Små karlar tycka om långa flickor; sådant skaffar dem mera anseende. Tikka beslöt att fria till Nilla: det vore något att få en så stolt hustru, och rik var hon dessutom.

Alltså klädde han sig i sin bästa helgdagsdräkt med en stor solros i knapphålet, fick Leivonmäki torparen med sig till talman, — Leivonmäki var skyldig trettio mark åt Tikka för nyaste vadmalsjackan — och gick en söndagsmorgon till Anttila gård. Talmannen framförde ärendet med ett långt, grannt loftal, som det ju skulle vara. Fick man tro honom, fanns ej i hela socknen en manhaftigare karl, än den lille skräddaren. Anttila värden hörde en stund på det långa talet, knackade ut sin pipa mot spiselhällen, brast därpå ut i ett muntert skratt och svarade, att Tikka kunde ju försöka sin lycka hos Nilla, hon hade

önskat sig en knähund, som kunde hoppa öfver käpp, och Tikka vore så passlig, som någon annan.

Tikka lät sig icke förtryta, gick utan talman till Nilla och framförde ärendet. Nilla såg ned på honom som ett kyrktorn ser ned på en höstack, klappade honom som en liten gosse på axeln och frågade småleende hvad han ville göra för att förtjena hennes gunst. — Allt! svarade Tikka. — Nåväl, — sade Nilla, — jag behöfver en mjuk fäll i släden, när jag åker till kyrkan. Fånga fjorton räfvar, sy åt mig en bra fäll af skinnen, och jag vill tänka på saken.

Tikka var flink jägare, han lade ut räfsaxar och förgiftade kattor till lockbete. Innan kort hade han fångat de fjorton räfvarna, sydde en fäll af dem och förde fällen till Nilla. Det är bra, — sade hon, — men nu behöfver jag också en en rya till brudtäcke; den måste vara extra fin och hopsatt af granna fågelfjädrar. Gå, fånga trehundra hackspettar, efter du heter Tikka,* sy ihop deras stjärtfjädrar till en rya åt mig, och jag vill tänka på saken.

Ja, Tikka gick, fångade trehundra hackspettar, sydde af deras stjärtfjädrar den silkesmjukaste rya och förde ryan till Nilla. — Ryan är verkligen inte illa, — sade Nilla, — men du kan förstå, att jag måste kläda mig fin, när jag står brud. Gå, sök pärlmusslor i åarna, gör åt mig ett äkta pärlband, som räcker två gånger kring halsen, och jag skall tänka på saken.

Tikka såg på Nilla, som höstacken ser upp till kyrktornet, betänkte sig litet, ty detta var en värre beställning än de föregående två, men därefter gick han. I två vackra somrar var den lille skräddaren försvunnen från byn. Han petade som en ål i åarnas gyttja, han vaskade som

---

* *Tikka* betyder hackspett.

en guldgräfvare genom insjöarnas sandbotten, och slutligen hade han samlat ett äkta pärlband, som räckte två gånger kring halsen. Med detta gick han till Nilla. — Vill du nu tänka på saken? — frågade han.

Nilla vägde pärlbandet i handen, mätte det kring sin hals och svarade ändtligen: — nu vill jag fråga far.

Far och dotter höllo råd huru de skulle blifva af med den oslipplige skräddaren. — Tikka, — sade Anttila värden, sedan han rådplägat med sin dotter, — du är ingen oäfven karl, du är ihärdig och kan ännu uträtta stora ting. Det är så, ser du, att jag har en syster, som är gift i Sverige, och jag vill gärna veta huru hon har det där, men det är för långt och besvärligt att resa dit öfver hafvet. Efter du är en så flink skräddare, så tråckla ihop Finland med Sverige tvärs öfver Bottniska viken, så att jag kan språka med syster min utan denna besvärliga resan, och då vill jag gifva dig Nilla till hustru.

Tikka betänkte sig åter, höstacken såg än en gång upp till kyrktornet, och höstacken var ingen dum höstack, han förstod ganska väl meningen med en sådan beställning. Tikka betänkte sig en gång till, bet ihop tänderna och svarade, att han ville försöka.

Det dröjde ej länge, innan Tikka uppgjort sin plan. Han gick till alla gummor i byn och beställde krokrefvar. Gummorna spunno och spunno vintern om. Slutligen hade de spunnit så många och stora bundtar af stark krokref, att ingen båt kunde bära dem alla. Tikka måste befrakta en galeas. En vacker sommarmorgon hade han bundit ena ändan af sin långa ref vid en tall på finska kusten och föresatte sig att binda andra änden vid en tall på den svenska kusten. Men för att ej göra sig detta besvär lönlöst, hade han förskaffat sig femton tusen laxkrokar med

beten af strömming: hans långref skulle gifva ett godt fiskafänge.

Nå ja, Tikka seglade ut med sin galeas och utlade sin långref. Han hade väderlycka, det råkade hela veckan vara så lugnt som en filbunke på det annars stormiga hafvet, och försöket lyckades så förträffligt, att Tikka om några dagar hade fastknutit andra änden af sin långref vid en tall på kusten af Sverige. Under återresan begagnade han tillfället att vittja sin långref och fick så många laxar, torskar, flundror, gäddor, simpor och aborrar, att det blef stor fiskmarknad i Björneborg och Tikka hade sin ref betald.

Nu gick Tikka till Anttila värden och sade; — god dag, svärfar. — Jag har tråcklat ihop Finland med Sverige; gif mig nu Nilla till hustru!

Anttila värden blef ej litet förvånad, men han var en knipslug man, han fann råd. — Det kan vara godt och väl, — sade han, — att du tråcklat ihop oss med Sverige, men ett fattas ännu: icke kan jag fråga din långref huru syster min mår.

— Hvad heter hon, och hvar bor hon? — frågade Tikka.

— Min syster, madam Andersson, bor i en stad, som heter Öregrund, här midt emot, på andra sidan om hafvet. Du kan ju lägga ut en krok åt henne: kanske hon biter på långrefven.

— Och om jag nu tråcklar ihop oss med Sverige, så att käre far kan fråga huru syster hans mår och få svar på frågan, får jag då Nilla till hustru?

— Det är klappadt och klart, det skall ske nästa mikaelisöndag, sade Anttila värden med ett belåtet grin, ty nu var han viss på att lura skräddaren.

Tikka lät förstå, att han ville ha vittnen på löftet.

— Tjugu, om du vill, — sade Anttila gubben. — Stugan är full med folk, som kommer från kyrkan. — Och han berättade skrattande för allt kyrkfolket hvad han hade lofvat Tikka.

Harjus Mårten, som hade godt öga till Nilla och råkade vara med bland kyrkfolket, sade till Nikku, spelmannen: — låt oss passa på, när Tikka om mikaelisöndagen kommer att fria till Nilla. Då tager jag Nilla midt för hans näsa, och du spelar ut Tikka med brudmarschen. — Förstås, att Nikku var med om ett så roligt spratt, och Tikkas båda ovänner stämde möte på den utsatta tiden.

Tikka gick mörk i hågen och begrundade hvad han nu skulle göra. Icke kunde han med sin långref fiska upp en madam i Öregrund; icke kunde han resa dit öfver, fastbinda henne vid refven och draga henne hit. Men Tikka hade hört talas om en besynnerlig, ny inrättning, som kallades *telegraf*, där människor kunde samtala på långa afstånd genom en tråd. Om han nu kunde lägga en sådan tråd öfver till Sverige, hade han vunnet spel. Ingenting borde vara omöjligt för en tapper skräddare, som redan tråcklat ihop två länder med en hampref. Ett stygn till! tänkte Tikka.

Han beslöt vandra till Åbo för att få veta huru han borde göra. Jag kan ju icke fråga och få svar genom långrefven, tänkte han. Det där, som de kalla telegraf, måste vara något ihåligt rör.

Tikka gick till Björneborg, gick till Raumo och frågade alla skräddare, som han mötte, hvad telegrafen var. Några svarade: det är ett trolltyg. — Andra sade: det är svarta skinnkulor, som man hissar upp på en stång. — Ty vid den tiden, när engelsmännen hitkommo som fiender på sina skepp, hade man brukat hissa svarta märken på stänger vid kusten för att signalera fiendens ankomst.

Tikka gick vidare, kom till Nystad och frågade åter sina vänner skräddarne. En af dem svarade: — gå till hamnen; där skall ett ångfartyg resa ut med telegrafen i morgon.

Tikka gick till hamnen, fann ångfartyget och såg stora rullar med omspunnen koppartråd, dem man gjorde sig färdig att utlägga i hafvet.

— Får jag resa med? — sade Tikka.

Kaptenen på ångbåten råkade vara vid muntert lynne, såg på den lille, magre skräddaren och sade: — du kunde duga till flöte åt tråden. Jag slår vad, att du flyter på vattnet som en kork.

— Jag flyter så godt som en annan i båt på vattnet — svarade Tikka. — Jag är skräddare och har en gång förut tråcklat ihop Finland med Sverige.

— Vackert så! — sade kaptenen. — Är du en sådan karl, så följ med; du får göra det storverket en gång till.

Tikka fick följa med fartyget och deltaga i arbetet med trådens afrullande. Ångbåten styrde vesterut, stundom i smult väder, stundom i hög sjö, och lät telegraftråden löpa från rullarna ned i hafvet, alltsom färden gick framåt. Det var icke ett lätt arbete; där behöfdes en skicklig skräddare. Gick båten sakta framåt, löpte allt lätt, men så hände ibland att stormen kom och båten tog fart, så att rullarna rykte af hetta och tråden var nära att slitas af. Tikka var outtröttlig: han passade på sitt andra stora skräddarstygn, och det gick som en engelsk synål går genom ett shirtingsfoder. På tredje dagen var tråden utlagd och Sverige så stadigt hopsydt med Finland tvärsöfver hafvet, att sömmen håller i denna dag.

— Det var en välsignad sak, att vi hade skräddaren med, — sade ångbåtskaptenen. — Manhaftige Tikka, du har förtjent en belöning; hvad begär du?

— Jag begär, — sade Tikka, — att få vara den förste som telegraferar från Nystad till Öregrund.

— Beviljas, — var svaret. — En så blygsam begäran kan icke afslås.

Ångbåten vände tillbaka till Nystad, och Tikka telegraferade: »*Värden på Anttila frågar huru hans syster madam Andersson mår i Öregrund?*»

Om en stund kom svaret; — »*Madam Andersson helsar och tackar. Hon har fått ett laxben i halsen och kommer från doktorn, men nu mår hon bra och har bjudit madam Rörstrand på kaffe.*»

— Gif mig intyg på detta och att jag tråcklat ihop telegrafen, — begärde Tikka.

Intyget ficks; Tikka vandrade tillbaka till Kartanonkylä. När han gick förbi Wiittala torp, stod Maju vid bäcken och tvättade mjölkbunkar. Hon stod där så flitig och gladlynt, hon var så fin och behaglig i sina fattiga kläder och såg med så varma, goda ögon på Tikka, där han kom dammig och svettig gående vägen fram.

— Åh, hvad du ser trött ut! — sade hon. — Vill du ej dricka litet tjärnmjölk att muntra dig med?

Tikka hade ingenting däremot; Maju sprang att hämta ett stop skön, uppfriskande tjärnmjölk; de hade ju en ko i torpet. — Hvarifrån kommer du? — frågade Maju.

— Jag kommer från Nystad, jag har tråcklat ihop Finland med Sverige, och nu går jag att begära lysning om söndag med Nilla på Anttila.

— Jag vet det, - suckade Maju. — Lycka till, käre Tikka. Du får en rik brud.

— Maju, — sade Tikka, — om någon skulle fria till dig, skulle du då begära en räfskinnsfäll, en rya af fågelstjärtar och ett halsband af äkta pärlor till fästmansgåfva?

— Hvad skulle jag med den grannlåten? — frågade Maju förundrad.

— Men om någon skulle fria till dig, Maju, skulle mor din då skicka honom som en narr ut i världen att tråckla hop ett storfurstendöme med ett konungarike?

Maju skrattade. — Mor skulle skicka honom att damma af sina stöflar och kamma sin lugg, — sade hon med en skämtsam anspelning på Tikkas utseende efter den långa vandringen.

— Adjö, Maju!

— Adjö, Tikka! Lycka till!

Tikka gick till sin ensliga stuga och fick den natten ingen blund i sina ögon för friaretankar. Andra morgonen, som var mikaelisöndag, klädde han sig fin, tog sitt intyg i fickan och gick till Anttila gård. Harjus Mårten och Nikku voro redan där, fiolen var stämd till brudmarschen, och alla väntade något extra muntert, när Tikka skulle spelas ut med en lång försmädlig friarekorg. Nilla ensam var icke glad: fadern ville gifta henne med Harjus Mårten, som hon ej kunde lida, och då tänkte Nilla, att hon ändå skulle blifva lyckligare som den lille beskedlige skräddarens hustru.

Tikka kom, trädde modigt in i stugan och skakade hand med Anttila värden. — God morgon, far! Nu är jag här för att utkräfva löftet. Allt kyrkfolket är mitt vittne, att Nilla skall blifva min hustru.

— Så, så, menade Anttila med sin knipsluga min, medan Nikku redan begynte knäppa fiolen. — Nå, då har min syster i Öregrund förmodligen bitit på kroken. Det skall blifva mig kärt att höra huru den beskedliga menniskan mår.

Tikka upptog sitt telegram ur fickan och läste: —

»*Madam Andersson helsar och tackar. Hon har fått ett laxben*

i halsen och kommer från doktorn, men nu mår hon bra och har bjudit madam Rörstrand på kaffe.»

— Hvad för något? — skrek Anttila gubben, röd af förargelse, medan Nikku af misstag skrufvade sin fiol, så att qvinten sprang af. — Skäms du inte att göra narr af mig?

— Här är mitt intyg, — svarade Tikka och framräckte sitt papper. Alla trängdes kring Anttila gubben för att få del af det märkvärdiga dokumentet. Harjus Mårten, som ej kunde läsa skrifvet, måste fråga de öfriga hvad där stod. Ja, där stod ganska riktigt, att så och så hade skräddaren Tikka tråcklat ihop de båda länderna med en telegraftråd igenom hafvet. Där stod, att han i egen person frågat med tråden huru madam Andersson mådde och därpå mottagit medföljande svar. Där var ingen undflykt: den sluge värden på Anttila hade blifvit fångad i sin egen snara, han kunde ej bestrida sitt löfte mot så många vittnen och måste medgifva, att Tikka ägde anspråk på Nilla. Nikku gömde fiolen med den söndriga qvinten under armen och smög sin väg; men Harjus Mårten förklarade stormodigt, att han icke ämnade gifva vika för en sådan liten hackspett; Nilla hade också ett ord med i laget.

Nilla ville verkligen hafva ett ord med, men till skräddarens förmån. Kyrktornet såg nu med de blidaste ögon ned på höstacken och utsträckte sina två långa armar som flaggstänger för att falla honom om halsen, när Tikka tog ett steg tillbaka och sade:

— Tack skall ni ha, fader Anttila, för att ni nu vill gifva mig Nilla till hustru. Men nu är det så, ser ni, att jag icke vill hafva henne. Jag har länge nog lupit som en narr för henne och er. Hon är alldeles för hög för en sådan liten karl, som jag; gif henne åt någon, som

bättre fyller måttet och som bättre kan löpa kring världen med edra ärenden! Adjö, far; adjö, Nilla! Låt oss vara goda vänner ändå.

Snart var höstacken som bortblåst af vinden, och kyrktornet stod kvar i sin ensliga storhet. Kyrkfolket hviskade och småskrattade, hvilket så förargade Anttila gubben, att han knackade sönder sin bästa pipa mot spiselmuren. En förargelse kommer ju sällan ensam.

Hela byn visste, att Tikka friat, men icke alla visste, att han gifvit sin brud korgen. Söndagen efter mikaeli blef mycken förundran i kyrkan, när lysning afkunnades för skräddaren ärlige och välfräjdade Josua Tikka samt torparedottern ärliga och dygdesamma Maria Viittala. Det är hampfrö med hampfrö, sade folket och nickade: icke skulle hampfrö och tallkott ha passat i samma fågelbo.

Tikka och Maju blefvo ett lyckligt par: de voro precis lika långa, den ena behöfde icke se ned på den andra. Lika rika och lika arbetsamma voro de dessutom. Den gamla förfallna stugan blef reparerad och målad; där stodo balsaminer i fönstret, och tre feta kor försågo stugan med mjölk och smör. Nilla, kyrktornet, hade i förtreten gift sig med Harjus Mårten, men det hjälpte icke, att Nikku spelat för dem brudmarschen, som han icke fick spela för Tikka. Mårten slarfvade bort sin hustrus arf efter rika värden på Anttila och pantsatte Nillas pärlband för en vadmalsjacka hos Tikka, medan Nillas fågelrya brukades till kråkskrämma och malen åt upp hennes räfskinnsfäll.

— Gråt inte, Nilla du, — sade Maju: — jag har sytt en ny kjol åt din äldsta flicka, och nästa söndagskväll skall du taga barnen med dig till vår stuga; då få de mala kvarnpolskan efter Tikkas harmonika.

Hvad var det vidare, än att kyrktornet blef i sin fattigdom lägre än höstacken, fastän höstacken aldrig växte

hög som ett kyrktorn? När man sedan såg Tikka och Maju, små och finurliga som dockor med riktiga ögon, trippa fram öfver kyrkbacken, sade folket till hvarandra: lika barn leka bäst! Men Finland och Sverige äro sömmade hop med fjällen i norr, med Tikkas tråd och med mycket annat.

Spelemans visa.

God kväll och god natt öfver land och sjö,
Ti tu falidu tildalla!
På stranden växa där vass och rö;
Till pipor bli de alla.

Nymånen blinkar så blank och skär,
Ti tu falidu tildära!
Jag undrar hvar nu den gubben är,
Som ville månen tjära.

Och världen är nu så stor och grann,
Ti tu falidu tildisar!
Och jag är bara en speleman,
Som vallar får och grisar.

Men när jag växer till stark och ung,
Ti tu falidu tildagen!
Blir jag så stor som en kejsarkung
Och tar en björn i kragen.

Karl Petter Nyström det är mitt namn,
Ti tu falidu tildesen!
Mig till stor heder och ingen skam;
Det står nog i katkesen.

Jag rider solo på Nygårds grind,
Ti tu falidu tildissen.
Och spelar polska för aftonvind,
Och mössan min tog kissen.

Och dansar du, så nog spelar jag,
Ti tu falidu så glader,
Nog spelar jag, fast till ljusan dag,
För alla löf och blader.

Men grytan kokar, jag måste med,
Ajö, falidu, pipflöjten!
Den som hade en duktig sked
Och ett pund smör i gröjten!

En hög herres jakthund.

En hög herres jakthund.

, den stora skogen, de höga träden, den vilda stormen och de små barnen, som ej hitta hem till sin stuga om qvällen!

Vindarna hade sitt bo i Lappland vid foten af Ounastunturi. Där satt deras moder Myrsky och kokade gröt åt sina söner till qvällen. — Hvad må mina pojkar nu åter ha för sig, när de dröja så länge? — knotade gumman.

Den förste, som kom, var iskonungen Nordan: — han kommer alltid beskedligt till qvällen. Nå, hvad har du uträttat i dag, min kära gosse?

— Ingenting särdeles. Jag har sockrat Lappland med snö och målat några nästippar röda i södra Finland.

Efter honom kom molnkonungen Östan. — Hvad har du uträttat? — Ingenting särdeles, litet slask här och där när jag blötte vägarna. Ojan Paavo i Saarijärvi miste sin stöfvel i kärret och Mylly Matti fick vatten mer än han ville i qvarnrännan.

Så kom solkonungen Sunnan, — Hvad har du uträttat? — Ingenting särdeles. Jag förde till hamnen ett skepp med kaffe till Rio Janeiro och blåste Vårt Land i lilla Olles vädersnurra på Qvastbacka.

Sist kom hafskonungen Vestan. — Hvad har du uträttat? — Jag har gifvit ris åt min pojke Sydvesten, för att han varit dum.

— Stackars min Sydvest, har du nu åter dummat dig? Kom och berätta för farmor, så skall du få smöröga i gröten.

— Det var så, — sade Sydvesten, med gråten i halsen, — att när jag beskedligt plockade lingon i skogen, trasslade jag mina vingar i en krånglig fura. Då blef jag vred och skalade af hennes grenar, så att stammen stod qvar som en skroflig skeppsmast. Jag skall lära skogen att boxas.

— Så så, min gosse, — sade farmor tröstande, — och för det fick du ris? Kom till mig, så skall du få både smöröga och socker på gröten.

— Farmor skämmer bort pojkarne, — menade Vestan betänkligt. — En god risbastu gör dem godt, när de varit ute i onödigt slagsmål. Nu skall farmor få se, att den öfvermodige junkern ställer till något spektakel i morgon.

Morgondagen kom, och vindarna gingo åter ut på ströftåg kring världen. Sydvesten gick på långresa till sjös för att ej komma i träta med skogen. Han mindes ännu sin risbastu och föresatte sig att vara beskedlig.

Medan han lustigt dansade öfver vågorna, mötte han ett ångfartyg, som arbetade sig fram mot vinden med full maskin. — Nej, se på en sådan kaxe! — tänkte Sydvesten. — Han företager sig att stångas mot mig! Jag skall lära honom.

Huj, så vinden hven med pipor och trummor kring ångarens skorsten! Det tappra fartyget krängde på sidan, men reste sig åter i trots mot Sydvesten. Skummet stänkte högt kring vanter och rår, vattnet forsade kring bogen som en sjudande gryta, men framåt gick ångaren, fram, fram tvärt

emot vinden. Nu blef Sydvesten rosenrasande, det vilda lynnet fick makt öfver honom, risbastun var glömd, han ville lära en båt att stångas! Han kände sina vingar växa, så att de sopade vida hafvet, och allt hafvet var skum. Så tappert ångaren stred, måste han slutligen vika för denna mäktiga, omotståndliga hafsörn. Han kom icke vidare fram, kastades åter på sidan, ville vända, men förlorade rodret och dref redlös mot klipporna. Där låg han; maskinrummet fylldes med vatten, och hvad det sedan blef af den modiga båten, det veta blott hafvets skriande måsar.

— Stångas mot mig! — tjöt Sydvesten, där han segerdrucken rusade in mot den öppna kusten. Och nu kunde intet mera hejda hans rasande framfart. Utan att ens märka det, kastade han en liten segelslup med det utmanande namnet »Tuuli vei» som en ärtskida högt bland enrisbuskarna på en klippö.

Det var den 28 augusti, en torsdag. Lisa Maria 10 år, hade tagit med sig sin bror Calle, 8 år, för att köpa hos landthandlaren en griffeltafla till folkskolan, som skulle börja nästa måndag. De voro på hemvägen och hade tagit en genväg genom skogen, just när Sydvesten bröt in öfver landet. — Hör, hur det sjunger underligt i träden! — sade Calle, där de gingo på den trånga gångstigen mellan björkar och furor.

— Ja, träden sjunga på sitt sätt och prisa Gud, — sade Lisa Maria.

— Men ser du björken där, huru han böjer sig ända till jorden, när stormen luggar honom? — återtog Calle.

— Hvad skulle icke han ödmjuka sig för Guds makt! — menade Lisa Maria.

— Ja, men där föll en hög tall! Hu då, brast han ej tvärs af midt på? Jag är så rädd för träden, Lisa. Låt oss springa, så att vi fort komma hem!

— Nej du, nej, hvad skall du vara rädd för ett litet blåsväder? Är stormen stark, så är Gud ännu mycket starkare. Och du vet ju, att han beskyddar oss, hvar vi i världen gå.

— Ja, ja, men där föll åter en tall! Och där en . . . och där en björk! Se, se! Nu ramlar ju hela skogen!

Där föll en stor fura knappt två alnar framför dem och stängde gångstigen med sina yfviga grenar. Duns, där en, och kratsch, där en, och så tjugu i rad, alla kullerbytta med topparna ned och rötterna uppåt! Det var ett dån af stormen och ett brak af stupande träd, så att ingen mer kunde höra den andra. Luften förmörkades af ett svart moln, regnet föll i strömmar och piskade trädens stupande kronor. Hvirfvelvinden gick som en vält öfver skogen och slog dess stolta stammar till marken, som hade de varit smala metspön. Ett träd föll bakom barnen, där de stått en sekund förut. En hög gran lade sig ned så tätt vid deras sida, att dess grenar togo mössan af Calles hufvud och rispade Lisa Maria lätt öfver pannan. En tredje, en stor asp, öfveröste dem med sand, när dess månggrenade rötter vände upp en jordtorfva, hög som ett litet hus. Barnen hade ingen annan utväg, än att krypa under en kullfallen fura, där de lågo skyddade af den tjocka stammen.

Calle snyftade af förskräckelse, Lisa Maja var orädd. — Se, — sade hon, — hvad Gud är stor i sin makt! Honom kan ju ingenting motstå. Märker du ej, huru han bevarar oss på hvart steg vi gå? Hvarför föll det stora trädet just när vi kommit förbi, och hvarför föll det andra just innan vi hunnit dit? Skäm ut dig att vara rädd, när du ser, att vi ha en så stark vakt omkring oss! Mössan hitta vi nog och, ser du, griffeltaflan är ju alldeles hel!

Där låg nu skogen såsom ett slagfält, uppfyldt af döda och sårade. Men så var där ej lätt att komma fram. Hvart man såg, lågo högar af stammar och grenarnas ruskor. Qvällen kom, innan barnen ännu tordes krypa fram ur sitt gömställe, och så blef det mörkt. Calles snyftningar stodo icke att hejda. Skulle de, våta, hungriga och frusna, blifva qvar hela natten i skogen?

Lisa Maria tappade icke kuraget. — Nå, än sen, om vi måste ligga en natt i skogen, icke dö vi af det. Vi ha ju tak öfver hufvudet här under furan och mjuka grenar att sofva på. Vill Gud, att vi stanna här i natt, så komma vi hem i morgon; men vill han föra oss hem i qväll, nog vet han råd för det också. Ser du, Calle, Gud vet allting bättre än vi . . .

Har du sett en skengalen häst rusa in i en rågåker, trampa ned allt och blindt skena framåt? Så var Sydvesten, undan, undan, eller du är förlorad! När han upprört hafvet och sönderslagit skogen, klöste han i förbifarten riornas halmtak, blåste kull skorstenar, spräckte fönsterrutor och knäppte kull väderqvarnar, som hade de varit korthus. Icke brydde han sig om sådant småskräp, som barnen i skogen. Blåste de bort eller slogos ihjäl, det betydde för honom mindre än intet. Slutligen begynte han tröttna och småningom mojna. Efter klockan sju på qvällen kunde menniskor utan fara röra sig ute. Calle hade då somnat. Lisa Maria låg vaken men tordes ej ut i mörkret. Då, klockan mellan åtta och nio, hörde hon röster i skogen, och strax därefter syntes ett ljussken.

— Lisa och Calle! Lina och Calle! — ropade rösterna. Det var far och drängen, som begifvit sig ut med yxor och lykta att söka barnen. De räknade riktigt ut, att barnen gått genvägen genom skogen.

— Upp med dig, Calle, far är här! — ropade Lisa gladeligen. — Ser du nu, din kujon, att Gud vet råd!

Nå ja, ett godt stycke arbete var det att bana sig väg genom den förhärjade skogen, men hvad gör ej en pappa för kära barn? Än högg han sig väg, än kröp han, än klef han, men hem skulle barnen och hem kommo de. Calle hade till och med hittat sin mössa.

Sydvesten, som sopat hafvet och ödelagt skogen, hade nu rasat ut och begynte ihågkomma riset i vindarnas klyfta vid Ounastunturi. Sent på aftonen smög han sig skamflat in i klyftan och kröp där strax bakom farmors rygg. Till sin stora häpnad fick han då höra följande lexa af sin stränge fader, den förståndige Vestan:

— Du vilda sälle, oförnuftiga, öfvermodiga pojke, vet du väl, att jag kunde knyta in dig i en säck, lägga dig under en stångjärnshammare och rätt eftertryckligt mörbulta dig för alla de dumma upptåg du tillställt i dag? Men denna gång må du gå fri. Det du gjort, det har du gjort ovetande, enligt högre befallning. Du tycker dig vara mäktig och stark, du yfs att hafva besegrat hafvets vågor, skogens träd och menniskors konst, och du vet icke, att du är blott en hög herres hund, som han skickar att jaga på sina utmarker. Hans värf har du utfört och icke ditt. Gå, blygs! Jag klipper din klo för aderton dagar, under hvilka du skall kopplas instängd i klyftan. Ditt öfvermod är din skam, men ur ditt verk, som nu är ödeläggelse, skall någonting nytt och bättre med tiden gå fram. Marsch, jakthund; prisa din herre, som vänder allt våld och all dårskap på jorden till redskap för sin visa, förbarmande kärlek!

Peppeli.

Det var en gång en liten lustig man,
Som hette Peppeli. Tre år var han
Och kunde redan göra mycken nytta
Med hoppa kråka och med kullerbytta.

Han var en liten trind och käck figur,
Beskedlig nog och snäll till sin natur,
Men eget hufvud hade Peppi lille:
Han tyckte om att göra som han ville.

Nu hade Peppi fått på sätt och vis
Sin kloka syster Elsa till polis,
Och sju år var hon, tror jag, eller åtta.
Hon lekte katt, när Peppi lekte råtta.

Det tyckte Peppeli ej riktigt om,
Det var besvärligt, hvar han gick och kom,
Att icke efter sitt behag få göra
Och ständigt varnas: se, men inte röra!

En vacker dag, när bären mognat nyss
Och Elsa glömt att på sin råtta lyss,
Smög Peppeli sig ut igenom grinden
Och var försvunnen som en rök i vinden.

Han trafvade vid bästa lynne fram,
Betraktade en häst, en hund, ett lam,
En mager ko, ett kart i lingonrisen,
Och var en karl, som struntar i polisen.

Snart visste han ej mera hvar han var,
Det led mot qvällen. Månen sken så klar,
Och Peppis mage frågade förlägen
Hvart aftongröten hade tagit vägen.

Han ropade på Elsa, mor och far,
Men skogens eko blef hans enda svar.
Han satte sig på tufvan ned att gråta;
Ack, frihet utan gröt, hvad kan den båta!

Då kom — en varg? — Nej, käre, blif ej rädd!
En liten gumma kom, i paltor klädd.
En påse bar hon; flink var hon som måsen,
Och ett, tu, tre, var Peppeli i påsen.

Han skrek! Han sparkade! Ej ur en fläck.
Hvad hjälper det att sparka i en säck?
Dunk, dunk, sad' påsen. Kissen hon tog korfven,
Och höken hönan tog i pikkalorfven.

— Men hvar är Peppi? — sad' där hemma mor.
— Han lekte nyss vid grinden, som jag tror.
— Gå, sök den slarfven! — Elsa gick att leta,
Men ingen Peppi fanns, det kan man veta.

Då blef uppståndelse, när kvällen kom,
Där trummades i alla gathörn om,
Att den, som hittar Peppi på hans sträckor,
Skall få en så med femtontusen knäckor.

Och alla snåla barn de sprungo ut
Med ljus och lykta i hvarenda knut
Och kippade med våta skor i mossen,
Men den, som icke fanns, var Peppi gossen.

Mor grät, och Elsa grät, och far sig snöt,
Och snyftade: ja, han blef utan gröt,
Vår stackars Peppeli! Ack, att han skulle,
Så trind och rund, bli vargens namnsdagsbulle!

Bäst som de gräto, kom en gumma in:
Vill herrskapet ej köpa grisen min?
Han grymtade så illa där i skogen;
Jag råkade ha påsen, och jag tog 'en.

— Nej, kära gumma, nu är på det vis,
Att vi ha själfva mist en liten gris.
— Men se nu på hur han är rask och starker!
Jag tänker han skall väga nitton marker.

Duns! sade påsen, när han lades ned
Och bandet lösts, som han var knuten med.
Och se, då vaknade en pilt vid dunsen;
Han hade somnat där, den lilla lunsen!

— Hvad? Peppeli! Det är ju Peppeli! —
Och Peppeli, som nu sig kände fri,
Marscherade i glädjen och i pratet
Att se om där ännu fanns gröt i fatet.

— Men i en påse? — Ja, hur skulle jag
Få pojken hem med annat nappatag?
Jag känner så'na herrar sparkeliner.
I påsen med dem, där ej solen skiner!

— Men, kära gumma, nu så får ju ni
De femton tusen för vår Peppeli . . .
Nej, gif mig femton koppar rara kaffet!
Jag tänker Peppi nu skall minnas straffet.

Två gånger två är fyra.

Haren och ekorren voro så goda vänner, att de kallade hvarandra Jösse och Kurre. — God dag, Jösse, sad' ekorren, när de möttes i skogen.

— God dag, Kurre, sad' haren. Har du hört någon hund skälla i dag?

— Ingen annan, än klockarens Prisse. Honom bryr jag mig inte ett dugg om.

— Nej, hvem skulle vara rädd för klockarens Prisse? — menade Jösse stormodigt. — Inte om han vore stor som en häst!

— Nu skola vi gå ut på förtjänst, — sade Kurre. — Allt hvad vi förtjäna skola vi dela oss emellan. Jag skall få precis lika mycket som du, och du skall få precis lika mycket, som jag.

— Det går jag in på, — svarade Jösse. Sagdt och belagdt. De gingo ut på förtjänst och delade allting broderligt.

När de kommo till en rönn, klef Kurre i trädet och kastade ned de röda bären åt Jösse. När de kommo till ett kålland, bet Jösse af de feta kålhufvudena och släpade dem åt Kurre.

En dag funno de fyra äpplen på landsvägen. Nygårds Kalle hade gått till skolan tidigt på morgonen och burit en påse på ryggen. I påsen hade han en half kaka bröd, en ostbit, en liten flaska med mjölk och fyra äpplen, som mor gifvit honom för att han fått ett godt betyg. Påsen råkade ha ett lagom stort hål i ena hörnet, och äpplena hade trillat ut genom hålet.

Nu ville Jösse och Kurre dela äpplena. Kurre försökte sin räknekonst och delade så, att han gaf ett äpple åt Jösse och behöll tre på sin lott.

— Nej, vänta litet, — sad' Jösse; — månntro det är alldeles riktigt? Nu försökte Jösse dela på sitt sätt, gaf ett äpple åt Kurre och behöll tre för sin egen räkning.

— Nej, men hör nu, — sade Kurre; — jag tror, att detta är lika galet. — Och de funderade och funderade och begrepo ej hur i all världen de skulle dela, så att den ena ej skulle få mer än den andra.

Nygårds Kalle hade fått lust att muntra sig med ett äpple på vägen, sökt i sin påse och sökt förgäfves. De måste ha fallit, sade han till sig själf, och vände om för att söka sin förlorade skatt. Då såg han Jösse och Kurre sitta vid vägkanten, men äpplena hade trillat i diket.

— Nej, se Jösse och Kurre! — utropade Kalle. — Ha ni sett mina äpplen?

— Vi ville just dela fyra äpplen, — svarade Kurre, — men vi kunde omöjligt begripa huru vi skulle dela fyra äpplen mellan oss två, så att vi hvardera skulle få lika många.

— Det är ju ingen konst alls, — menade Kalle. — Hvar och en af eder får två äpplen.

— Hå! — utropade Kurre och Jösse med mycken förundran. — Huru vet du det?

— Hvad, skulle inte jag veta, att två gånger två är fyra? Jag går ju i folkskolan.

— Det var märkvärdigt. Får man lära i folkskolan, att två gånger två är fyra?

— I skolan får man lära allting, — svarade Kalle stolt.

— Det vore något! Vet du allting, du?

— Ja, nästan allting. Jag kan räkna ända till sju gånger sju, men jag minns intet riktigt de andra siffrorna.

Jösse och Kurre kunde ej nog förundra sig öfver en så häpnadsväckande lärdom. Emellertid ville de följa det goda rådet, plockade äpplena upp ur diket och begynte dela dem efter två gånger två är fyra.

— Men det är ju mina äpplen! — skrek Kalle.

— Se, det visste han också! — utropade Jösse och Kurre. — Den gossen han vet då allting. Det vore roligt att få komma till skolan och blifva så lärd.

— Kom med! — sade Kalle. — Följ efter mig, jag går just dit. Ni kunna ju krypa under bänken och hålla er tysta, för att i skolan får ingen bullra.

— Där finnes väl ingen hund? — frågade Jösse.

— Hund? Hvad skulle där finnas hundar i skolan! Ibland kommer Prisse med klockarens Ville och stjäl sig in, men då blir han utkörd.

— Men om han biter oss?

— Hvad skulle Prisse bita! Han är så beskedlig, att när jag drager honom i svansen, skrattar han bara.

— Skrattar han? — Jösse och Kurre sågo på hvarandra. Aldrig hade de hört, att en hund brukar skratta, men hvad kan man icke lära sig, när man kommer i skolan? Kanske kunde också de lära sig skratta. Och så beslöto de båda vännerna att följa med Kalle till skolan. — Ingen rädder här, — sade Jösse.

Vägen blef icke lång för två så duktiga skuttare. Snart voro Jösse och Kurre i skolan och lyckades krypa så tyst under bänken, att ingen såg dem. Barnen sutto på sina platser, skolmästaren kom in och började förhöra: åtta gånger åtta, hvad gör det?

Det var ett strå hvassare, än två gånger två! tänkte Kurre och Jösse, där de spetsade öronen. Men just som förhöret börjat, svansade klockarens Prisse in i skolsalen. Man såg det på honom, att han var van att bli utkörd, han slokade svansen och ämnade sig under bänken. Men så begynte han snusa och vädra . . . murriburr . . . och så begynte han morra.

— Hut, Prisse! — skrek skolmästaren; — vill du laga dig ut?

Men Prisse var redan vid bänken, där han fann något ganska misstänkligt gömdt, och nu begynte han skälla. Lyckligtvis stod där ett fönster öppet.

Huj, där blef ett skutt öfver bord och bänkar. De förvånade skolbarnen sågo Jösse och Kurre kila ut genom fönstret och Prisse efter dem. Allmän uppståndelse, skrik och skratt, alla till fönstret. Den gången fick ingen veta hvad åtta gånger åtta gör här i denna krångliga världen.

Jösse och Kurre sprungo, allt hvad benen buro, till skogs med den beskedliga Prisse tätt i hasorna. Men Prisse var allt annat än beskedlig nu; svansen stod i vädret, tungan hängde, han hade icke ens tid att skälla, han gläfsade med ett fint, pipande ljud, som hans likar bruka, när de hittat ett färskt harspår. Så gick jagten ända till skogsbrynet. Där visste Kurre råd: i ett huj klef han upp i en hög tall och var försvunnen bakom dess yfviga grenar. Prisse stannade, bedragen på bytet, vid tallens rot och skällde ursinnigt. Hvad skulle det tjena till? Kurre var icke nog dum att krypa ut ur sitt säkra gömställe,

och när Prisse skällt sig trött, smög han sig snopen till baka till skolan.

Jösse hade under tiden fått godt rådrum att rädda sig i skogen. När allt var säkert och ingen fiende mera sågs till, möttes de båda vännerna åter på björnmossen under en enrisbuske. Om de nu hade lärt sig att skratta, skulle visst hela skogen ha genljudit af deras munterhet. Men fastän de ej kunde menniskornas konster, kunde de dock vara glada på sitt sätt och gyckla öfver sitt äfventyr, som harar och ekorrar gyckla i gröna skogen.

— Ingen rädder här, — sade Kurre och härmade Jösses långa skutt.

— Ja, men hörde du Prisse pipa? — frågade Jösse, litet förlägen öfver sitt förra skryt. — Aldrig hade jag trott, att Prisse kunde sjunga så fint.

— Prisse är så beskedlig, Prisse skrattar bara, när man drager honom i svansen, — härmade åter Kurre.

— Och vi, som trodde, att Kalle visste allting!

— Ja, nog kan man ju lära mycket i skolan, fastän man icke vet allting för att två gånger två är fyra!

Flickskolan i farmors tid.

Jag var också en liten flicka,
Fast inte var det just i går,
Med kam och band i flätadt hår
Och risgryn i min klädningsficka.
Jag kom, som du, emellanåt
Från skolan hem med fållen våt

Och där var strängt, det må du veta.
Med knäppta händer fick man stå
Och läsa upp katkesen då
Som tända ljus för moster Greta,
Men den, som tasslade i mjugg,
Var aldrig säker för en lugg.

Vi lärde skrifva och addera
Och att Paris är hufvudstad
I Frankrike, och så en rad
Om Stockholm, Petersburg med mera.
Vår lexa var ju skäligt kort,
Men ingen prick fick lemnas bort.

Så skulle vi ju snälla vara
I allt slags söm och broderi.
Den flickan, som ej gick uti
En hemsydd kjol, var slamsedara.
En märkduk skulle alla ha
Med stafvar, börjande från A.

Min var i rödt och blått på siden,
I ram han hänger än i dag.
Ja, ser du, det var annat slag,
Än edra skolor nu för tiden.
Men sy i kapp med oss! Aj, aj!
Och spring, som vi, på första maj!

Skolan i morfars tid.

Evert och Reinhold hemkommo från skolan, båda vid dåligt lynne. Evert såg ut som hade han sålt smör och tappat pengarna. Reinhold hvisslade, sparkade undan katten, smällde i dörrarna och såg ut som ville han bitas.

— Hvad är det? — frågade gamle morfar.

— Just ingenting, — svarade Evert gråtfärdig. — Jag fick bara anmärkning i betyget för att jag två gånger kommit till skolan en qvart öfver åtta.

— Och jag, — svarade Reinhold, — fick sitta qvar två timmar i dag på lördagen för att jag råkade stampa litet, när magistern gick ut. Kantänka!

— Stackars gossar, — menade morfar, — det är ju förskräckligt strängt man nu huserar i skolan. Det är ett rent af olidligt tyranni!

Gossarne sågo något tvehågsne på honom. Han brukade just ej beklaga dem för alla små motgångar.

— Ha ni lexor att läsa? — frågade morfar.

— Icke nu, — sade gossarne. — Det är lördagsqväll.

— Nå, sätten er här, medan vi vänta på qvällsvarden, så skall jag berätta för er huru det var i skolan på min tid för några och femtio år sedan.

Gossarne satte sig.

— Med skolan menades den tiden gossarnes skola. Flickorna fingo ju läsa katkesen för gamla mostrar, brodera märkdukar och skrifva efter förskrift, men alla publika skolor voro för gossar. Hvad behöfde flickorna mer? Nå, ja. Föreställen er nu, att vi komma till skolan en måndagsmorgon klockan sex.

— Klockan sex!

— Ja, sex. Skoltimmen började på min tid klockan sju, men vår gamle vaktmästare tyckte detta var att klema bort ungdomen. Endast några år förut hade skoltimmen börjat klockan sex, hvarför ostiarien och custos för hvar klass då måste vara i skolan klockan fem. Det var de, som gjorde upp brasan i skolan vintertid och städade skolrummen, därför måste de vara där en timme före de andra.

— Hvad gjorde då vaktmästaren?

— Han bar in veden, sopade gården, fyllde vatten i krukor och karafiner. Därtill gingo ju hela såar. All annan städning i skolrummen tillkommo gossarne själfva.

— Skurning också?

— Nej, icke skurning. Men att sopa och damma. Som sagdt, vi voro bortklemade, vi kommo klockan sex, när vi hade städning och eldning; de öfriga kommo mest klockan half sju för att hinna bullra litet och stampa snön från stöflarna. I vadmalskläder kommo vi alla; ni skulle ha sett en morsgris, som en gång kom i galoscher! Stackars gosse, han blef tilltygad, och galoscherna stektes vid sakta eld för att de skulle bli riktigt möra. Klockan half sju på måndagsmorgonen skulle också custos aflemna klassens bestämda tribut af talgljus och klobbor.

— Klobbor? Hvad var det?

— Se, det kan vår tid fråga! Klobbor voro björkris med en flätad tjockände och i smaländen fina risqvistar. Somlige lärare tyckte mer om det tjocka, andra mer om det smala; ibland profvades båda ändarna. Skolgossarne tyckte just ej om någondera änden, men fingo de välja, togo de hellre den tjocka, ty smaländen svepte om fingrarna rätt som ett eldbad. Nu måste hvar gosse i de tre lägsta klasserna hemta i tur till skolan två sådana klobbor i termin, alldeles som han måste hemta två talgljus. Custos höll noga ordning på detta, och hvar måndagsmorgon låg alltid det bestämda antalet klobbor och ljus på ett bord i klassen, färdiga att hvar på sitt sätt befordra upplysningen.

— Men, morfar, att själf hemta klobbor, det var ju slafveri!

— Var det? Kanhända. Frie män ha vi ju blifvit ändå. Nöjsamt var det ju icke. Skoltimmen började, och då skulle ni ha fått erfara hvartill klobborna användes. —

Grönros, hvad gör 11 gånger 12. — Grönros tiger, svettas och får ej hop något tal. Klobborna fram, tjocka änden! — Pettersson, hvad gör 11 gånger 12? — Pettersson har nyss sett faran af att tiga och dammar till: 99. — Klobborna fram, smala änden! — Meyer, hvad gör 11 gånger 12? — Meyer stackare har sämsta räknehufvudet i hela klassen, mumlar något, som ingen begriper, får först med tjocka, så med smala änden och sättes slutligen öfverst på en trappstege för att i lugn öfvertänka lösningen af detta svåra problem.

— Sådant tyranni! — utropade Evert.

— Sådan skam! — utropade Reinhold.

— Jag berömmer det icke, jag endast berättar. Och likväl kände jag en professor i matematik, som blef uppfostrad i en sådan räkneskola. Men i latinet hade vi en rektor, som förstod att bereda en munter omvexling i de enformiga björkrisen. Latinet var skolans stolthet, och olycklig den, som ej kunde uppramla alla undantagen i Strelings grammatika. Det hände ibland, att klassen kunde perfekt, och rektorn tummade otåligt sin tjocka, knöliga käpp, som alltid stod i beredskap bredvid hans stol. Men så fick han slutligen fatt i en missdådare. — Ahlfelt, öfversätt detta stället i Virgilius: *juvat indulgere labori.* — Mitt nöje är att arbeta — svarade Ahlfelt. — Riktigt. Men antag, att du förr varit flitig och nu är lat, huru skulle du uttrycka detta på latin? — *Juvavit indulgere labori*, — svarade Ahlfelt i en olycklig stund. — Hvad? *Juvavit?* En sådan *asinus!* — skrek rektorn. — Vill kunna latin och vet icke, att *juvat* i denna bemärkelse är oböjligt. Ja, han vet icke ens, att det aldrig i tidernas tider hetat *juvavit*, utan *juvo, juvi, jutum, juvare!* Jag skall lära dig kökslatin! — Hvarpå rektorn nedböjde förbrytarens nacke och sågade honom så eftertryckligt med sin knöliga käpp,

att nacken blef röd som en kokt kräfta. Detta gjorde han på skämt, den beskedlige rektorn, det var hans käraste nöje, han var ej alls ond, han skrattade hela tiden, ty Ahlfelt var en af hans mest gynnade favoriter. Med något skulle ju också en skolman roa sig. Men den, som icke var road af ett så oskyldigt skämt, var den, som allt emellanåt, stundom hvar vecka, fick äran att vara rektorns sågstock.

Det fanns många slags straff, den tiden, i skolan, det ena uppfinningsrikare, än det andra: — långa luggar och röda öron voro alltid i fara. Knäppar på näsan, knäppar i hufvudet, knuffar i ryggen, knipningar, skamvråar och allehanda underliga ställningar brukade behagligt omvexla med gammaldags stutar på spända byxor. Detta gällde mest lexor; men för sidvördnad mot läraren vankades mest en örfil i blanka minuten. Det var så tidens sed, och ingen betviflade, att lärarne menade väl med sina elever. Nå, hvad tro ni, gossar? Efter eder skola nu är så förskräckligt sträng, efter Evert fått anmärkning för att han kommit till skolan en qvart öfver åtta och Reinhold fått två timmars arrest för att han stampat åt läraren, vore det ej skäl, att alla gossar skulle underskrifva en inlaga till skolstyrelsen med enträgen begäran att få den gamla skolan tillbaka? Kanske det lyckas; kanske går skolstyrelsen till hans majestät, och så få vi i nästa termin klobborna åter.

Gossarne skrattade, en smula förlägna, och tycktes ej vara rätt hugade att besvära skolstyrelsen.

— Ja, då vet jag intet annat råd, — menade morfar, — än att vi härnäst hvarken stampa eller komma för sent. Kanske det hjälper.

Huru järnvägen fick sjumilsstöflar.

Huru järnvägen fick sjumilsstöflar.

Det var en gång två troll, som bodde vid världens ände. Hvar nu världens ände är kan ingen så noga veta, men är den någonstädes, så måste den vara vid Behrings sund, där gamla och nya världen titta på hvarandra. Jag har ej varit där, men Nordenskiöld säger, att dit är ett godt stycke väg.

Där bodde nu två troll, bröder, sade folket, men icke såg man det på dem. Birreburr hette han, som bodde vid Ostkap, där Asien slutar, och Burrebirr hette han, som bodde vid kap Prinsen af Wales, där Amerika börjar. Sundet emellan dem var icke bredare, än att två troll med gröna kattögon godt kunde se hvarandra och ropa prosit, när grannen nös.

De två trollen låtsade vara goda vänner och redo till visit hos hvarandra på hvalfiskar i pingalopp öfver sundet, så att det porlade kring dem. Svängrum hade de nog i en världsdel hvar, men ändå voro de beständigt afundsjuka på hvarandra och funderade ut huru de skulle göra hvarandra förtret. De utstyrde sina världsdelar med bergtoppar. den ena högre än den andra, för att de från topparna skulle kunna titta in i hvarandras bo. De tillställde

hvirfvelstormar i sundet för att kasta sand och småstenar i ögonen på hvarandra. Den ena tussade isbjörnar på den andras kor. Hvad skulle icke sådana egendomsherrar ha boskap! Mamutdjuren voro deras svin, hvalfiskarna deras kor och hvalrossarna deras får.

En vacker dag företogo sig Birreburr och Burrebirr med sina småtroll en lustfärd i det gröna till Sankt Lorenz-ön, som ligger ensam i oceanen litet söder om Behrings sund. Det stora världshafvet låg blankt omkring dem, så långt något öga såg, och hvalfiskarna lekte i stim vid hafsytan, alldeles som löjor i lugna viken. Detta tyckte trollen var alltför beskedligt: hvad skulle de roa sig med i så vackert väder? Den ena fnyste ur sina näsborrar en sjungande storm; den andra andades tät sjömist ut öfver hafvet. Det måtte ha varit något till duskväder, när hvalfiskarna, som annars ha godt sjöhufvud, funno för godt att krypa till kojs en half mil ned i hafvet; men detta tyckte trollen var obeskrifligen nöjsamt.

Så företogo de sig några oskyldiga lekar. De kastade klippstycken på hvarandra som rönnbär, sparkade skogen omkull, gjorde af den en brasa och svedde hvarandras skägg med eldbränderna. Därpå ville de pröfva hvarandras styrka, försökte bända upp bergen med sina skuldror och sörplade hafsvatten i sig för att dricka ut oceanen. Vattnet steg dem i hufvudet: nu begynte de springa i kapp och märkte ej, att de voro på en ö, förrän den ena efter den andra plumsade hufvudstupa i sjön.

— Nej, — sade Burrebirr, i det han torkade hafsskummet ur sitt skägg, — här är för trångt att springa i kapp. Låt oss försöka hvem som kan springa fatt solen!

Alla trollen tyckte detta vara ett godt påhitt. De skulle springa fatt solen, gripa henne i hennes röda halskrage och stoppa henne i en säck. Hvilket skönt mörker

de då skulle få, och aldrig skulle de sedan behöfva bliga mot det otäcka dagsljuset!

— Slå vi vad om en världsdel? — skrek Burrebirr. — Jag springer fatt solen, där hon går upp bakom berget.

— Det var visst något! — menade Birreburr. — Man behöfver ju bara sofva på berget och stiga tidigt upp, så tar man solen i kragen. Jag lofvar att springa fatt henne, där hon går ned. Skulle tro, att det är en längre väg.

Ja, topp, de höllo vad om en världsdel. Och så skyndade båda hem och drogo på sina sjumilsstöflar. Burrebirr tänkte: jag springer öster ut öfver Nordamerika, och får jag ej fatt solen på Alaskabergen, så får jag henne bestämdt på Klippbergen. Birreburr tänkte: jag springer vesterut öfver Asien, och det vore väl sju kattor, om jag ej skulle få fatt solen på den stora sibiriska slätten, där jag har godt springrum . . . Hutsch, och så satte de i väg, så att det knakade i sjumilastöflarna.

Det gick underligt med den kapplöpningen. Jag skall först berätta om Burrebirr. Han sprang, som han sagt, in i Nordamerika, öfver den stora Alaskaslätten österut och kom så till bergen med samma namn, där han ville lägga sig i försåt för solen. Det var nu ingenting att springa hundra mil öfver en slätt, men det kostade på att klifva uppför de höga bergen. — Puh, — sade Burrebirr, när han kom upp till högsta toppen; — det var krångliga trappor! Jag skall hvila mig här en liten stund och passa på, när solen går upp.

Ja, han satte sig på toppen, skrapade litet mossa under sig, efter berget var hårdt, och råkade somna. Där fanns hvarken en väckareklocka eller morgonkaffe, och så hände sig, att när Burrebirr vaknade, stod solen högt på himmelen och sken honom midt i ansiktet. — Jaså, du skrattar

åt mig, — mumlade Burrebirr i sitt skägg. — Vänta du; jag skall knipa dig nästa morgon på Klippbergen.

Här var intet annat råd, än att springa vidare österut till Klippbergen och så i en fart där till högsta toppen. Nu skall jag akta mig att somna, tänkte Burrebirr. Jag skall lägga ett getingbo i mitt skägg och en myrstack i hvardera sjumilsstöfveln . . . Sagdt och gjordt. Det kan man tro, att Burrebirr sof icke en blund den natten. När morgonskyn begynte rodna i öster, låg han på lur bakom klippan, för att solen ej skulle se honom, och säcken hade han färdig, dit han skulle stoppa henne som en kålrot, det första hon lyfte sin röda skifva öfver den skrofliga klippan.

Ett, tu, tre . . . han hann ej räkna till tio, förrän hon redan var där. Nu, nu! Och Burrebirr grep i solen, så att hon gnistrade och sprakade, men det var nästan för heta gnistor, det var som när smeden rör vid ett hvitglödgadt järn. I och au! Burrebirr svedde fingrarna, svedde skägget, svedde näsan och ögonen, tumlade kullerbytta som en boll utför berget, sprang och sprang, utan att veta hvart, till dess att han tumlade hufvudstupa i stora Björnsjön, som du kan söka på kartan. Där hittade honom en amerikansk doktor, som tog vård om det stackars trollet och förde det till ett lasarett någonstädes bakom all ära och redlighet. Förmodligen ligger Burrebirr där än i dag med plåster på näsan. Han väntar, att hans svedda skägg skall växa, för att han åter skall kunna visa sig anständigt hos sina småtroll vid Behrings sund.

Hvad blef då af Birreburr? Du skall få höra. Vid den tiden bodde i Kempelä söder om Uleåborg en smed vid namn Paavo med hustru och barn och en gosse, som hette Oiva. Det var just då man byggde järnvägen, och Paavo hade fullt arbete vid släggan och städet. En afton

när han hemkommit, trött efter dagens mödor, och satt med barnen vid grötfatet i sin stuga, sade Oiva: far, där krafsar en hund på dörren.

— Se åt, — sade Paavo.

Oiva öppnade dörren, och in rultade med säcken på ryggen ett gammalt, skäggigt, trasigt troll, som just icke såg hyggligt ut att taga emot till aftonfrämmande. Barnen började skrika. — Nå, nå, — sade smeden, — hvad är du för en?

— Jag är Birreburr, — sade trollet. — Jag har i tre dygn sprungit med sjumilsstöflar genom hela norra Asien för att taga fatt solen och är hungrig som en hvalfisk. Icke har jag haft tid att kamma eller tvätta mig. Första qvällen kröp solen till natten i Lenafloden, andra qvällen kröp hon i Obfloden, och nu, tredje qvällen, kröp hon ned precis bakom din stuga. Jag trodde mig finna henne här, men hon måtte ha smugit sig in genom gluggen och lagt sig att sofva på vinden. Gif mig en lykta; jag vill se åt på vinden!

— Hvad är detta för dumt prat? — menade smeden. — Springa fatt solen!

— Kallar du det dumt, som är det qvickaste af alla mina trollkonster? Jag har slagit vad med Burrebirr om en världsdel; jag vill stoppa solen här i min säck. Fort hit med lyktan, eller . . . du hör, att jag är ett troll. — Och Birreburr sparkade, liksom på skämt, ut en hel vägg i stugan.

— Hör nu, — sade smeden, — far du så där fram, så skickar jag länsman att fråga efter ditt prestbevis. Hvarför knep du ej solen, när du hade henne i Lenafloden och Ob?

— För att jag inte riktigt tycker om att bli våt. Det är ohelsosamt för mitt skägg.

— Ja, då lärer du ej så snart få fatt solen här i vår by. Hon har ej gått ned bakom min stuga i qväll, hon har gått ned i Bottniska viken.

— Nå, så springer jag i morgon kring Bottniska viken och får fatt solen i Sverige eller Norige.

— Nej, då råkar du värre ut, kära troll, ty för Sverige och Norige går solen ned i Atlantiska oceanen.

— Men hvad i all världen skall jag då göra? — suckade trollet bekymradt. — Oceanen är nästan för våt.

— Nej, men hör, — sade smeden, — var nu så beskedlig och ställ väggen på rätt igen, så få vi rådgöra om saken som goda vänner. Kanske får jag bjuda trollefar litet gröt.

Trollefar tog sig bakom örat, ställde väggen på rätt igen och satte sig vid bordet för att hålla till godo med gröten. Den bjudningen kunde ha varit osagd, ty hvem vet ej hur det går till, när trollen sitta till bords? Först åt Birreburr upp gröten, fatet och skeden, därefter smörasken, strömmingsfatet och brödkorgen, därefter hela bordet. Smeden såg förundrad på, men när trollet ännu icke var mätt, utan begynte kasta misstänkliga blickar på barnen, fann Paavo för godt att bjuda sin gäst till smedjan. — Var så god, — sade Paavo; — kanske där är något, som smakar!

Den bjudningen kunde också ha varit osagd. — Ja — sade Birreburr, — jag har verkligen god aptit efter min spatsertur genom Asien. Tackar som bjuder. — Hvarpå han efter hvarandra höll till godo med tången, hammaren, släggan, hästskorna, spikarna, kolen och slutligen blåsbälgen som dessert. — Jag undrar, — tänkte smeden, — om det odjurets tänder bita på städet. — Var så god!

— Nej, tack, — sade Birreburr, — socker i bottnen! — Hvarpå han plockade några glödande kol från ässjan och stoppade dem försiktigt i munnen för att ej sveda skägget. — Jag har ej på länge ätit så god qvällsvard. Blir jag hungrig i morgon, så kan jag ju äta smedjan och barnen till frukost.

— Må det? — sade smeden förargad.

— Krusa intet, det får väl duga, i brist på bättre. Men hur i alla dagar skall jag nu få fatt solen? — suckade trollet.

— Hvad är det för konst, när man har sjumilsstöflar, — menade smeden.

— Nej, hvad skulle det vara för konst, om hon inte kröp ned i vattnet? För ser du, klackarna på mina stöflar äro smidda af sådant järn, som springer af sig själf.

— Åh, är det möjligt? Och kan man smida en sådan klack till hvad som helst?

— Till hvad som helst. Det springer allt af sig själf. Men det var bra, att jag kom ihåg något. Klacken på min högra stöfvel lossnade i går, när jag sprang öfver Uralbergen. Du kan spika fast honom stadigt till i morgon bittida. Jag är nu en smula trött och lägger mig att sofva vid ässjan.

Birreburr sparkade högra stöfveln af sig, lade sig raklång på det sotiga golfvet och snarkade snart så grundligt som man ju gör, när man på tre dagar sprungit med sjumilsstöflar genom Asien.

Smeden betänkte sig. Äta min smedja och mina barn till frukost? Nej, trollefar, det låter du vackert bli. Du har redan gjort ofog nog här i huset. Skall jag klubba dig, snarkande odjur? Nej, tvi mig, om jag det gör; du är ju på sätt och vis en gäst i min smedja . . . Eller skall jag draga af dig den andra sjumilsstöfveln och springa

min väg med båda? Det vore lustigt nog, men det vore att stjäla, och därtill är Paavo för ärlig karl. Jag vet hvad jag gör. Trollefar skall behålla sina stöflar, men jag vill litet förbättra den högras klack. Oiva, gå in till mor och säg, att jag smider i natt i järnvägssmedjan. Mor skall ej vara rädd för trollet, det sofver nu här som en död igelkott.

Smeden tog trollets högra stöfvel, bröt lös klacken, gick till järnvägssmedjan och smidde där en ny klack af vanligt järn, som han inpassade på stöfveln, där den förra varit. Nu får trollefar hoppa sju mil på en fot, sade han vid sig själf.

Jaså, tänkte han, när han betraktade sjumilsklacken, är du ett järn, som springer så långa vägar? Du skulle ju passa bra i ett lokomotiv!

Nu råkade man just den natten reparera i järnvägssmedjan ett söndrigt lokomotivhjul. Paavo roade sig i tysthet med att smida sjumilsklacken in i lokomotivhjulet. Nog får du nu springa, klack! tänkte Paavo och skrattade.

Andra morgonen profvades lokomotivet, och det sprang af sig själf, ja, det kilade så oregerligt i väg, att ingen bromsare kunde stoppa det. — Hvad går åt lokomotivet? — skrek järnvägsmästaren. — Förr har det släpat sig fram som en oxe för hölasset, och nu flyger det af som en surrande bröms.

— Lokomotivet tycker, att det körs allt för sakta på Uleåborgs järnväg, och vill visa huru man kör i England, — svarade Paavo.

— Stoppa! Stoppa! — skrek järnvägsmästaren. Och se, sjumilsklacken hade ett sådant stöfvelförstånd, att han begrep kommando, vände tillbaka och stod stilla under förväntan på vidare ordres.

— Men det är ju det flinkaste lokomotiv i hela världen! — utropade den förtjuste järnvägsmästaren.

— Hvad skulle icke det vara flinkt, som springer på tre dagar genom Asien, — menade Paavo.

När Birreburr vaknade, fick han riktigt sin högra stöfvel tillbaka med ny klack, drog den på och ville åter begifva sig på väg att springa fatt solen. Men vid första steget, o. ve! flög venstra foten fram som en kanonkula; den högra släpade efter som en vanlig smorlädersstöfvel. Det var alltför besvärligt. Efter två eller tre skutt på en fot kom Birreburr pustande tillbaka till smedjan. Huru i all världens tid skulle han nu på ett ben springa fatt solen?

Smeden Paavo, som redan trodde sig hafva blifvit detta hungriga odjur qvitt, blef nu rädd för sin smedja och sina barn. — Trollefar, — sade han, — såg du ej huru hastigt solen nyss försvann bakom molnet?

— Ja, jag såg. Men det gör hon ju ofta, — suckade trollet.

— Pytt gör hon det mer! Du hade glömt säcken qvar här i smedjan. Jag ville göra dig en tjenst, medan du var borta, och lade ut en ståltrådsnara i grantoppen, där du såg att solen skifvade sig för en stund sedan. Det dröjde ej länge, så satt hon i snaran, och nu har jag stoppat henne i din säck.

— I min säck? Ack du oförlikneligaste af alla smeder från Behrings sund till Uleåborg, dig skall jag i glädjen strax äta upp, för jag känner mig åter riktigt matfrisk efter min styltdans på ena benet.

— Jag tackar så mycket, — svarade smeden, — men vill du inte först se åt, om du har solen säkert i säcken?

— Ja, det vill jag visst, min förträfflige smed! Hvar är säcken? — Se här! — Jag tror hon kullrar och skriker

därinne. (Smeden hade stoppat en gris i säcken.) Jo, jo, sol, pipa du, nu är du vackert i påsen, och jag har vunnit en världsdel. Nu skall det blifva så skönt mörkt, och nu skola trollen regera världen.

— Ja, titta bara! — uppmuntrade smeden och höll säckens öppning litet på glänt.

— Nej, hvad tänker du på? Hon kan ju lista sig ut, den illmariga solen. Jag skall själf krypa in, — sade trollet.

Ett, tu, tre hade trollet krupit in i säcken, och strax hade smeden stadigt tillknutit säckbanden. — Det är då en välsignad lycka, att trollen äro så stockdumma, tänkte smeden, i det att han för säkerhets skull drog ännu en smällknut på säckbandet.

I säcken blef nu ett kullrande och ett skrikande. — Aj, hon biter mig! — skrek trollet.

— Bit igen! — svarade smeden, stängde smedjan och gick till stugan att hvila sig efter nattens bedrifter. Men hvarför kunde ej ett troll, som sparkat ut väggen, sparka sönder en säck? Ja, säg det, icke vet jag. Kanske för att trollet vrickat foten eller fått skoskaf vid den vidunderliga styltdansen nyss på ett ben.

Huru länge nu trollet Birreburr legat fånget i den säck, dit han velat stoppa solen, kan jag ej med visshet berätta, ty det har ej stått omtaladt i tidningarna. Det säges blott, att den godhjärtade smeden Paavo tröstat sin fånge med hoppet att en gång få åka med järnväg tillbaka till Behrings sund, efter ju vägen dit blir nästan för lång att hoppa på ett ben. Den dagen torde ock randas i sin tid; ryssarne äro på färd med ånghästar ditåt. Järnvägen har nu fått sjumilsstöflar: nog springer han öfver Asien. Men om han springer fatt solen, det blir en annan fråga. Järnvägen är, som trollen, rädd för det våta,

och solen har den ovanan att gärna svalka sig till qvällen i hafvet.

Hvar gång jag ser barnen fånga solen i en spegel och låta henne dansa på väggen, tänker jag på Burrebirr och Birreburr. Tag fatt henne den som kan!

Florios och Unda Marinas sagor.

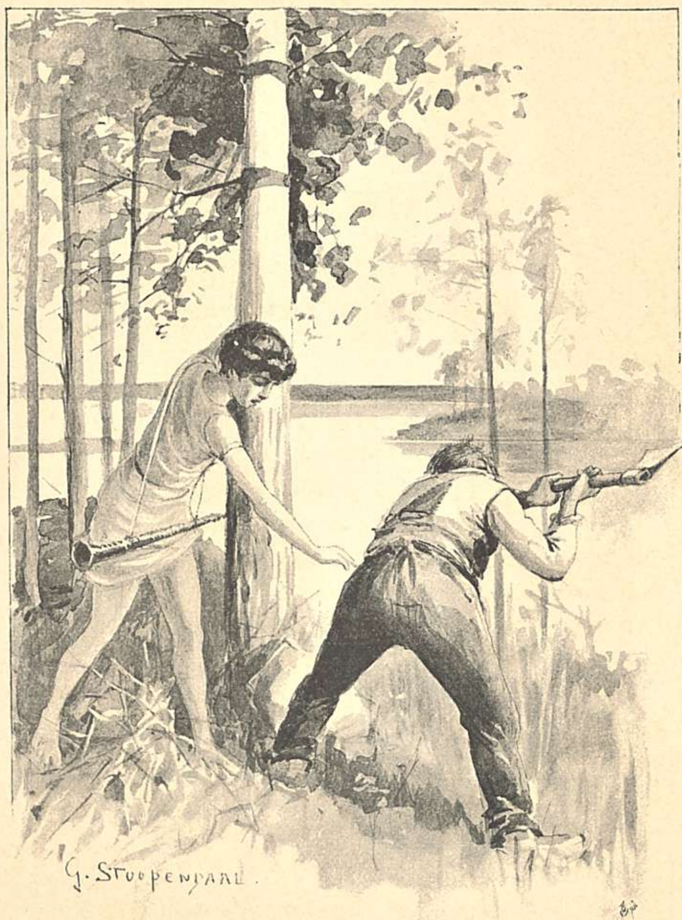
7. Florio berättar om björken.

Har du sett huru björkarna kamma sitt hår,
När en susande vind öfver grenarna går,
Hur de andas så lätt genom ådriga blad,
Hur de tvätta sig rena i morgonens bad?

Det var en där på kullen så högt vid din sjö,
Och hans stam var så hvit som en bländande snö,
Och hans lock var så mjuk, och hans löf var så grönt,
Att en vackrare björk har ej kullarna krönt.

Ja, jag älskade honom. Jag satt där allen,
När små fåglarna qvittrade högt på hans gren.
Det var björken, som sjöng om sin blommande vår...
— O, min björk, du skall sjunga i hundrade år!

Kom så frosten en afton med klor och med klöf,
Men jag andades varmt på de frysande löf;
Där gick härjande eld öfver skogarna fram;
Men jag stänkte ett regn öfver krona och stam.

Florio berättar om björken.

Kom en gubbe med yxa att hugga sin ved,
Men jag vände hans yxa mot stenen på sned;
Kom en gumma att skära grönt löf åt sitt får,
Men hon skar sig i fingret ett blödande sår.

Sist så kom där en sångare, fattig och blind:
Vackra björk, du som susar i morgonens vind,
Vill du gifva din stam till en kantele nu,
Då skall ingen i världen så sjunga som du!

Och jag sträckte min arm för att skydda min skatt,
Men då sade min björk: nu så stupar jag gladt!
Och en kantele blef han, den bästa man fann,
Och nu sjunger där ingen i världen som han.

---

8. Unda Marina berättar om slafhandlaren.

Har du rott i din båt på en glimmande sjö
Och sett månen sitt guld öfver vattnen strö?
Där är glitter och sken, och därunder är natt,
Men du tycker dig se en omätelig skatt.

När jag samm där en qväll i Antillernas våg
Och som smältande guld var det haf, där jag låg,
Kom en seglare fjärran från Afrikas jord,
Och han förde femhundrade slafvar om bord.

Det var kedjade män, det var qvinnor i band,
Det var barn, som man röfvat från moder och land,
Det var trängsel och nöd, det var hunger och gråt,
Men det skrattade menniskoröfvaren åt.

Jag dök ned till min faders försilfrade borg.
Jag kom upp med de dyraste perlor en korg,
Och jag räckte min korg öfver seglarens bog:
— Vill du sälja din last, så se här, är det nog?

Den förmätne korsaren vid relingen stod
Och såg ned i de gyllene vågornas flod.
— Lilla troll, — sade han, — jag vill vara dig huld,
Jag vill sälja min last för ett haf utaf guld!

Nu så var där en ö med ett ref af korall,
Det låg hvasst som en knif där i bränningens svall.
Jag gaf skeppet en törn, och det hakade fast,
Och det kantrade, knakade, bågnade, brast.

Hur de gyllene vågorna vimlade då
Af svartulliga hufvuden, stora och små!
Men till räddande stranden jag bergade dem,
Och jag skänkte dem frihet och förde dem hem.

Blott den girige röfvaren såg jag ej mer;
Det var bly i hans fot, och det drog honom ner.
Han fick dricka sig mätt af den skatt han begärt,
Detta haf utaf guld, som han hade så kärt.

9. Unda Marina berättar om perlan.

Har du hört mina forsar i midnattens land?
Har du vakat en natt vid Kajanas strand?
Har du sett mina laxar i lekande språng
Och en metares spö på den smala spång?

Där är guld i min fors, där är purpur i skyn,
När den sjunkande solen vid himlens bryn
Stöter lätt emot nattens förreglade dörr,
Studsar upp, blinkar eld, går framåt, är som förr.

Det är tyst som en bön. Ingen fläkt. Intet ljud.
Den föryngrade skapelsen prisar sin Gud:
Då med ens få de tusende fåglar en röst,
Och de helsa god morgon med jublande bröst.

Jag såg gräfvarne vaska den glittrande sand
I sin giriga balja vid Ivalos strand.
Det var frysande kallt, det var mödor och svält,
Och de bodde, som räfvar, i kulor och tält.

Nu var också en gosse bland gräfvarne där,
Och han hade sin fattiga flicka så kär.
Och han gräfde, han frös utan rast eller ro,
Men han fann ej en skatt till att bygga sitt bo.

Då så kröp där i elfven en mussla också,
Hon var glömd och föraktad och smutsig och grå,
Och de andra, de sparkade henne i dyn,
Men jag kastade musslan åt gossen från byn.

Åh, hvad gör jag med fulingen? — skrattade han.
Men jag hviskade: sök! Och han sökte och fann.
Kan du tro hvad han såg i det öppnade skal?
Jo, den vackraste perla i Ivalos dal.

Och han byggde en stuga, han röjde en sved,
Och så bjöd han sin fattiga flicka med.
Där så blef hon hans lyckliga hustru i går,
Och nu ha de sex renar, en ko och två får.

Men det sade mig gossen, och det vill jag tro,
Att på guld skall en men'ska ej bygga sitt bo.
Det skall byggas på kärlek, på bön och på flit;
Då så hitta de vackraste perlorna dit.

Prins Florios kanal.

Maka åt dig! — sade enrisbusken åt ljungen. — Skäms du inte att stå i vägen för en kanal?

— Är det möjligt? — frågade ljungen förundrad. — En kanal här på torra skogsbacken!

— Ja, en kanal. Har du ej sett skogens alla småkryp borra i sanden? Här komma de.

Enrisbusken hade ögon i sina bär. Där kommo långa rader af myror, hvar med sitt strå, och några hundra tusen larfver, som åto upp gräset. Daggmaskarna gjorde hål i sanden, tordyflarna ville borra sig in i hålen, men föllo på rygg och sparkade hjälplösa i luften. Gräshopporna satte sig lata bredvid dem och pepo: — flit är vårt nöje. Arbeta ni, gossar; nog bestå vi musiken!

— Men hvad uträtta de? — frågade ljungen. — Icke ser jag tecken till någon kanal.

— Ser du inte, att de gjort en myrväg i sanden? Sådana äro höga herrars storverk. Herrarne sitta själfva hemma och skicka andra ut att arbeta. Där en myra kraflar sig fram, säga de sig ha byggt en järnväg, och där regnet sipprar bort mellan småstenarna, ha de gräft en kanal.

— Hvilka höga herrar?

— Det var en fråga! Florio, prins Florio, skogskonungens yngste guldgosse, han som är förlofvad med prinsessan Unda Marina, hafskonungens yngsta guldöga. Det är bara fåfänglighet med sådana långa förlofningar. De stackars barnen ha varit förlofvade sedan världens skapelse. Folk, som förstår politik, säger, att det måste så vara för världens fred. Skogskonungen och hafskonungen ha ju legat i förskräckliga krig med hvarandra, och deras drottningar ha förlofvat barnen för att göra en ände på krigen. Men ännu jäser där gammalt groll i de båda konungarne, och de vilja ej höra talas om bröllop, förrän barnen ha vuxit stora.

— Jag trodde, att när man varit förlofvad från världens skapelse, borde man vara gammal nog, — anmärkte ljungen oskyldigt.

— Nå, om inte just från världens skapelse, så något ditåt, — fnurrade enrisbusken. — Fråga berget; det är äldre, än jag.

— Hvarför växa de då ej stora som andra kungabarn?

— Hvarför? Alla små risqvistar i skogen vilja nu veta kungabarns hemligheter! Jag kan tiga, jag; men här i backen är så mycket nyfiket folk, — lingonris, kråkris, kattfötter och blåbärsris. Nå, oss emellan kan jag berätta det, om du lofvar att ej tala om det. Det är så, ser du, att Florio är solens gudson och Unda Marina solens guddotter. Därför ha de fått faddergåfvan att vara evigt unga, så länge solen skiner, och jag tänker, att hon skiner väl än i några tusen eller millioner år. Men om hösten och vintern, när det blir mörkt, krypa kungabarnen, som fjärilslarfver, in i sin guldpuppa, och om våren krypa de åter ut som fjärilarna. Det är väl därför, kan tro, de aldrig växa.

— Men hvartill bygger prins Florio en kanal? Har han ej floder, åar och bäckar nog?

— Hvad skulle ej han ha slaskvatten! Han är visst den allra älskvärdaste prins man kan se, men han är nu skapad som andra pojkar, och pojkar äro aldrig nöjda, om de ej få förbättra naturen. Tror du han trifs i sin faders förgyllda slott? Nej, han har byggt sig en granriskoja här nära vid skogssjön. Där är han glad med sina fåglar, björnar och tordyflar, och dit vill han bjuda Unda Marina på tranbär, inlagda i honung. Men du förstår, att en sådan saltvattensprinsessa inte gärna vill resa landvägen.

— Jag förstår. Därför vill prinsen gräfva åt henne en kanal upp till skogssjön.

— Tyst, för all del! Det är en stor hemlighet. Men här kommer ju prinsen själf.

Ljungen reste sig på sin smala stjälk, lingonriset, kråkriset och blåbärsriset knuffade hvarandra; kattfötterna trätte med tallkottar och hönsbär. Alla ville se prinsen. Kära, — sade smultronblomman åt murklan i backsluttningen, — låt mig klifva upp på din breda bruna rygg!

Längre ned, där ängen begynte, blef ett tassel bland alla nyfikna och pratsamma blommor. Prinsen kommer, vår vackra prins, vår egen älskade unga prins! Hvarför kommer han? Och hvarför har han så många arbetare med sig?

— Jag vet, — sade hvitsippan. — Han skall bygga ett slott.

— Eller en lejongård, — inföll ranunkeln.

— Ve, då trampa lejonen ned oss — skrek gåsörten.

— Man sticker dem i foten, — menade kardborren.

— Jag spår, att han bygger ett fjärilhus, — inföll ängsnejlikan.

— Då få vi fina kavaljerer i myggdansen, — surrade rödväpplingen.

— Om det vore så väl! — suckade nyponbusken. — Men enrisbusken har sagt mig i största förtroende, att prinsen vill bygga en kanal här i skogsbacken.

Allmän förundran. — En kanal, hvad är det?

— Det vet ingen så noga, — försäkrade ormbunken. — Men något slags kanaljeri är det, var säker därpå!

Myrorna och larfverna tyckte sig ha uträttat ett storverk, när de banat en två finger bred väg från skogssjön till hafvet. Men den, som icke prisade storverket, det var prins Florio. — Sådana stackare! — utropade han. — Har jag ej befallt er gräfva en kanal, och så ha ni byggt en myrväg!

— Nej, hör nu, ers kunglig höghet! — pep en gammal förståndig myra, där hon kröp upp på prinsens stöfvelskaft och kände sig för med sina spröten — Stackare äro vi ju, för det är vårt yrke, men hvad skulle en kanal vara annat, än en myrväg?

— En kanal — förklarade prinsen, — är en bred och djup vattenränna, där skepp kunna flyta och båtar ro.

— Jaså, — sade myran, — kalla då hit mullvaden, han förstår sig på sådant.

Prinsen kallade mullvaden. — Kan du gräfva, du?

— Skulle tro det, — svarade mullvaden.

— Gräf mig då en kanal från skogssjön till hafvet. Hinner du ej ensam, så tag med dig alla råttor och möss. I morgon afton skall allt vara färdigt.

— Lita på det! — sade mullvaden.

Andra qvällen kom prinsen tillbaka och fann en liten gång under gräsvallen, jämt så bred, att en mullvad godt kunde krypa igenom den.

— Hvad för något? Kallar du detta en kanal?

— Så kalla *vi* det, — försäkrade mullvaden.

— Att kräk kunna vara så dumma! Hvem i alla dagar skall jag nu få att gräfva kanalen?

— Duger ej jag, så duger väl gräfsvinet, — pep mullvaden med en snörp på sitt tryne. Han tyckte ej om att kallas dum, så att alla hörde det.

Prinsen kallade gräfsvinet. — Kan du gräfva åt mig en kanal? Men en riktig kanal, förstår du; icke ett sådant där litet mullvadskrypin.

— Det är en smal sak för mig, det gör jag ju alla dagar, — grymtade gräfsvinet.

— Nåväl, tag dina grisar med dig, och gör allt färdigt till i morgon. Men kom ihåg: en riktig kanal!

— Ja, en spikriktig kanal, — lofvade gräfsvinet.

Tredje dagen kom prinsen tillbaka och fann hela skogsbacken uppbökad af svinen, så att där ej mer kunde ses en grön fläck. Maken till svineri fick man söka på sju mils omkrets.

— Hvad? Och detta skall vara en spikriktig kanal?

— Så kalla *vi* det, — grymtade gräfsvinet.

Den milde prinsen förlorade tålamodet och lät sitt ridspö dansa på grisarna, så att deras borst reste sig af förskräckelse. — Ack, jag olycklige prins, måste jag nu släpa hit mina elefanter den långa vägen från Afrika?

Intet djur vågade svara. Men den gamla knotiga tallen vid skogsbrynet lät förnimma ett mummel i grenarna.

— Hvad är det tallefar mumlar? — frågade prinsen otåligt.

— Själf är en god dräng, — brummade tallen.

— Hvad vill det säga? Hvilken själf?

— Den Själf, som befaller andra göra hvad han själf kan uträtta. Den Själf, som har två unga, starka armar,

men skickar ut svaga varelser till ett arbete, som de icke förstå.

— Menar du mig? — frågade prinsen, något förlägen.

— Själf är klok nog att gissa gåtor, — svarade tallen.

Florio eftersinnade. — Du har kanske icke så orätt, tallefar. Hit med en spade!

Prins Florio fick en spade och började gräfva. Det gick fubbligt i början; han var ej van vid så simpelt arbete. Först blef där en grop, sedan en sned ränna. Men Florio var läraktig, och arbetet begynte roa honom. Han tog ett snöre, mätte ut en rak linie till stranden, mätte lika bredd, lika djup, tog duktiga spadtag och hade till qvällen kanalen färdig. Endast en smal sandbank lemnades qvar närmast skogssjön, för att i rätta ögonblicket fylla kanalen med vatten. Där posterades Florios trognaste björn, som skulle krafsa bort sandbanken, när prinsen gaf signal med sitt jakthorn.

— Nu går jag att vänta Unda Marina, — utropade prins Florio glad och aftorkade belåten svetten från pannan, ty det hade varit ett styft arbete.

* * *

Det var midsommarqväll; du vet hvad det är, en qväll utan mörker, en qväll utan natt, en drömmande qväll, som flyter ut i en morgon. Så långt man kunde se, låg det stora, vida hafvet alldeles blankt som en silfverbricka, ända bort mot den töckniga horizonten, där Fjäderholmarna skymtade fram mellan himmel och jord. Hafvet var lugnt, men icke alldeles slätt, icke alldeles tyst: där lyfte sig långa, glänsande kullar af dyningen, som gick emot stran-

den, och när han rullade in öfver kiselstenarna, hördes ett hemlighetsfullt dån, såsom af en aflägsen åska. Den nedgående solen droppade guld och rosor i hafvets silfver. Hennes stora, röda klot trillade tveksamt på randen af vattnen, såsom en flicka är rädd att stiga i badet och säger: skall jag doppa mig? Är det för djupt? Slutligen beslöt solen likväl att doppa sig, långsamt, försiktigt, först med fötterna, så ända till armarna, så öfver hufvudet. Plums, där sjönk hela det stora gyllene klotet ned i brinnande vågor, så att det gnistrade öfver vattnen. Där dök hon ned, dagens drottning, men blott för en kort stund, såsom ett plaskande barn kniper sig i näsan och doppar sitt hufvud under vattnet, men blott för att skrattande åter lyfta det upp med drypande lockar. Ja, det finns också haf, ännu högre i norr, där dagens drottning trillar som en trissa på vattenranden och icke törs doppa sig alls. Där måtte vara för djupt.

På landsidan låg skogen som ett stort sofvande fågelbo Där var klart ljus öfver grenar och toppar, alla löf genomskinliga, alla qvistar broderade med guld, men natten och skuggan hade gömt sig under granarnas barr. Alldeles tyst var icke heller skogen; talltrasten sjöng sina vackra visor, och när han hvilade näbben, hördes kornknarrens hesa röst från diket i rågåkern. Teg också han, då blandade sig i hafvets aflägsna dån ett lätt sus, såsom när vinden hviskar i unga löf. Men det var icke vinden, han hade krupit under fällen och sof; det var millioner och åter millioner myggors dans mellan träden, där de själfva höllo musiken. Skulle de icke dansa! De hade ju blott en dag att lefva, men det var en lång, lång dag utan natt; de hade ju tid att glädjas åt lifvet.

Prins Florio satt på en klippa vid stranden. I hvarje gungande dyning, som kom, tyckte han sig se Unda Ma-

rinas hvita skuldra höjas ur vågen, men det var icke hon, det var lätt, hvitt skum, som qvarlemnade såpvatten kring småstenarna. Den unge prinsen började tröttna att vänta, skar sig en pipa af rö och blåste en lång, klar ton, som gick ut mot hafvet och tycktes rispa en fåra i vattenspegeln.

Då kom en dyning, högre än alla de förra och bländande hvit i sin buktiga rygg: det var icke mer ett försvinnande skum, det var hafvets unga, undersköna prinsessa, som höjde sin skuldra i vågens gungande silfver. Hennes långa, guldgula hår flöt på dyningen, hon samm med ena armen, medan den andra kastade en slängkyss till stranden. Snart var hon där; åter bröts dyningen mot kiselstenarna, men nu flöt hon ej bort i såpvatten, nu låg det gladaste, täckaste barn om tio eller tolf år vid Florios fötter.

— Stygga flicka! — bannade Florio, medan han skrattande kramade vattnet ur hennes långa lockar. — Jag har väntat så länge, att jag hunnit räkna tiotusen af dina fotspår i sanden här vid sagornas strand.

— Har du intet bättre att göra? — frågade Unda Marina med klingande löje. — Lär vishet af mig! Jag kommer från Antillerna och hörde din pipa ute i Östersjön. Kan du tro, Florio? Jag har dömt en dom i min faders rike. — Och Unda Marina berättade sagan om *slafhandlaren*, hvilken saga står skrifven i denna bok.

— Nu skall du berätta en saga för mig, — fortfor hon och lutade sitt våta hufvud mot hans knä. — Jag är trött, jag har simmat så långt i dag. Och när jag hör dig, tror jag mig höra skogen susa.

— När jag hör dig, — sade Florio och strök hennes hår med handen, — tror jag mig höra vågorna sjunga. Hvar-

för skola hafvet och skogen älska hvarandra och likväl bo evigt skilda?

— Därför att man mest älskar det, som man saknar mest, — svarade Unda Marina med en vacker blick, som i drömmen.

Florio bröt i tankarna sönder sin pipa. Därpå fattade han prinsessans hand och berättade sagan om *björken*, som också står skrifven i denna bok. När han slutat, hade Unda Marina somnat emot hans knä.

Florio smålog. — Är jag icke en narr, som vaggar små flickor till sömns med sagor? Upp, du lilla sömniga blåbärsöga, nu har jag något muntert att bjuda dig på! Stig i min båt!

— Får jag ej hellre simma? — frågade Unda Marina halfvaken.

— När har du hört, att en prinsessa kommer simmande till ett kungligt slott? Frukta ej att ro i min båt; han är hvit som snö, med en blå rand som himmel och haf.

— Det är Finlands färger, — inföll Unda Marina.

De rodde till mynningen af den torra kanalen, som Florio gräft med egen hand och som kostat honom så mycken förtret. — Nu skall du få se mitt slott i skogen.

— Nej, jag tackar så mycket, jag reser aldrig landvägen, — skrattade Unda Marina.

— Åh, gif nu akt! — Och Florio gaf den öfverenskomna signalen med jakthornet.

Han hade trott, att kanalen i ett ögonblick skulle fyllas med vatten, men björnen behöfde tid att krafsa en ränna. När de väntat en lång stund, begynte några droppar vatten sippra fram på kanalens botten.

— Skall jag simma där? — frågade Unda Marina skalkaktigt.

Prinsen blef otålig och blåste signal på signal i jakthornet. Ändtligen blef där en liten bäck. — Låt oss ro nu, — sade Florio.

Stackars gosse, han hade glömt sluttningen från den stora skogssjön där ofvanför till det ännu större hafvet nedanför. Björnens första lilla ränna i sandbanken hade i början långsamt, därefter allt hastigare ätit en bredare fåra i den lösa sanden. Vattnet tryckte på och vidgade fåran allt bredare, allt djupare. Slutligen brast hela sandbanken . . .

Florio hade med möda stakat båten ett stycke fram i den lilla bäcken, när bäcken plötsligt förvandlades till en å, ån till en flod och floden till en brusande fors, som ryckte med sig jord, stenar, träd och stora stycken af sina

stränder. Allt kastades om hvartannat i denna oemotståndliga, grumliga strömhvirfvel, som uppslukade halfva skogsbacken med dess myrvägar, mullvadsgångar, gräfsvinsarbeten, lingonris, kråkbär, blåbär, ljung, nyfikna blommor och sqvalleraktiga enrisbuskar. Där var intet annat råd för prins Florio, än att rädda sig bäst han kunde, gripa sin lilla prinsessa om lifvet och bära henne bort ur den förskräckliga forsen. Men nu hade Florio råkat in i ett element, där han var lika litet hemma, som hans prinsessa var hemma på landbacken. Strömmen kastade honom omkull och betäckte honom med spillrorna af hans eget granrisslott, som kom neddansande utför forsen. Han skulle ha varit en förlorad prins, om icke Unda Marina, som nu kände sig hemma i sitt element, gripit honom med venstra handen i hans fladdrande hår, medan hon samm med den högra ut till hafvet och landsatte honom lyckligt vid sagornas strand.

— Medgif, att min fader, hafvet, är mäktigare än din fader, skogen, — sade Unda Marina, när de åter sutto på klippan.

— Och likväl vinner min fader af din fader hvart tjugonde år ett grefskap i Finland, — svarade Florio.

De gnabbades ibland, de två, men de fortforo att älska hvarandra. Solen hade åter dykt upp ur sitt korta bad i de brinnande vågorna. Midsommarqvällen hade oförmärkt flutit ut i midsommarmorgonen och återspeglade sin glans i två par glada ögon, som strålade af barndomens ogrumlade lycka.

När de åtskilts, gick Florio att bese den förr förtjusande udde, där han byggt sin granriskoja vid skogssjön. Han kom till en okänd nejd, där allt var förvandladt. Udden var borta, kojan borta, stranden ett fult fält af lera och sjön bortrunnen, så att endast den djupaste gölen

ännu fanns qvar. Af kanalen sågs icke ett spår mer i den sköflade skogsbacken.

Florio tänkte med harm på den glada öfverraskning han velat bereda sin älskade Unda Marina och som slutat så halsbrytande. — Det är ett förräderi af hafskonungen, — utropade han och stampade vredgad med foten i marken.

— Var så god och trampa icke ut den sista gnistan af mitt olyckliga lif, — jämrade under hans fötter den sqvalleraktiga enrisbusken, som låg där i leran med uppryckta rötter. — Ers höghet har rätt, det är ett svart förräderi. Jag skulle i ers höghets ställe hämnas med att uttorka hafvet.

— Men hvar skulle då min fästmö bo?

— Någon groddamm funnes väl alltid qvar på torra landbacken — menade enrisbusken.

Den gamla, knotiga tallen, som visste att Själf är en god dräng, stod ännu qvar vid det forna skogsbrynet. Han hade varit för fast rotad vid klippan för att följa med strömmen. Åter mumlade han något i sina tofviga barr, och prinsen ville veta hvad han hade att säga.

— Som man bäddar, får man ligga — brummade tallen.

— Jaså. Var det icke du, som gaf mig rådet att gräfva.

— Ja, Själf.

— Jag förstår. Själf gjorde rätt i att gräfva, men Själf var dum, när han gräfde sin kanal i en backe?

— Själf var en pojke.

— Tack skall du ha. Hädanefter skall Själf vara klokare. Detta skall vara hans sista pojkstreck.

Lekar.

Krypskyttarne.

Sommarlek.

Personer: **Malte, Palte och Jösse.**

(*Malte och Palte mötas i skogen.*)

PALTE. Hvart skall du gå?

MALTE. På jagt.

PALTE. Men du har ingen bössa.

MALTE. Jag har en bra käpp.

PALTE. Jag skall också söka en bra käpp. Hvad skall du skjuta?

MALTE. Jag skall skjuta Jösse till stek åt mamma.

(*Jösse kommer skuttande bakom deras rygg.*)

JÖSSE. Hvad är det de säga? Skjuta mig? Uff, det är jägare! Det är då en världens lycka, att de vända ryggen åt mig. Jag vill gömma mig här i busken och höra hvad de säga. (*Han gömmer sig.*)

MALTE. Jag skall vara en krypskytt.

PALTE. Jag skall också vara en krypskytt. Hvad är en krypskytt för karl?

MALTE. En krypskytt är en jägare, som kryper på magen.

PALTE. Det var lustigt. Hvarför kryper han på magen?

MALTE. För att Jösse skall tro att han är en stock.

PALTE. Åhå, är Jösse så dum?

MALTE. Ja, han är *så* dum, vet du, att när han gömmer hufvudet i en buske, tror han att ingen ser honom.

JÖSSE (*i busken*). Det skall jag komma ihåg.

MALTE. Och så rädd är han, vet du! När Jösse ser en kråka, tror han, att hon är en varg.

JÖSSE. Må det?

PALTE. Jag skulle inte alls vara rädd för vargen.

MALTE. Och jag skulle taga en björn i kragen.

JÖSSE. Nej, hör, nu börja de skryta! De där äro inga farliga jägare.

PALTE. Hvad skola vi göra med Jösse, när vi skjutit honom?

MALTE. Jag stoppar honom i min portör.

PALTE. Den är ju full med smörgåsar.

MALTE. Därför skall jag strax äta upp mina smörgåsar, så att han får rum.

PALTE. Jag skall också äta upp mina smörgåsar, så att jag får rum för min Jösse. (*Båda äta.*) Men om Jösses ben stå ut från portören?

MALTE. Så knipa vi af dem till hartassar för griffeltaflorna.

JÖSSE. Tackar så mycket.

MALTE. Sedan steka vi Jösse och äta honom med gurkor.

JÖSSE. Smaklig måltid!

PALTE. Nej, vet du, jag tycker mera om lingonsylt och stekta potäter.

MALTE. Nå ja, och våfflor till efterrätt. Mamma skall hålla kalas, när vi hemta harstek åt henne.

JÖSSE. Ja, tänk bara hvad mamma blir glad!

PALTE. Men, kära Malte, hvad skola vi göra med Jösses skinn? Inte brukar man steka harskinn.

JÖSSE. Nej, mitt skinn skulle fastna små herrarne i halsen.

MALTE. Ja, hvad skola vi göra med skinnet? Månne grisen vill ha det?

JÖSSE (*skrattar*). Ohoho, grisen? Det börjar bli roligt.

PALTE. Om inte grisen vill ha det, duger det nog till dammtrasa åt Fina.

MALTE. Nej, vet du, vi sälja skinnet, och så köpa vi knäckor.

PALTE (*mumsande*). Ja, det göra vi. Men huru skola vi nu få fram Jösse för att skjuta honom?

MALTE (*mumsande*). Krypskyttarne veta så många konster. Vi skola skrämma honom med att räkna till hundra. Ett, tu, tre, fyra...

PALTE. Sexton, sjutton, aderton, nitton...

MALTE. Tjugusju, tjuguåtta, tjugunio, tjugutio...

PALTE. Tjuguelfva, tjugutolf...

JÖSSE. Nu staka de sig.

MALTE. Tjugunitton, tjugutjugu, tjugutjuguen...

PALTE. Nej, hör du, nu går det galet!

MALTE (*mumsar på en ny smörgås*). Vänta, vi börja om igen! Ett, tu...

(*De räkna om igen och komma till tjugutjugutjugu.*)

JÖSSE. Hvad är det för jägare, som inte kunna räkna till trettio? Jag skall lära dem att kalla Jösse dum.

(*Jösse tager ett skutt ur busken och springer mellan Maltes och Paltes ben. De falla på magen.*)

PALTE (*skrikande*). Hjälp, hjälp! En varg!

MALTE (*hvars smörgås fastnat honom i halsen*). En bjö... bjö... bjö... björn!

JÖSSE (*skrattande*). Nej, bara lilla Jösse, som skjutit omkull två krypskyttar. Uhuhuh! Nu har jag skrattat min mun på sned!

Jennys förmaningar.

Kammarlek.

Personer: **Jenny.**
Gårdshunden Vakt.
Dockan Tippi.
Rösten.

Teatern föreställer en kammare. Jenny inkommer ensam och ser icke Tippi, som ligger på golfvet med högra armen och bägge benen afbrutna.

JENNY. I dag ha vi lof på första maj. Nu är jag fin och kammad som en prinsessa, och nu har jag rent, stärkt förkläde och röda strumpor och sprittnya skor. Nej, hvad jag är fin, jag är så super... super... hur var det mamma sade? — superfin! Det är för att jag är så rysligt ordentlig. Jag viker alltid ihop mina kläder på en stol, när jag lägger mig, och så vet jag alltid om morgonen hvar jag skall söka dem. Alla mina saker och mina dockor äro så otroligt ordentliga. Är det inte skam att se huru Lotten Liljekrona låter sina dockor ligga på golfvet, så att man trampar på dem! Sådan slarfmaja! Har jag inte sagt henne så många gånger: Lotten, Lotten, hur sköter du dina barn? Tänk nu, Lotten, hur du låter

dem frysa i bara lintyget! Dockklädningen släpar i spottlådan, hatten och kängorna ligga mössätna under dockskåpet. Man skall vara ordentlig, ser du; Tippi är alltid så fin, hon, och hvar afton kläds hon af och lägges i vaggan och hvar morgon kläds hon på. När du kommer till oss på första maj, skall du få se huru rysligt snygg hon är...

(*En hund skäller utanför.*)

Så, nu skäller Vakt vid porten. Det är Lotten som kommer. (*Tittar i fönstret.*) Nej, det är ryssen, som bjuder ut glace. (*Man hör utanför*): Åsche maråsche! Om jag skulle köpa för 25 penni glace? Ja, jag vet, mamma bjuder på strufvor och mjöd, men tuttelidu, se, det vore något att bjuda på glace!

(*Hon springer till bordet att söka sin sparbössa, men trampar på Tippi. Kratsch.*)

Hvad var det? Tippi? Min Tippi! (*Storgråtande.*) Min Tippi på golfvet, utan armar och ben; uhuhu, min stackars Tippi, min egen Tippi! Hvem har gjort dig så illa? (*Häftigt och harmset.*) Det har Vakt gjort. Ingen annan har gjort det, än Vakt. Vakt är en varg, som äter upp mina små barn. Vakt! Vakt!... Nej, han kommer inte om han hör, att jag är ond på honom. (*Lockande.*) Vakt! Vakt, *ici!*

(*Vakt kommer, Jenny fattar en käpp.*)

JENNY. Bekänn, att det är du, som ätit upp Tippis armar och ben! Ser du käppen, Vakt? Vill du bekänna! Jaså, du vill inte? Då skall du få en risbastu, så det sprakar i pelsen.

RÖSTEN (*talar osynlig med hundspråk*). Slå mig inte, prinsessa, jag är oskyldig!

JENNY (*häpen*). Hvad för något? Kan du tala, du?

RÖSTEN. Jag måste ju svara, när du frågar.

JENNY. Hör på den! Det var märkvärdigt. Nog har jag läst det i sagorna, men aldrig har jag trott, att hundarna kunna tala.

RÖSTEN. Hvarför skulle ej hundarna tala sitt språk, som du talar ditt? Det behöfver ju bara öfversättas. Är jag inte fars och mors trotjenare, som dag och natt vaktar gården mot tjufvar? Får jag ej frysa och svälta, jag?

Och är jag inte din vän, alltifrån den tid när du var så liten, att du blott kunde krypa? Då kröp du till mig och ref mig i öronen och ryckte hår ur min mjuka pels. Blef jag ond, jag? Hvarför vill du nu slå mig?

JENNY. För att du ätit upp Tippis armar och ben. Fy, Vakt, fy, stor skam! Huru kan man göra så illa åt ett litet barn? Stackars Tippi har aldrig gjort någon illa,

hon, och ändå kan du vara så grym! Man skall vara beskedlig mot små barn, Vakt! Man skall akta dem som porslinsdockor, man skall vara snäll och ordentlig med dem. Fy, en sådan otäcking du är, Vakt! Du måste få ris.

RÖSTEN. Hör nu, prinsessa, jag förstår inte hvad du säger. Jag har ju hela natten legat på vakt vid trappan, och först nu på morgonen fick jag ett ben i köket. Aldrig kan det ha varit Tippis ben; det smakade som ett oxben.

JENNY. Men där ser du ju huru stackars Tippi är utan ben. Hade Tippi varit en fågel, skulle jag tro, att vargen har varit Misse, men aldrig har jag hört, att Misse fått smak på dockor. Nej, det är du, Vakt, det är du, och därför skall du få ris.

VAKT. Vov-vov,

JENNY. Nå, se, nu bekänner du själf, att det var du. *Couche*, Vakt! Lägg dig beskedligt ned, så skall jag inte basa så hårdt.

RÖSTEN. Förstår du inte hundspråket? När jag säger vov-vov, betyder det: här kommer någon, gif akt! Och se, nu kommer käppen till min rygg, och jag säger: gif akt, käpp, att du ej straffar en oskyldig! Fråga Tippi! Hon må väl bäst veta hvem som ätit upp hennes ben.

JENNY. Hör du, Tippi, hvad den elake Vakt säger? Stackars lilla Tippi, om du kunde tala, skulle du nog säga hvem som varit så grym mot dig.

RÖSTEN (*talande dockspråket*). Det har min mamma varit.

JENNY (*häpen*). Hon kan också tala!... Hvad är det du säger, Tippi? Det är ju jag, som är din mamma.

RÖSTEN. Ja, min mamma sökte i går sin mammas fingerborg, som hon tappat någonstädes, och så hittade hon den i min vagga. Min mamma hade så brådt för

att hennes mamma behöfde strax fingerborgen, och så kastade min mamma ut mig och alla kläderna ur vaggan, medan hon sökte. Min mamma är en stor slarfva, när hon har brådt. Ibland kan hon putsa mig superfin, men en annan gång flyger hon från mig, som ett yrväder, och lemnar mig oklädd och okammad, liksom nu. Se bara huru mitt hår ser ut! Och det är ändå riktigt hår. Jag har kostat tre mark i Fontells bod.

JENNY (*mycket förlägen*). Men, söta Tippi,... hvem i all världen kunde nu tro, att dockorna i Fontells bod kunna tala?... Ja, Tippi, nog är det sant, att jag sökte fingerborgen, men lade jag dig inte tillbaka i vaggan?

RÖSTEN. Du *tänkte* lägga mig dit, men du glömde det och lät mig ligga på golfvet. Så blef det mörkt, så kom Lovisa tassande genom rummet och trampade på mig. Kratsch, där låg ena benet! Sedan kom Robert ridande på en käpphäst, och kratsch, där låg andra benet! För en kort stund sedan kom min lilla mamma själf midt på ljusa dagen, och kratsch, där låg högra armen! Adjö, lilla mamma. Vid nästa kratsch stryker hufvudet med.

JENNY (*slår af förskräckelse hop sina händer*). Tippi, Tippi, har du en sådan slarfva till mamma, hvad i all världen skall då din mammas mamma säga? Gå ut, Vakt, gå ut; du skall få halfva min strufva i dag, om du ej talar om för någon att jag trampat på Tippi. Hvad är det nu för en säkerhet, när alla hundar och dockor lärt sig tala?

(*Vakt springer ut, och strax därpå hör man honom skälla: vov vov.*)

JENNY. Nu är det Lotten Liljekrona. (*Hon samlar ihop Tippis bitar.*) Hon skall ej se mitt rysliga slarf. Ah, hvad jag skäms! Hon är ordentligare, hon, än jag; hennes Kunigunda har aldrig legat i bitar på golfvet. (*Eftersinnar.*) Nej... jag vill inte visa mig bättre, än jag är! Hyckla,

fy! Lotten skall få se huru dum jag varit. Men ni alla, små gossar och flickor där, jag har något att hviska åt er. (*Hviskande.*) Ingen skall tro sig vara bättre än andra. Alltid finns någon Vakt eller Tippi, som sqvallrar ut våra dumheter, och så stå vi med skammen!

Förspel till "Prinsessan Törnrosa".

(Se 4:de boken af Läsning för Barn.)

Röd fond af morgonrodnad. På en upphöjd estrad sitta i halfcirkel féerna Hulda, Clara, Sola, Stjärna, Måna, spinnande på sländor, från hvilka guldtrådar utgå till Ljusöga, som sitter något lägre framför i midten af halfcirkeln. Närmast fonden sitter Mörköga fördjupad i läsningen af Ödets uppslagna bok.

LJUSÖGA.

Vi äro hemma från sagans världar,
Från drömmens fjärdar,
Från brasans härdar.
Vi äro väsen från sommardagen,
Från blomsterhagen,
Barn af behagen,
Naturens döttrar, som, evigt unga,
I rymden gunga
Och le och sjunga,
Vi bo långt borta i fjärran dalar,
I ljusets salar,
Och däremellan
Vi stiga sällan
Till menskoboning,
Där utan skoning

Den kloke hånar
Det, som förvånar,
När sagan lifvet sin färgprakt lånar.
Men där vi finne
Ett barnasinne,
Som än kan lefva
Uti den värld, där vi glada sväfva,
Då gå vi ljusa
Att än förtjusa
Dess oskuldsöga,
Och fram stå bilderna från det höga,
Dem lifvets klokhet förstår så föga
Och där dock gömmes ett ursprungsord
Från varma himlar till kulen jord.

Liksom en juniqväll, när solen nedgår
Och spinner röda silkesband af strålar
I skyarna långt ofvan fält och dal,
Så spinna vi i långa, gyllne trådar
Åt menskors barn de blida gåfvor ut.
Den ena kallar gåfvorna en slump,
Den andra en förtjenst, den tredje vinst;
Men vi, som en allsmäktig skickelse
Bestämt att länka lifvets lopp med fina,
Osynliga och obekanta linier,
Vi veta, att hvart väsens lott är bunden
Vid trådarna af etherns skära ljus.
Och om de bruste, skulle rymdens klot,
Naturens harmoni, det godas lifskraft,
Det rättas raka väg, det sannas samband,
Våglinierna utaf det sköna, allt,
Allt skulle här på jorden sönderbrista
Och vända till sitt himlaursprung åter.

Fördenskull spinna vi från tidens början
Och spinna rastlöst fram till tidens slut
Vår tråd vid sidan af vår mörka syster,
Som på sin lott fått nattens väldighet.
Nu, ljusets döttrar, låten sländan hvila
Ett ögonblick, så länge solen gungar
På oceanens gnistrande kristall,
Och sägen mig: hvad är det, som I spinnen?

HULDA. Jag spinner *rättvisa.*
CLARA. Jag spinner *sanning.*
SOLA. Jag spinner *skönhet.*
MÅNA. Jag spinner *kraft.*
STJÄRNA. Jag spinner *lif.*

LJUSÖGA.

Och alla edra trådar sammanlöpa
I mig, som spinner *kärlek.* Om ett väsen
På jorden funnes, uti hvilket alla
Det jordiskt godas trådar sammanflöte
Som floderna i hafvet, o hur nära
Stod icke detta väsen då sin urbilds källa,
Det högsta goda, det fullkomliga,
Af hvilket allt är här blott återsken!

MÖRKÖGA (*utan att se upp*). Fåfänglighet!
LJUSÖGA. Är icke menskan skaparns afbild?
MÖRKÖGA (*som förut*). Vrångbild!

LJUSÖGA.

Men våra gåfvor lefva, en och en,
I många bröst. Så sägen, ljusets döttrar:
Hur många älska *rättvisa* på jorden?

HULDA. Femhundratusen.
LJUSÖGA. Huru många *sanning?*

CLARA. Trehundratusen.
LJUSÖGA. Hur många *skönhet?*
SOLA. Nittio millioner.
LJUSÖGA. Hur många *kraft?*
MÅNA. Femhundrade millioner.
LJUSÖGA. Och *lif* hur många? Kan du räkna dem?
STJÄRNA. Två tusende millioner... alla! alla!

LJUSÖGA.

Nåväl, jag räknat ut, att nu bland dessa
Tvåtusende millioner, som fått lif
Och älska lifvet, lefva hundratusen
I kärlek utan spår af själfviskhet.
Du hör det, dotter af den mörka natt:
Ett hundratusen utan själfviskhet!
Förstår du då hvad detta väsen vore,
I hvilket *alla* våra gåfvor finge rum?

MÖRKÖGA (*ser upp*).

Om alla edra ljusa gåfvor rymdes
I samma barm, var viss, de skulle strida
Som skilda vindar öfver samma haf.
Rättvisan skulle spränga sönder *kärleken*,
Mot *lifvet* skulle *kraften* kämpa vildt
Och *sanning* tvätta smink från *skönhets* kinder.
Naturens makter tumla om i fejd,
Och andens gåfvor kunna ej förlikas.
I stoftets värld är kamp, ej harmoni.

LJUSÖGA.

Må verkligheten slita då vår tvist,
Vi välja ut den spädaste, den yngsta
Bland jordens plantor, på hvars skära oskuld
Ej än ett grand af stoftets brister föll,
Ett barn, som föddes nyss till lifvets strid.

MÖRKÖGA.

Barn höra himlen till. Ett barn är fridlyst.
Naturens makter få ej röra det,
Eld får ej bränna det, ej luft, ej vatten,
Ej jord det skada.

LJUSÖGA.

Icke skada, nej,
Men moderligt omhulda, skydda det
Till lif och blomstring.

MÖRKÖGA.

Allt är oss förbjudet,
Så snart det gäller dessa skapelsens
Och högre makters främst utkorade.

LJUSÖGA (*bläddrande i Ödets bok*).

En dunkel hågkomst säger mig, att en gång
Ett undantag... Här är det, nattens dotter!
På sjunde sidan här till höger står,
Att denna natt skall födas en prinsessa,
Om hvilken lifvets makter skola täfla
Med dödens. Allt är förutsagdt.
Vid tingens början har en högre makt
Förutsett denna tvist emellan oss
Och gifvit oss till prof ett menskobarn.
Låt oss förenade på detta barn
De gåfvor pröfva, som åt oss beskärts!

MÖRKÖGA (*granskande boken*).

Har då den stumma natten en gång födt
Ett menskolif, som trotsar ej blott döden,
Men ock de högsta gåfvors frestelser?

Så står det skrifvet... Väl, låt oss försöka!
Men utan strid skall jag förvisst ej vika,
Och viker jag, så viker jag en tid,
Men vänder åter, när min timme slagit.
Hvar finns den korade, i natten födda,
Som skall få allt, hvad andra delvis fått?

LJUSÖGA.

Hon finns här nära i en konungs slott.
Och nu, när solen stiger upp ur vågen,
När stjärnorna smält bort på himlabågen
Och nyfödd dag bebådar nyfödt hopp,
Begynner Törneros sitt lefnadslopp.
Upp, blida döttrar af naturen alla,
Att edra bästa gåfvor frambefalla!
Nu rullas sagovärldens förlåt opp,
Nu stiga féerna hit ned i tiden,
Nu börjas mellan ljus och mörker striden,
Och nattens allvar har med dagens skämt
Vid Törnerosas vagga möte stämt.

Lucias siffror.

Jullek.

Personer:

Nanna, N:r 1.	Skolflickor.*)
Hanna, N:r 2.	
Anna, N:r 3.	
Märta, N:r 4.	
Berta, N:r 5.	
Melicerta N:r 6.	
Nora, N:r 7.	
Dora, N:r 8.	
Flora, N:r 9.	

Magister Tabell, deras lärare.
Thomas, en okänd gubbe.
Lucia, hans unga gumma, en fé.
Skolvaktmästaren.
Röster utanför.

Ett skolrum med pulpeter och i hörnet en stor räknetafla. Till venster en dörr, till höger ett fönster. Magister Tabell med sina flickor.

TABELL. Ja, det kan nu ej hjälpas. En del flit, subtraherad från två delar lättja, gör en del lättja i rest. Detta är minus, förstå ni. De, som varit lata i räkningen, måste repetera kursen på själfva Luciadagen.

---

*) Nanna är den minsta, de öfriga i ordning efter längden.

FLORA. Söta magistern, vi skola vara så flitiga i jul, om vi få lof att fira Lucia.

ALLA FLICKORNA. Söta magistern, vi skola vara *så, så* flitiga.

TABELL. Flitiga under julen! Det skall man tro. Ni skola vara *så, så* flitiga i kälkbacken och göra *så* märkvärdiga framsteg i ringdansen kring julgranen. Hvad behöfves där mer? Jo, att med mycken flit snaska godt. Och därmed tro ni er inhemta den ädla räknekonsten! Se ni, aritmetiken är den största af alla konster. Det är siffrorna, som regera världen, och siffror äro vi alla, — enheter, förstå ni? Addera enheterna, subtrahera dem, multiplicera dem, dividera dem, det är lifvets summa. Den som kan räkna, han *kan* allting, och han *vet* allting. (*Nanna, Märta och Nora markera.*) Nå, hvad är det? Ni ha lof att fråga.

NANNA. Kan han räkna ut hvad väder det blir i morgon?

MÄRTA. Kan han räkna tankar?

NORA. Kan han räkna ut om han är lycklig?

TABELL. Ja, det förstås. Han kan allting. Siffrorna äro världens konungar, de genomtränga allt och beherska allt. Men nu skola vi repetera hufvudräkningen.

Scen 2.

(*Thomas inträder, höljd i en vid kåpa.*)

THOMAS. Goa herrn, gif mig en liten slant till julen!

TABELL. Hvem är där? Hvad är ni för en?

THOMAS. Jag heter Thomas, och min gumma heter Lucia. Jag är en fattig pilgrim, som går kring världen och söker snälla barn. Herrn har många barn, han.

TABELL. Gå er väg, ni stör oss. Ser ni icke, att här är en skola?

THOMAS. Därför kom jag ju hit. Jag trodde, att man i en skola lärt sig vara god mot de fattiga.

SKOLFLICKORNA. Söta magistern...

TABELL. Nå, se här, efter de bedja för er.

(*Han lägger en silfverslant i gubbens hatt.*)

NANNA. Få vi också gifva något?

TABELL. Ja, ja, men det skall ske fort. Vi försumma räkningen.

(*Flickorna frambära åt Thomas pepparkakor, pumpernicklar och annat godt.*)

THOMAS. Stor tack! Till belöning skall jag säga er något. Det är i dag Lucia, min gummas namnsdag, och det är en märkedag. Den, som i dag önskar något och säger prosit, den skall strax få sin önskan uppfylld.

TABELL. Ha vi nu tid med märkedagar? Gå er väg!

THOMAS. Får jag ej höra en stund på de små beskedliga fröknarna?

TABELL (*för sig*). Man blir då aldrig af med den karlen. (*Högt.*) Nå, hör då, så får ni lära er något... Addition. Nanna! (*Nanna uppstår.*) I går fick du af din mamma sex äpplen. (*Nanna nickar.*) I dag får du sju andra äpplen af din pappa.

NANNA. Ah, så roligt!

TABELL. Huru många äpplen har du då?

NANNA. Sju.

TABELL. Tänk efter! I går fick du sex...

NANNA. Ja, men dem har jag redan ätit upp.

TABELL. Så, så; du skulle ha tretton äpplen... Sitt ned! Melicerta! (*Hon uppstår.*) Subtraktion. Robert hittade på gatan en påse med nötter. Han räknade nötterna, de voro 54. Han skalade 14, men kastade bort dem, efter de voro maskätna. Huru många nötter hade han qvar i påsen?

MELICERTA. Han hade inga nötter alls qvar i påsen.

TABELL. Hvad för något? Hade han inga nötter alls?

MELICERTA. Nej, han kastade bort dem, för att de voro alla maskätna. Hvad skulle de duga till, som legat på gatan?

TABELL. Förbättrar du mina exempel? Han hade 40 nötter qvar i påsen... Sitt... Dora! (*Hon uppstår.*) Multiplikation. Hvad göra 70 gånger 3?

DORA. (*flinkt*). 73.

TABELL. (*häftigt, men hejdar sig*). Du är... Ja, du är 73 gånger så klok som tabulan. Efter tabulan blir det 210. Sitt! Ni kunna hvarken addera, subtrahera eller multiplicera. Nå, Hanna! (*Hon uppstår.*) Försök division. Björken hade 2,000 löf, när han höggs i skogen. Fem får och en bässe trätte om löfven. — Hvad är det värdt att träta? — sad' bässen, — Jag äter upp hälften, och ni andra dela resten i lika delar. — Huru många löf fick bässen, och huru många löf fick hvarje får?

HANNA. Bässen fick ingenting för att han var snål.

TABELL. Men om han nu fick hälften, huru många löf fick bässen?

HANNA. Nej, han fick ingenting, för att han var så rysligt snål.

TABELL. (*rusar upp i vrede*). Är det icke så, att man kan bli rosenrasande? Här sitter jag hela långa termin och matar de där kycklingarna med siffror som guldkorn, men när jag frågar hvad bässen får, ja, se, då får bässen ingenting, för att han är så rysligt snål! Kalla ni det att räkna? Berättar man sagor i aritmetiken? Jag önskar ni vore siffror, siffror (*snusar*) och ingenting annat än siffror (*nyser*). Prosit, det nös jag på.

(*Thomas afkastar kåpan och framträder i julgubbens välkända gestalt. Musik bakom scenen till Thomas' besvärjelse:*)

Yksiki, kaksiki, kolmeki.
Tretton femsjuttondels ett, minus sex.
Autumni rigores
Mordite flores!
Sit ordo lex,
Dum fiat numerus omnium rex!

(*Scenen förmörkas, alla flickor nedhuka sig bakom sina pulpeter och uppresa sig åter efter besvärjelsens slut, då scenen ljusnar. Deras ansikten äro nu krithvita**), *de bära alla en guldkrona på sitt hufvud och sin tydliga siffra från 1 till 9, i ordning från Nanna uppåt. De äro porslinsdockor med rörliga leder, röra sig styft och mekaniskt samt tala långsamt, grammatikaliskt, utan att förändra en min. Scenen ljusnar å nyo.*)

TABELL. Hvad är det? Här måste ha kommit imma på mina glasögon. (*Han aftorkar dem sorgfälligt, påtager dem åter och räknar förvånad siffrorna*) 1, 2, 3, 4 o. s. v. Det har sin riktighet. Skulle jag ha somnat midt under räknetimmen och drömma aritmetik? (*Han kniper sig i örat.*) Nej, jag är vaken. (*Pekar på tre af eleverna.*) Flora! Melicerta! Nanna!

FLORA. Jag heter icke Flora. Jag är 9.

MELICERTA. Jag är 6.

NANNA. Jag är enheten.

TABELL. Verkligen? Nå, hvarför bära ni kronor på edra hufvuden?

FLORA. Vi äro kungabarn. Det är siffrorna, som regera världen.

TABELL. Mjuka tjenare! Det där har varit i säck innan det kom i påse.

---

*) För detta ändamål finnes antingen finmalen krita eller ock hvita masker med hål för ögon och mun.

THOMAS.

O, räknemästare, du önskat det,
Som oförväntadt nu gått i fullbordan.
Din klass, de unga, blomstrande elever,
De äro nu, med makten af ditt ord,
Förvandlade till siffror. Deras tankar
Och ungdomsvarma känslor frusit bort
I stel aritmetik. Tillintetgjordt
Är nu allt annat. Räkna, räkna, räkna
Och åter räkna är nu deras lif.
De skola räkna ungdomens sekunder
Och hjärtats pulsslag; mäta menskors värde
I mark och penni; städsla lifvets plikter
För lön och lega; sälja dygd och ära,
Samvete, fosterland för stadgadt pris.
De skola utgå att regera världen.
Det skall ej finnas något, som ej säljes
Och köpes mer. Allt, allt är mått och vigt
Och tal och räknekonst. — O, mästare
Din konst är god, jag lastar henne icke;
Din konst är menskans bästa tjenarinna,
Blott hon ej vill beherska menniskan,
Det finns oändligheter i ditt bröst,
Som icke vägas, mätas eller räknas.
Inför de ädlaste, de högsta strängar
I lifvets samklang, — kärlek, vänskap, sällhet, —
Där står din räknekonst så svarslöst stum,
Som nattens stjärnor öfver öde rum.
Farväl... Din vishet all kan ej befria
Din siffras fångar... Det kan blott Lucia.

(*Han försvinner.*)

TABELL. Nå, om icke det där var vers, vill jag aldrig rita en åtta mer. Poesi och aritmetik (*snusar*), det är som

en tändstickslåda i ett glas vatten. Hvad tusan är det där för en karl? Han måtte gå kring och sälja visor på salutorget. Men hör nu, mina nådiga prinsessor, som regera världen, förstå ni er bättre nu på quatuor species? Ställ upp ett tal! Till exempel 27... (*Siffrorna uppställa sig efter kommando, och exemplen kunna varieras efter behag.*) Riktigt! Nå, vidare... 356... 4,785... 16,293... 175,482 ... 8,936,475... 81,639,574 ... 123,456,789... På spiken rätt. Det kallar jag hela tal. Ni göra framsteg. Nå, vidare... ett bråk, till exempel $\frac{5}{293}$ — (*N:o 5 ställer sig på en stol bakom de tre öfriga.*) Också riktigt.., Addera 57 till 362. (*Siffrorna uppställa talet 419*)... Har man sett på maken? Perfekt! Nå, subtrahera därifrån 174! (*Siffrorna angifva talet 245.*) Också riktigt. Multiplicera detta tal med 3! (*Siffrorna uppvisa 735.*) På spiken! En bankfröken skulle ej göra det bättre. Nå, dividera 735 med 7! (*Siffrorna uppställa tvekande 15.*) Nej, *det* är på tok Det skall vara 105.

FLORA. Här finns ingen nolla.

TABELL. Hvad? Ingen nolla? Och det är just nollorna, som regera världen. Ro hit med en nolla! Hvad är aritmetiken utan nollor?

FLORA. Vi äro nio siffror och du den tionde. Alltså är du nollan.

TABELL. Hör nu, prinsessa, för det första kallar man ej sin lärare du, och för det andra är han ingen nolla för sina elever. Men jag vet en utväg. Vimlar ej vår stad och hela världen af nollor? (*Går till fönstret, ropar utåt och klappar i händerna.*) Halloh, där! Alla nollor hit!... Man skall se huru snabbt vi får vår million i ordning. (*Siffrorna taga i ring.*)

TABELL. Jaså, ni mena, att summan af hela räknekonsten är noll? (*Snusar.*) Jag tillåter mig säga, med all

respekt för de nio medusorna, att om detta är skämt, så är det oförskämdt... (*Man hör stoj utanför.*) Hvad är detta för stoj?

SKOLVAKTMÄSTAREN. Herr magister! Herr magister!

TABELL. Hvad är det?

VAKTMÄSTAREN. Hela tamburen, trappan, gården och gatan äro fulla med folk. Hit rusa allt flera, så långt man kan se.

TABELL. Hvad är det för folk?

VAKTMÄSTAREN. Alla sorter, stora och små... höga herrar... förnäma fruar och fröknar... borgerligt folk och simpelt folk... Alla skrika de: släpp oss in, vi behöfva bara en siffra för att blifva millioner!... Nej, hör hur de bullra! (*Starkt buller utanför, man hör röster:* millioner! millioner!)

TABELL. Nå, nog trodde jag, att här skulle vara godt om nollor, men de där utfattiga millionerna utan siffror framför bli nästan för närgångna. Bed dem draga till banken!... Nej, skicka dem till järnvägsstyrelsen! Vi behöfva millioner för att åka till Lappmarken. (*Vaktmästaren går. Nytt stoj och därefter tystnad utanför.*)

TABELL. Vi få hjälpa oss utan nollor i dag. Jag är mycket nöjd med er senaste räkning. Hvilken lycka, att ni förvandlats till siffror! Och siffror kunna ej få mindre vitsord i räkning, än... gissa!

ALLA SIFFRORNA (*lugnt och kallt*). Berömliga.

TABELL. Ja, och det *understruket*. Gläder det er icke efter så många motgångar? Ack, mina kära elever, jag är stolt öfver eder... ni skola gå långt... det är min bästa belöning,... det rör mig till tårar. (*Han gråter och snusar.*)

FLORA. En tår väger fem sjundedels centigram.

TABELL (*som förut*). Min vänskap för eder...

NORA. Betalas med 3 mark i timmen.

TABELL (*som förut*). Mitt hjärtas känslor...

MELICERTA. Hjärtat slår 80 slag i minuten.

MÄRTA. Nej, det är olika. Kärleken kan slå 120, vreden 130, raseriet ända till 140.

TABELL. Hvad hör jag? Väga ni mina tårar i centigram, min vänskap i penningar, mina känslor i pulsslag? Huru mäta ni då eder tacksamhet mot skolan, eder pligt mot fäderneslandet eller edert samvetes vittnesbörd?

FLORA (*kallt och bestämdt*). Allt det, som icke kan vägas, mätas eller räknas, det finns icke till.

TABELL. Hvad? Finns icke till? Olyckliga barn, du förskräcker mig!

NORA. Förskräckelsen kan nedgå till 40 slag i minuten.

TABELL. Ack, när jag tänker på edra sköna, lyckliga ungdomsdagar...

ANNA.* En dag och en natt räkna 24 timmar, 1,440 minuter, 86,400 sekunder och 5 millioner 184,000 terzer.

HANNA. En skön dag räknar 0,0 millimeter i nederbörd.

NANNA. En lycklig dag kan ej räknas, alltså finns han ej till.

TABELL. Bort, bort! Det är ju omenskligt, det där. Siffrorna spöka. Hvar är Thomas? Hur skall jag få de stackars barnen åter till menniskor?

MELICERTA. Du har önskat en gång och fått en gång. ... Plus 1 minus 1 är lika med noll. Det är subtraktion. Där återstår ingen rest.

TABELL. Riktigt, men rysligt! Tag hela min räknekonst, men (*snusar*) låt mig förnimma, att hos er finns en enda mensklig känsla qvar!

---

* Replikerna kunna fördelas på de mest talföra.

NANNA (*långsamt och afbrutet, liksom i drömmen*). Jag önskar... 2 minus 2, lika med noll... Jag önskar... 12 gånger 4 gör 48... jag önskar... 21, divideradt med 7, gör 3... Jag önskar... plus 9... att vi blifva menniskor igen.

TABELL (*nyser*). Prosit. (*Den stora räknetaflan öppnar sig, och i dess ram står Lucia som ung fé med utsträckt spira. Musik. Mörker.*)

Lucias besvärjelse.

Aronda midô,
Calamba vitello!
Fugite, numeri!
Surgite, animæ!
Villorna vika, och sanning består;
Öppna dig, knopp, för den blommande vår!

(*När scenen ljusnar, återser man skolflickorna i deras förra gestalter, glada klappande händerna. Siffror och kronor äro försvunna.*)

LUCIA. Nej, behållen edra kronor! Är icke menniskan skapelsens krona? (*Flickorna återtaga sina kronor.*)

NANNA. Jag drömde så löjligt... att jag var en siffra.

FLORA. Jag med. Och vår själ var *quatuor species*.

TABELL. Det var icke så illa det, mina barn... men måtta i allt!

MELICERTA. Och jag drömde, att magistern lofvade oss *berömliga*, understruket.

TABELL. Gjorde jag det? Ja, det är möjligt. Ni räknade, tror jag, bättre än jag. Men, när jag tänker på att mina tårar väga fem sjundedels centigram, att kärleken räknas i pulsslag och vänskap i mark och penni... Uff, tack skall du ha, goda fé, som gjort de där isklimparna åter till folk!

VAKTMÄSTAREN (*i dörren*). Här är en nolla, som nödvändigt vill in.

TABELL. Ha vi nu tid med nollor? Här är allt summeradt och allt plus.

THOMAS (*inträder med en korg*). Utom jag. De små barnen uppskatta mitt värde till en million. De stora påstå, att jag icke finns till. Om de stora ha rätt, är jag en nolla.

NANNA. Liksom vi icke kände dig, julgubbe! Du är värd mer än alla siffror i rad, du är den rikaste bland de rika, efter du gör så många lyckliga.

TABELL Räkna ut det, den som kan! Och ändå är han den verkligaste verklighet!

THOMAS (*till Nanna*). Skattar du mig så högt, du allrararaste lilla numero ett? Nå, välj då ur min korg det vackraste du kan finna... du och de andra hackorna! (*Han bjuder sin korg åt alla.*) Skola vi icke nu fira min gummas namnsdag?

SKOLFLICKORNA (*som i styckets början*). Söta magistern...

TABELL. Jaså. Är det nu åter den gamla visan? Det var en tid, när jag kallades du och sades vara en nolla. Fira Lucia? Ja, det skola vi göra, så det sjunger i julgranen! Hur skulle ej så perfekta siffror fira Lucia?

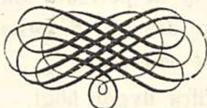
FÉN LUCIA (*under det att flickorna grupperas i sifferordning och Thomas sist som nolla*).

Liten siffra flyger högt,
Mäter solens bana,
Letar ut hvad ingen sökt
Och du knappt kan ana,
Väger smått och väger stort;
Men på hjärtats stängda port,
Där guldtråden väfves,
Klappar hon förgäfves.

Siffran kom till skolans barn:
Får jag taflan krita?
Får jag nysta lexans garn
Och din griffel slita?
— Siffra, kom, och kom igen!
Du skall bli en nyttig vän;
Blif min tjensteflicka,
Och min tafla pricka!

Men en sak, en sak för dig
Kan jag ej fördölja:
Ack, jag är *oräknelig*,
Liksom hafvets bölja!
Böljan kommer, böljan går,
Ingen siffra mätt dess spår...
Nu så lös, Lucia,
Alla fångar fria!

(*Lucias fest börjar för öppen ridå, och julgubben utdelar sina gåfvor.*)

Station Sylvester.

Station Sylvester.

En nyårslek.

Personerna kunna vara så många man har råd till.

Fugax den 1891:sta, nutidens konung.
Almanacka, hans drottning.
Fugax den 1892:dra, framtidens konung.
Den okända, hans sköterska.
Elektrik och **Bajonett,** konungens adjutanter.
Telegraf, Stenograf, Telefon och **Fonograf,** konungens springpojkar.
De tolf månaderna och **de sju veckodagarne,** konungens svit.
Vingflax, stationsinspektor.
Fru Mab Äppelkärna, restauratris.
Jungfru Sibb Smultronblomma, städerska.
Far och **Mor** samt deras barn: **Kalle Perfekt, Lotta, Paltarne** n:o 1 och 2.

Dessutom en herre, en gumma, röster, passagerare, biljettförsäljerska, bagagekarl, stationsgöken, hurrabasar, göken och stumma personer.

Man befinner sig i stationens väntsal, som prydes af ett stort gökur. Ingång i fonden. Till höger biljettlucka och disk för bagaget. Till venster buffet. Det är sent på aftonen och lamporna tända. Man ser ej bantågen, men man hör dem hvissla, ringa och bullra.

Göken galar klockan 11.

FRU MAB (*vid buffeten. Hon bär blått band vid axeln*). Sibb!

SIBB (*utanför*). Ja, frun!

MAB. Men så skynda dig! Det är brådt.

SIBB (*utanför*). Kommer strax, frun.

MAB. Strax och strax, hvad är detta för strax? (*Skriker.*) Sibb!

SIBB (*inträder, näbbigt*). Nå, hvad är det nu åter igen? Jag har annat att göra.

MAB. Klockan slog 11. Bantåget från jorden anländer klockan half 12 och bantåget från solen precis klockan 12. Gör i ordning thé, kaffe, choklad, socker, grädde, skorpor, smörgåsar, biffstekar, potatis, sill, lax, kall skinka, ost, sillsalad, hvassbuk, tunga, medvurst, bakelser, stek, selters och annat mer, som hör till en gentil huggsexa. Inga starka varor, du vet. Allt skall vara färdigt inom en half timme.

SIBB (*otåligt dammande möblerna*). Potatis, sill, lax . . . ja, ja, när jag får tid.

MAB. Tid? Här är tidens gångjärn. Vet du intet, att här är världens ände? Du skall ha tid till allt. Är du inte förlofvad med banvakten Stopp? Du skall tänka på ditt utstyre, Sibb.

SIBB (*gråtande*). Det lönar visst mödan för sådan lön! Här betalas ju allt bara med tid. Tvi så'na pengar, inte gå de i banken.

MAB. Fri kost och ett par kängor om året. Du har ju löfte om löneförhöjning. Det är din syssla att hålla tidens gångjärn blanka. Järnvägen går genom station Sylvester rundt omkring världen. Och nu, ser du, vänta vi kungen. Du förstår, det skall vara fint.

SIBB (*aftorkar tårarna med förklädet*). Hjärtandes, kommer kungen? Hur ser han ut?

MAB. Som en kung skall se ut i skinnmössa och respels. (*Stampningar utanför.*) Men jag hör någon komma.

SIBB (*för sig*). Tänk, om det vore kungen! Nu skall jag passa på.

(*Far, mor, Kalle, Lotta och paltarne inträda, stampande snön af fötterna. Deras dränggosse inbär bagaget.*)

FAR (*till gossen*). Låt hästarna pusta, Malte! Spara inte på hafrepåsen. Se om Blacken, han är ömskodd och haltar på venstra bakfoten.

MOR. Adjö med dig, Malte. Helsa Lena, och bed henne se väl efter elden. Jag glömde Kalles strumpor i nedersta byrålådan; Lena kan skicka dem efter med nästa bantåg. (*Malte går.*) Ha vi kommit i tid, pappa?

FAR (*ser på klockan*). Skulle tro det, gumman min. Tre qvart före tåget. Du hade så brådt, att vi skållade oss med heta ölsupan i middags.

MOR. Men ha vi allt vårt med oss?

FAR (*räknar på fingrarna*). Grå kofferten, bruna kappsäcken, öfverplaggsbyltet, blomkrukan, två paraplyer, tidtabellen, Kalle, Lotta, paltarne, käpphästarna, mamma, strumpstickorna, pipan, tobakspungen, summa 17 kolly och jag 18:de. Det har sin riktighet.

MOR. Skynda dig, köp biljetter och inlemna bagaget! Vi ha ingen tid att förlora.

(*Biljettförsäljerskan och bagagekarlen visa sig på sin post. Resande börja anlända med sina bylten och korgar.*)

KALLE. Nästa gång skall jag köra lokomotivet, Lotta. Bara jag kommer på femte klassen, skall jag bli förare.

LOTTA. Du, din stackare? Kissen kan du köra och intet folk.

KALLE. Jo, jag kan. Jag skall köra en mil i minuten.

LOTTA. Ja, och köra i putten, det tror jag du kan.

PALT N:O 1. Söta mamma, en smörgås!

PALT N:O 2. Töta mamma, en möjgåt!

MOR. Men, kära paltar, ni hade ju sex smörgåsar med er i kursläden.

PALT N:O 1. Uhu..,

PALT N:O 2. Uhu...

MOR (*synar deras paletåer*). Hvad i alla dagar! Ha ni suttit på smörgåsarna? Där är smulorna af en och där den andra med smörsidan inåt! Paltar, paltar, hvad i världen skall mamma stackare säga, när ni komma så grisiga till farmor och gratulera henne till godt nytt år?

BÅDA PALTARNE. Uhuu...

MOR. Lotta, köp åt dem ett par smörgåsar vid buffeten!

LOTTA (*vid buffeten*). Var så god, fyra! Nog gå de åt.

MAB. Fem minuter stycket, lilla fröken. Det gör tjugu minuter.

LOTTA. Hvad för något? Tjugu minuter?

MAB. Ja, lilla fröken vet ju, att tid är pengar. Finns det ej smått, kan jag vexla en dag till timmar och en timme till minuter,

FAR (*vid biljettluckan*). En vecka för biljetten! Det är ju skamlöst. Kalle, hjälp mig med sakerna! (*De inlemna bagaget.*)

SIBB (*för sig*). Nu skall jag passa på. (*Nigande.*) Nådig herr majestät, jag skulle ödmjukast be om en liten löneförhöjning. Jag släpar här med dammborsten sju dagar i veckan, utom thé och kaffe och frun och biffen och smörgåsarna och...

(*Ett tåg hvisslar. Brådska och språng.*)

FAR. Ur vägen, menniska! Har jag tid att vara majestätisk med 18 kolly? Var god och gif qvitto! Jaså, öfvervigt? Jo, det fattades!

VINGFLAX (*rusar in*). Ankommande tåget n:o 365. Lyktorna tända! Grön flagg! Allt klart att mottaga hans majestät!

Han upphänger en tafla, på hvilken läses med stora bokstäfver: »Lefve nutidens konung, den stormäktige Fugax den 1891:ste, i tusen år!»

(*Man hör tåget bullra och stanna.*)

RÖST UTANFÖR. Station Sylvester, en half timmes uppehåll. Alla passagerare byta om vagn.

SIBB (*för sig*). Nu skall jag passa på.

(*Passagerarne instörta och anfalla buffeten.*)

RÖSTER OM HVARANDRA. En kopp thé... En knif... Var så god langa hit en brödbit... Mera smör!... Osten, jag ber!... Kära bror, låna mig gaffeln!

EN HERRE. En biff och en half öl, men inte för mycket stekt!

MAB. Här finns intet stekt öl.

HERRN. Nå, fort ett glas vin!

MAB. Här säljs intet vin.

HERRN. Jag trodde, att vinet skulle gå till världens ände!

EN GUMMA. Var så beskedlig, en kopp kaffe!

MAB. Ja, fjorton, om det behagas. Där hör herrn. Det är kaffet, som går till världens ände.

GUMMAN. Kära hjärtandes, hvad vore världen utan kaffe?

VINGFLAX (*åter inrusande*). Plats för hans majestät, som behagat mönstra banan och strax skall vara här! Polis Handfast, harskla sig, passa på, när jag ger signal till hurra!

(*Kung Fugax den 1891:ste inträder, åtföljd af sin drottning, sviten och springpojkarne. Han är en mycket gammal, hostande herre i skinnpels och stöder sig på sina adjutanter.*)

VINGFLAX. Hip, hip, hurra!

ALLA. Hurra!

FONOGRAFEN (*alltid härmande med hes röst*). Hip, hip, hurra!

KUNGEN (*nådigt*). Det är bra, mina vänner, mycket bra, men skonen nu mina öron! Banan är i ordning; huru skulle det gå med världen, om *jag* spårar ur? Adjutant Elektrik, jag afsätter ångan och utnämner dig till lokomotivförare. (*Blir varse taflan.*) Hvad ser jag? Mina trogna undersåtar önska, att jag må lefva i tusen år! (*Rörd.*) Ack, mina vänner, jag är intet odödlig, jag börjar bli gammal och har ej hunnit uträtta hälften af hvad jag velat. Stenograf, min hofgås, hvad är det jag uträttat?

STENOGRAF (*alltid skrifvande*). Förskräckligt mycket, ers majestät, (*för sig*) eller med andra ord, just ingenting. (*Högt.*) Ers majestät har lefvat.

KUNGEN. Ja, mina vänner, jag har lefvat. Ingen kan tro huru mödosamt det är för en kung att lefva.

STENOGRAF. Lefvat och regerat.

KUNGEN. Har jag också regerat? Det var katten. Hvad säga mina ministrar om det?

STENOGRAF. Lefvat och regerat i fred. Utom småkrig.

KUNGEN. Adjutant Bajonett, den där karlen påstår, att jag regerat i fred. Huru många soldater har jag nu i Europa?

BAJONETT (*gör honnör*). Fjorton millioner, ers majestät.

KUNGEN. Och det kalla de fred! Hvem skall betala dem?

BAJONETT. Ers majestäts efterträdare.

KUNGEN. Notera det, hofgås: mina efterträdare. (*Stenograf annoterar.*) Skall då världen aldrig veta om mig något mer, än att jag lefvat och regerat i fred? Puh, det är magert. Hvartill tjena då mina fjorton millioner soldater? Jag önskar jag hade en bra rumormästare.

LOTTA. Kalle, kungen frågar efter dig. Han vill ha' en rumormästare.

KALLE (*framträder och bockar*). Var det mig, som herr kungen menade?

MOR. (*förskräckt*). Kalle, skäms du intet?

FONOGRAF. Kalle, skäms du intet?

KUNGEN (*till Kalle*). Hvad är du för en knyffel?

KALLE. Jag är Kalle Perfekt och kan allting.

KUNGEN. Det förstås. I vår tid kunna pojkarne allting. (*Hostar.*) Nå, gör mig ett Eiffeltorn af knäckor! Jag är hes, jag har förkylt mig på resan. Hvarför lät jag det ösregna halfva sommaren?

SIBB (*för sig*). Nu skall jag passa på. (*Nigande.*) Nådig herr kung, jag skulle ödmjukast be om en liten löneförhöjning. Jag släpar här med dammborsten sju dagar i veckan, utom thé och kaffe och frun...

(*Afgående tåget ringer första gången.*)

KUNGEN. Hvad? Tåget ringer! Och jag har ännu så mycket ogjordt i världen!

MOR. Hvar är' paltarne? Tåget går. Har någon sett mina paltar?

FONOGRAF. Har någon sett mina paltar?

FAR. Ingen brådska, mamma. Är du perplex? Tåget går ju till solen.

MOR. Det kan ingen så noga veta. Paltar! Paltar!

MAB (*till Sibb*). Sibb, där springer en herre, som inte betalat! (*Sibb tager fatt honom.*)

(*Tåget ringer andra gången.*)

KUNGEN. Nej, jag reser platt inte, förrän jag sett min tronföljare. Telegraf, stoppa tåget! Telefon, ropa hoj! Bajonett, spetsa stationschefen!

(*Ett ankommande tåg hvisslar.*)

VINGFLAX (*med hög röst*). Ankommande tåget n:o 1 anländer från solen! (*För sig.*) Det är hög tid, att jag vänder om taflan. (*Han omvänder taflan, på hvars andra sida man läser:*) »Lefve framtidens konung, den stormäktige Fugax den 1892:dra, i tusen år!»

KALLE (*till kungen*). Ser herr kungen hvad där står? Fy, stora skammen, att så nedrigt svika sin trohetsed!

KUNGEN. O, hvilken svart otack! Elektrik, spring med blixtens hastighet, och spräng ankommande tåget i luften!

VINGFLAX (*griper Elektrik i kragen*). Vill du hålla dig stilla, sprakfåle? Ser du intet, att alla öfvergifva den gamla konungen för att tjena den nya?

(*Hela sviten vänder den gamla konungen ryggen.*)

KUNGEN. Förräderi! Hvar har jag mina fjorton millioner soldater? Marsch hit med pipor och trummor! Almanacka, min drottning, vill också du blifva mig otrogen?

ALMANACKA (*svängande om på klacken*). Jag har varit gift 349 gånger förut.

KUNGEN. Nej, se på den spåkäringen! I tolf runda månader har hon ljugit på mig för 20 penni kontant. Men (*suckar*) hon har rätt, det är världens gång. Mitt folk hyllar den uppgående solen, och jag, — jag tillhör numera historien! Kom, Kalle Perfekt, du, den ende som förblifvit mig trogen, du skall köra mitt bantåg, du skall blifva min siste rumormästare.

(*Afgående tåget ringer tredje gången. Göken galar tolf. Kungen stöder sig på Kalles arm och går med honom hostande ut. Paus. Man hör ett tåg rulla bort.*)

MOR (*skrikande*). Kalle! Hvar är Kalle?

VINGFLAX. Lugna er, min fru Han reste nyss med högtsalig hans majestät till solen.

MOR. Min Kalle, min olyckliga Kalle!

LOTTA. Var inte ledsen nu, mamma. Intet hålls Kalle länge i solen. Han kommer tillbaka med nästa tåg.

FAR (*snusar*). Det måtte jag säga; näst flickorna vet jag ingenting krångligare än pojkar. Men se där, mamma, har du ju dina paltar!

(*Paltarne framkrypa mellan bagaget.*)

MOR (*med ett glädjerop*). Mina paltar! Mina egenhändiga paltar! (*Besinnar sig.*) Men ris borde ni få...

PALTARNE. Uhuu...

(*Ankommande tåget bullrar och stannar.*)

RÖST UTANFÖR. Station Sylvester, 15 minuter.

VINGFLAX. Plats för hans majestät, framtidens konung Fugax den 1892:dra!

(*Den nye konungen, ett lindebarn, inbäres af den okända och helsas med allmänt hurra.*)

MAB. Sibb, gå mjölka vår bästa ko och hemta spenvarm mjölk för den lilla sötnosens dihorn!

SIBB (*för sig*). Nej, nu skall jag passa på. Jaså, det är bara en liten parfvel; jag skall tala så han förstår. (*Nigande.*) Söta lilla rara rödaste gull, var så innerligen söt och rar och beskedlig och gif mig en liten löneförhöjning! Jag släpar här sju dagar i veckan...

FONOGRAF. Söta, lilla, raraste gull, bara en liten, liten löneförhöjning...

DEN OKÄNDA (*sätter sig, tätt beslöjad, med barnet på en tron. Till Fonograf*). Tig, papegoja!

(*Till Sibb.*)

Stackars slitna trasa, om den store kungen däruppe vill löna dig och oss, som vi förtjent, hvad få vi då? ... Och du begär förhöjning?

PALT N:O 1. Mamma, hvem är den där?

PALT N:O 2. Mamma, hvem ä' den dej?

MOR. Tyst, tyst, kära barn. Det är en, som skall göra er hufvudet längre, om ni är' snälla.

LOTTA. Det är en, som skall rida på käpphäst kring världen, så att det sprakar i knutarna.

FAR. Det är tidens lilla palt, som ni äta till frukost och mamma och jag till aftonvard.

MOR. Prata nu intet, pappa; gör oss i ordning, tåget går på blanka minuten. Det finns intet löjligare, än att försumma ett bantåg. Ack, Kalle, Kalle, att du skulle resa ifrån oss till solen!

TELEGRAF (*med en depesch*). Telegram från morgonstjärnan! Tåget n:o 365 har spårat ur mot planeten Venus. Ingen skadad, men sju vagnar svedda. Olyckan har skett för att en ung lokomotivförare vid namn Kalle Perfekt körde med ljusets hastighet två millioner mil i minuten.

LOTTA. Jo, han kan köra!

MOR. Men det är ju förskräckligt. Nu skall man få se, att de steka Kalle på halster i solen.

PALTARNE. Uhuu...

FAR. Steka på halster? Nej, mamma, i våra dagar steks man ej för ett framsteg, man får medalj.

(*Tåget ringer första gången.*)

VINGFLAX. Tåget n:o 1 afgår till jorden.

ALMANACKA (*till lindebarnet*). Välkommen till jorden, min trehundrafemtioförsta gemål.

Månaderna framträda.

JANUARI (*hvit*).

Jag, årets äldste son, dig helsar nu
Med klara stjärnor och med frusen sjö,
Att du må väcka sol ur vintersnö.

FEBRUARI (*hvit*).

Välkommen till min fastlagsbulle du,
Att krydda lexan med en munter sång
Och skidors hopp och kälkars glada språng!

MARS (*mörkblå*).

Må sorgens drifvor smälta för din blick,
Må solsken droppa på din unga fröjd,
Och lärkan drilla i din ljusa höjd.

APRIL (*brokig*).

Är jag föränderlig, blif trofast du!
Låt menskolifvets hvita sippor gro
Med rena tankar i din barnatro!

MAJA (*grön*).

Och när du går med lösta vågor ut
Att kläda hafvet blått och jorden grön,
O, konung, så i tiden goda frön!

JUNIA (*grön*).

Men när du i din högsta fägring står,
Var ej allenast skön, var öm, var god,
Var stark, var frisk, var stor i hjältemod!

JULIA (*röd*).

Och lef, i blomman af din kraft, ej blott,
Lik syrsan, tanklös för den dag, som går,
Men för hvad bäst och ädlast du förmår!

AUGUSTA (*gul med ax*).

Hvad du har sått, det skall jag berga in.
Gif bröd, gif seger åt allt godt och sant,
Som hallon mognar rödt vid bergets brant!

SEPTEMBER (*brokig*).

Och gulna löfven i din lefnads höst,
Med tankens äppleskördar än oss gläd!
Af frukten känner man det goda träd.

OKTOBER (*grå*).

Arbeta, konung! Arbete är kraft.
Ju mer det mörknar kring din lefnads stig,
Dess mer ett inre ljus upplyse dig.

NOVEMBER (*svart med silfver*).

Säg ej, mitt lif, min kraft, min fröjd är slut!
Spänn blanka skridskon på din snabba fot,
Och ila glad ditt fjärran mål emot!

DECEMBER (*hvit med julljus*).

Din jul skall komma. Gläd dig åt hans fröjd,
Men sof ej bort Guds rikes morgonväkt;
Tänd himlens ljus, när jordens sol är släckt!

SÖNDAGEN MED VECKODAGARNA.

Sex arbetsdagar ger jag dig i arf.
En dag skall i din Gud du hvila still,
Men alla dagar höra Herren till.

DEN OKÄNDA.

Här sofver tidens yngsta spenabarn.
Han droppar in i tionde dekaden
Af detta segerstolta, ljusbekrönta,
Maskstungna nittonde århundrade.
Han kan ej tala, kan ej svara än,
Han drömmer om en okänd framtidsdag,
Men han skall visa snart hvad han förmår
Vid nästa slag, som tidens klocka slår.

(*Tåget ringer andra gången.*)

VINGFLAX (*till den okända*). Tåget går. Ursäkta, har madam köpt biljett?

DEN OKÄNDA (*uppreser sig, afkastar slöjan och är nu himmelsblå med ett diadem af stjärnor*).

Jag är Urania, den stjärnbeströdda
Natthimlens äldsta, evigt unga dotter.
Jag var, förr'n någon af er än var till,
Och jag är sänd att bära denne pilt
Till spiran af hans korta herravälde.
Ni, kryp af tiden, myror för i dag
Och luft i morgon, akten eder stack!
Gån, släpen strået! Ut till edra sysslor!

(*Tåget ringer tredje gången. Vingflax, drottningen och hela sviten rusa ut.*)

LOTTA (*dragande far ut med sig*). Mamma, mamma, tåget går!

MOR (*sysslande med paltarne*). Jag kommer, jag kommer strax, kära barn. Jag måste ju knäppa paltarnes paletåer att de intet förkyla sig. Och se nu, slarfva ej deras kängband i fötterna?

(*Man hör tåget rulla bort.*)

MAB. Frun har försummat sig. Tåget gick.

MOR. Tåget? Åh, det är inte möjligt!

MAB. Allt är möjligt. Frun får ackordera in sig hos mig till nästa år.

SIBB. Och hjälpa mig att skura tidens gångjärn blanka.

MOR (*dragande paltarne med sig*). Skynden er, barn! Åh, det vore förskräckligt! Men det är inte möjligt!

DEN OKÄNDA (*nyss försvunnen, framträder med barnet vid dörren*).

Nej, du har rätt. Att lemna öfvergifven
En mor med sina barn, det är omöjligt.
Se, här är jag med kungen qvar ännu!
Förutan oss blir intet nyår af.

(*Man hör tåget rulla tillbaka.*)

VINGFLAX (*inrusande, kastar sig på knä*).

Nåd! Nåd, ers majestät! Stationens klocka
Slog länge sedan tolf . . .

DEN OKÄNDA.

Ditt ur går galet.
Du räknar soltid, men jag räknar stjärntid.
Först nu är klockan tolf. (*Till mor.*) Kom, tåget går!
Nu signe Herren Gud det nya år.

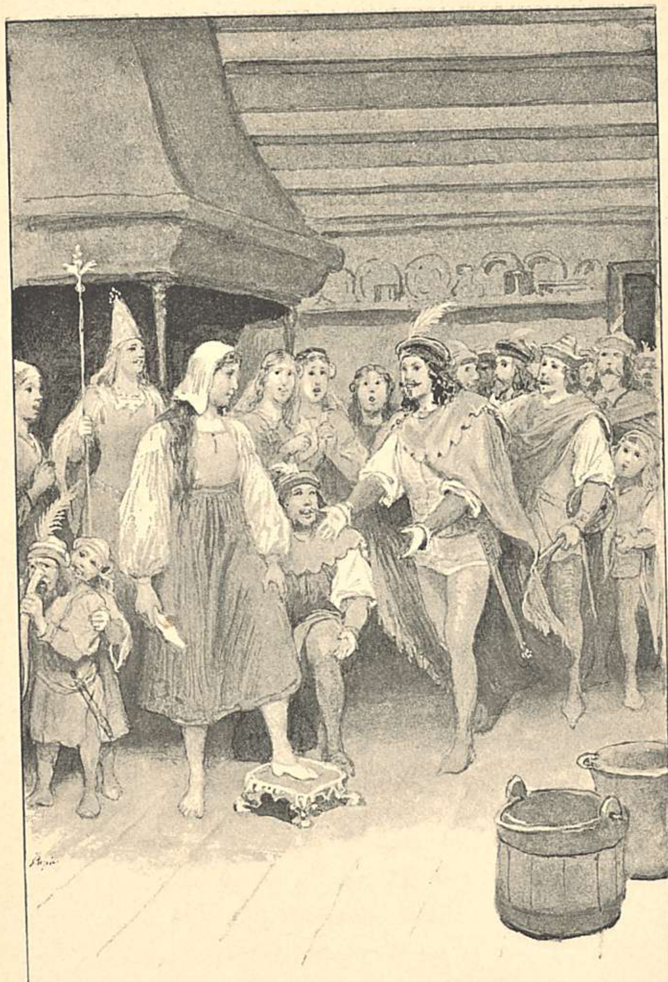
(*Den okända, Vingflax, Mor och Paltarne gå. Mab och Sibb blifva ensamma qvar. Man hör tåget å nyo rulla bort.*)

MAB. Godt nytt år, Sibb!

SIBB. Äfvenledes. (*För sig.*) Nu skall jag passa på. (*Nigande till åskådarne.*) Mitt herrskap, jag släpar här sju dagar i veckan. Jag har den äran önska er det allra bästa nya år . . . och alla fattiga tjensteflickor — löneförhöjning!

(*Ridån faller.*)

Askungen.

Askungen.

(Sagolek i tre äfventyr.)

Första äfventyret.

Personer:

Thora, } landsflyktiga prinsessor af Burgund.
Superba, }
Trilla, deras kammartärna.
Dina, kallad Askungen, en fattig flicka, deras fostersyster.
Barbra, gåsvakterska.

En tarflig stuga med stor spis.

Thora och Superba kläda sig till bal. Trilla biträder dem. Dina sitter på spisen, stickande strumpa, barfota, i ovårdad grå blus och hufva.

THORA

(*betraktande sig i en liten handspegel af silfver*).

Trilla, skall jag fästa smycket
Här på axeln eller håret?
Säg mig du, om du förstår 'et.

TRILLA.

Ja, se det beror på tycket,
Kanske här på axelstycket.
Vacker blir man ej för mycket.

THORA.

Tror du? Men är det för grant
Här på lockarna, ej sant?

TRILLA.

Ja, hvar det nu än må sitta,
Skola alla herrar titta.
En så fin och ståtlig fröken
Gör de andra rakt till spöken.
Den där minen, ja, den klär!
Litet öm och litet fjär,
Hufvudet på sned så här.
Skratta nu, låt läppen smalna!
Nu bli alla herrar galna.

(*Thora gör miner framför spegeln, Superba upptager ur en klädkista brokiga tygstycken, hvilka hon profvar som skärp.*)

SUPERBA.

Trilla!

TRILLA.

Strax på ögonblicket.

SUPERBA.

Hvad är modet nu och skicket?
Passar rödt på gredelint?
Kanske gult är mera fint?
Om jag det med guldtråd sydde?...
Hvilken lycka, när vi flydde
Från vårt konungsliga fäste,
Där vår ovän allt förhärjat,
Hit till detta usla näste,
Att vi garderoben bergat!

TRILLA.

Guldtråd? Jo, vasserra tri,
Guld är just för en som ni.

Högsta modet nu för tiden
Är att gå i guld och siden.
Frökens like finns ej till.
Ack, hvad fröken nu är vacker!
Damerna få nervattacker,
Prinsen, han blir yr och vill.
Törs jag råda, på min ära,
Näsan litet högre bära?
Så en drottning skall se ut;
Drottning blir ni visst till slut.

SUPERBA.

Ack, ja, Trilla. Hur tror du,
Att mig prinsen finner nu?

THORA (*vid spegeln*).

Kanske litet uppnäst bara.

SUPERBA (*ond*).

Uppnäst? Var så god förklara!
Du är sned, men jag är rak.

THORA.

Nå, det kommer an på smak;
Alltid tittar du i tak.
Jag är äldre och vet mera.

SUPERBA.

Äldre? Får man gratulera?

THORA.

Jag är kronprinsessa.

SUPERBA.

Åh!
Dina titlar! Mig förskona,
Kronprinsessa utan krona!

THORA.

Hvad nu felar kan man få.

SUPERBA.

Spetsar du dig på en prins?
Han är gammal nog att skilja
Mellan en utblommad lilja,
Och en ros, som välja finns.

THORA.

Oförskämda tossa, minns
Hvem jag är!

SUPERBA.

Gif hit min spegel!

THORA.

Nej, förlåt mig, han är min!
(*Båda försöka rycka spegeln åt sig.*)

TRILLA (*för sig; sjunger*).

När två träta, det är regel,
Tar den tredje fältet in.

DINA (*sjunger*).

Linda, linda ullegarn
Kring den blanka stickan!
Ullegarn är lindebarn,
Blir nog stora flickan,
Blir en strumpa åt min fot,
Trampar ej på kol och sot,
Skall i dansen svänga,
När jag får en känga.

SUPERBA.

Hvad är det hon piper, myggen?
Knäpp min klädning strax i ryggen!

(*Dina knäpper Superbas klädning.*)

THORA.

Skäms du ej i spisen latas,
När med andras bröd du matas?
Knyt mitt skoband!
(*Dina knyter skobandet.*)
Vet du, att i qväll är bal
Borta där i slottets sal,
Och nu åka vi till kungen!
Bjuda oss var han ju tvungen,
Efter här ej finns att få
Så förnämt folk, som vi två.

SUPERBA.

Ja, och där är prinsen med!

TRILLA.

Och så tror sig folket veta,
Att han skall en brud sig leta,
Efter unga prinsars sed.
Men hvem annan kan han välja,
Om han ej sin rang vill sälja,
Än just våra fröknar, säg?
Lyckan springer ej sin väg.
Väljer han nu fröken Thora,
Skall Superba han förlora;
Väljer han Superba, ja,
Då kan han ej Thora ta'.
Därför, om nu jag får råda,
Skall han fria till dem båda.

SUPERBA.

Nej, jag tackar. Han har smak.

THORA.

Hör man på! Nå, håll dig rak!

DINA.

Får jag komma med på balen?

THORA.

Du, sotnäsa? Är du galen?
Hahaha! Nej, kära du,
Fråga själf min spegel nu!
(*Håller spegeln framför henne.*)
Nå, hvad månne spegeln svara?
Dum och tåpig...

SUPERBA.

Sned och ful,
Mager, vindögd, blek och gul...

TRILLA.

Slamsig, sotig, som en mara,
Och så jämmerligen vattig,
Som en slaskeputt om jul.

DINA.

Spegeln svarar: fattig, fattig!

SUPERBA.

Thora, låt oss skynda fort
I galopp till kungens port.
Vagnen, af två åsnor dragen,
Väntar ren i kråkehagen,
Och snart får jag knip i magen
Af att fasta hela dagen.
Hvad gör man ej för behagen!

THORA.

Jag, jag åt en korf ändå
För att röda kinder få.
Trilla, hjälp mig med min kappa,
Och följ med till kungens trappa.

Så, adjö, min askegris!
Roa dig på bästa vis
I din gamla, kära spis,
Eller håll en bal för bässen
Med din Barba och med gässen!

(*Thora, Superba och Trilla gå. Dina ensam, ser sig försiktigt omkring, går till klädkistan, upptager och profvar systrarnas kläder, härmar deras miner, skrattar, dansar och sjunger*):

Och nu är jag så rik,
Och nu är jag på bal,
Och nu är här musik
Uti konungens sal.
Jag är fin, jag är grann,
Har också fästeman...
Men så säg... hvar är han?

(*Hon dansar med en omålad trästol.*)

Se, du är min allrakäraste prins, med dig vill jag dansa. Skäms du intet att vara så träaktig och ha så knaggliga ben? Dansa, den som kan, med en sådan strofil! Är du en prins och kraflar på alla fyra? Gå, lär dig, gå, lär dig, prinsstackare, gör som jag, fastän jag aldrig har gått i någon skola! Så dum du kan vara! Stå i skamvrån du, ja, stå där och lipa! Vore jag prins, skulle jag draga mitt svärd och försvara alla fattiga, öfvergifna, som frysa och gråta. Men (*skrattar*) tala med den där! Uh, sådant träblock!

(*Hon dansar åter ensam, trampar på spegeln, upptager den, betraktar sig tigande och förändrar uppsyn.*)

Fattig, fattig, fattig och glömd!

(*Hon nedkastar sig snyftande på spisen. Gåsvakterskan Barbra inträder och betraktar Askungen.*)

BARBRA.

Se, hur på den hårda, kalla
Jorden många tårar falla!
Gud, som räknat har dem alla,
Nalkas, när de öfversvalla.
Ej förgäfves han oss gaf
Makt att torka tårar af.

(*Hon går fram och vidrör Dina.*)

Gråt icke, prinsessa af Burgund! Stå upp att söka din krona!

DINA (*som vaknande ur en dröm*). Är det du, Barbra? Förlåt, jag glömde, att jag ännu har en vän.

BARBRA. Det skulle du icke ha glömt, Dina. Gud har sändt mig att vara din skyddsengel. Jag har beskyddat din värnlösa barndom, jag har följt dig i landsflykten och blifvit en fattig gåsvakterska för att få vara dig nära och ständigt beskydda dig mot allt ondt till kropp och själ. Du har ärft af dina förfäder het blod och ett stolt hjärta. Jag har låtit dig uppväxa i stor fattigdom och mycken förödmjukelse, för att du skulle lära dig blifva god, ödmjuk och tålig. Nu vill jag pröfva dig. Jag vill se hvad du lärt.

DINA. Hvarför kallar du mig prinsessa? Du vet, att jag är ett fattigt fader- och moderlöst barn, som drottningen af Burgund fann utlagdt i skogen och lät uppfostra med sina döttrar.

BARBRA. Äro de goda mot dig?

DINA. Jag får mat med katten, jag behöfver icke sofva i skogen. Men jag vet ej hvarför jag ständigt fryser. Jag sitter helst i den varma spisen, och därför kalla de mig Askungen.

BARBRA. Du fryser af brist på kärlek. Thora och Superba ha sina skäl att bevaka dig som sin kattunge.

I dag fyller du femton år. Det är tid att säga dig hvem du är.

DINA. Hvem jag är?

BARBRA. Du är född i ett kungligt slott och har sofvit i en gyllene vagga. Din fader var Dietrik den andre, konung af Burgund, och din moder Heloisa, prinsessa af Austrasien. Din moder dog, när du var ett år gammal, och din fader gifte sig andra gången med den sköna och grymma enkan efter en röfvarehöfding, som han besegrat. Hon hade två döttrar, Thora och Superba, från sitt första gifte, men hennes äktenskap med din fader blef barnlöst. Då lät din styfmoder bortröfva dig, när du var liten, och sade åt din fader, att du blifvit uppäten af vargar. Han trodde henne och upptog hennes döttrar som sina egna. Du vårdades af en fattig herde, men när din fader stupat i kriget, tog din styfmoder dig till sig för att bättre bevaka dig. När hon dog, förmanade hon Thora och Superba att aldrig låta dig eller någon annan veta din härkomst. Hvad blefve det af röfvarens döttrar, om folket får veta, att du är den äkta konungadottern? Förstår du nu hvem du är?

DINA (*sorgset nickande*). Ja.

BARBRA. Förlåter du dina fostersystrar?

DINA. Ja, Barbra. De ha ju låtit mig lefva. Men jag fryser, jag fryser för att ingen håller af mig... ingen annan än du.

BARBRA. Gud håller af dig för att du kan förlåta. Du har burit olyckan; nu vill Gud se, om du lika ödmjuk bär lyckan. Bered dig att resa till kungens bal!

DINA. *Jag?*... Jag!

BARBRA. Du. Jag vill sörja för en passande drägt.

DINA. Nej, Barbra, det är omöjligt. Jag, som är så ful, så tåpig, så dum...

BARBRA. Var god, var ödmjuk, och jag skall lära dig resten. Stilla nu!

(*Hon höjer ett trollspö.*)

Arigi davolna
Miranda gidó,
Farenga chitona spumante adó.
Dina infima, mutaris in regiam!
Transfigurata fueris.
Salve, regina!
Fix!

(*Vid ordet fix vidrör hon Dina med trollspöet. Den grå blusen och hufvan försvinna. Dina står i kunglig drägt med guldband kring pannan, men fortfarande barfota.*)

BARBRA. Jag helsar dig, Dina, prinsessa af Burgund.

DINA (*betraktar sin nya drägt och skrattar när hon ser sina fötter*). Prinsessan barfot!

BARBRA. Sätt dig! Du skall icke behöfva blygas. (*Hon påkläder Dina silkesstrumpor och hvita sidenskor.*) Dina bara fötter äro minnen af din ringhet, och dessa skor förmana till ödmjukhet. Minns, att hvarje gång en högmodig tanke uppstiger i din själ eller ett ondt ord på dina läppar, skall jag varnande höja mitt finger. Rättar du dig genast, sker intet mer, men försmår du min varning, skall du första gången tappa din ena sko och andra gången stå barfota i din kungliga drägt.

DINA. Barbra, jag är så rädd, så rädd! Tro ej, att jag alltid är from och god, Barbra. Jag kan ibland vara så stygg i mitt hjärta, fastän jag ej törs visa det.

BARBRA. Jag vet det; just därför har jag låtit dig uppväxa i ringhet och fattigdom. Du är en flicka, du kan ej strida med svärd, men du kan strida med en hjältes mod emot alla fiender i ditt hjärta.

DINA. Lär mig ett sådant hjältemod! Barbra, Barbra, jag skall dumma mig, jag är säker därpå. Men ... är du Barbra? Hvem är du?

BARBRA. Jag är fén Cheristane, din gudmor. Frukta intet, behåll ditt barnahjärta, var dig själf, var Askungen, som vuxit till bättre förstånd, var ullgarnet, som blifvit stora flickan och får dansa i egen känga. Jag skall följa dig. Du, men ingen annan, skall se mig. Kom!

(*De gå. Slut på första äfventyret.*)

Andra äfventyret.

Personer:

Lothar, konung i Frankland.
Brunhilda, hans drottning.
Prins Childebert, deras son.
Grim, hofmarskalk.
Mumma, öfverhofmästarinna.
Pimpe, konungens favoritdverg.
Pumpa, drottningens dverginna.
En trubadur.
Thora, Superba och **Dina.**
Fén Cheristane (Barbra), osynlig.

Stumma personer: Grefven och grefvinnan af Paris, furstinnan af Rom, fursten af Östersjön, furstinnan af Sahara, prinsarne Amundus och Florestan, prinsessorna Florinna och Törnrosa, riddaren Blåskägg, Lunkentus, med flera, som man gärna vill återse. Dessutom trollsländor och lyktgubbar, som dansa, samt hofvet, som kan vara stort eller litet, blott icke för grant.

Slottets tronsal. Konungen och drottningen sittande på sina troner, mottagande gäster. Närmast dem prinsen och sedan hofvet. Grim och Mumma anmäla gästerna, som inträda när de uppropas, göra sin reverens för de kungliga och sedan stanna på sidan. Pimpe och Pumpa tassla högt i en vrå.

GRIM. Hans nåd grefven af Paris.

MUMMA. Hennes nåd grefvinnan af Paris.

GRIM. Hans höghet fursten af Östersjön.

MUMMA. Hennes höghet furstinnan af Rom.

PIMPE. Är hon ej kejserlig höghet?

PUMPA. Hon? Hennes far har pluggat latin i skolpojkar, och därför kallas hon furstinnan af Rom.

MUMMA. Hennes höghet furstinnan af Sahara.

PIMPE. Sådan kamel!

PUMPA. Skäms du intet? Hon är lika rik, som hon är svart.

GRIM. Hans kungliga höghet prins Florestan.

PIMPE. Det var han, som högg väg till det förtrollade slottet.

MUMMA. Hennes kungliga höghet prinsessan Törnrosa.

PUMPA. Det var hon, som sof i hundra år.

GRIM. Hans kungliga höghet prins Amundus.

PIMPE. Det var han, som förvandlades till fågel blå.

MUMMA. Hennes kungliga höghet prinsessan Florinna.

PUMPA. Det var hon, som sjöng: min sköna fågel blå, till mig du flyga må.

GRIM. Välborne riddaren Blåskägg.

PIMPE. Nå, ingen skam! Hvar har han sina sju hustrur?

PUMPA. Dem har han huggit hufvudet af.

GRIM. Hans manhaftighet snabblöparen Lunkentus.

PUMPA. Nej, nu börjar här komma bara simpelt folk. Jag ser intet till Bumburrifex. Är lyckan god, skall man få se, att också Mylly Matti, Lasse liten och Bullerbasius bli presenterade vid hofvet.

PIMPE. Vänta litet, här komma två, som spricka af förnämhet och grannlåt.

MUMMA. Hennes kungliga höghet prinsessan Thora af Burgund.

PIMPE. Den har krupit ut ur ett påfågelägg.

MUMMA. Hennes kunglig höghet prinsessan Superba af Burgund.

PUMPA. Och hon ur ett kalkonägg.

PIMPE. Komma här flera höns?

PUMPA. Nej, de öfriga presenteras i balsalongen.

KUNGEN.

Sköna damer, ädle herrar,
Jag er tackar för den heder
Att få här mottaga eder.
Och nu ingen vägen spärrar
Till en snurredans i salen.
Grim, ledsaga våra gäster,
Gif signal åt vår orkester!
Mumma, bjud konfekt på balen!

(*Herrarne bjuda armen åt damerna. Prinsen bjuder sin arm åt Thora, som triumferar, medan Superba ej kan dölja sin afund. Alla gå, utom kungen, drottningen, Pimpe och Pumpa. Musik.*)

KUNGEN.

Nu, min drottning, skall vår son,
För att rikets väl bevaka,
Välja sig en värdig maka,
Det är prinsens lärospån.
Hvem af dessa damer alla
Vill du helst din dotter kalla?

DROTTNINGEN.

Om hans lycka är jag mån.
Älskligare än Florinna
Kan man ju ej någon finna,
Och en lyckligare lott,
Än den Törnerosa fått,
Kan ju ingen dödlig vinna.

KUNGEN.

Sant. Men deras saga redan
Slöts med bröllop länge sedan.
Hvad sägs om en romarinna?

DROTTNINGEN.

Fråga påfven!

KUNGEN.

Nej, madam!
Men furstinnan af Sahara,
Henne kan man ställa fram.
Mycket guldsand!

DROTTNINGEN.

Ökendamm!
Vara svart är ingen skam...

KUNGEN.

Ja, då återstå knappt flera,
Än de två ifrån Burgund.

DROTTNINGEN.

De två tyckas mig i grund
Lärt sin konst att kokettera.

KUNGEN.

Döm för strängt ej deras sätt!
Kunglig börd fördrar ej lätt
Landsflykt, fattigdom, elände.
Deras fader var min frände;
En af dem, det är mitt val.

DROTTNINGEN.

Deras börd man rätt ej kände,
Och bland folket går ett tal...

PUMPA.

Pimpe, säger du vid häcken
Åt en fjäril: denna blomma
Understå dig ej försumma;
Hon behagar *mig?*

PIMPE.

Åh, necken!
Mig så lyder ej den gäcken,
Själf han väljer en på fläcken.

DROTTNINGEN.

Hör min kung hvad de förtälja?

KUNGEN.

Ja... Vår son skall själf få välja.

MUMMA (*inrusande*).

Aldrig såg man maken förr!
Oanmäld, okänd, objuden,
Träder genom salens dörr
En figur, helt visst ett troll,
Fast anständig nog är skruden.
Jag, som har om allt kontroll,
Ropar strax åt trollet: håll!
Men hvad tycks? Förtjust, bedraget
Af det spökande behaget,
Hela hofvet står betaget.
Prinsen själf, som mistat sansen,
Bjuder trollet upp till dansen.
Jag tar eld af raseri,
O, jag dör... det är förbi!

KUNGEN.

Pimpe, häll en skopa vatten
Öfver gumman!

(*Pimpe häller en karafin vatten öfver Mumma, som svimmat.*)

MUMMA (*hoppar upp*).

Au! Hvad katten?

KUNGEN.

Bra. Nog slocknar hon till natten.
Låt oss se den nya skatten!

(*Dörrarna uppslås. Dina inträder vid prinsens arm. Efter dem hofvet, gästerna och fén Cheristane, osynlig för alla, utom för Dina och åskådarne. Dina niger för de kungliga.*)

KUNGEN.

Var välkommen, sköna fröken,
Bland de ärade besöken
I vårt kungliga palats!
För allt ädelt finns här plats.

MUMMA (*argt*).

Får man nåden presentera
Titel, rang och namn med mera?

DINA.

Tillåt, eders majestät,
Att ett grässtrå jag får kallas,
Trampadt af er fot och allas,
Men som kysser edra fjät!
Kalla mig den morgonvind,
Som, okänd från fjärran dalar,
Nattens tysta sorg hugsvalar
Och bär svalka åt er kind!

(*Sakta till Cheristane*): Var det rätt, gudmor? (*Cheristane nickar.*)

KUNGEN.

Ädelboret språk ni talar,
Det är nog i dessa salar.

PRINSEN (*till drottningen*).

O, min mor, jag ser mig blind,
Hör mig döf. Jag ingen, ingen
Mer än henne ser och hör!

MUMMA.

Ja, förstås, man gör honnör.

Var så god och lyfta vingen,
Ty ett troll ju flyga bör!

(*Dina vänder henne ryggen. Cheristane hotar med fingret.*)

DINA (*till Mumma*).

Oerfaren är jag visst
Och förstår ej hofvets seder.
Jag skall mycket tacka eder,
Om ni rätta vill min brist.
(*Sakta*): Var det bra så, gudmor? (*Cheristane nickar.*)

THORA (*till Dina*).

Fröken okänd, eller hur,
Var er far en trubadur?

SUPERBA.

Var han jude till natur?
Har han lyckats pengar samla,
Efter edra smycken skramla?
Är' de nya eller gamla?
Kanske de satts in på pant?

DINA (*häftigt*).

Hvilket yrke än han öfvat,
Aldrig har *min* fader *röfvat*.

THORA.

Hör på trollet!

SUPERBA.

Komediant!

PIMPE.

Ser du, Pumpa, hur de klösa
Ögonen ur prinsens tös?

DINA (*som ser Cheristane hota*).

Ack, förlåt en faderlös,
Om hon sårat faderlösa!

Finns ej från er faders borg
Någon qvar, som vet er sorg?

(*Sakta*): Var det rätt nu, gudmor? (*Cheristane nickar.*)

SUPERBA.

Det angår er ej, min sköna.

THORA.

Jo, en liten sotig höna
Krafsar aska i vår spis.
Vacker är hon ej precis
Och rätt dum naturligtvis.

KUNGEN.

Låt oss höra sång och cittra.
Grim, låt glada strängar qvittra,
Kalla hit från skogens stubbar
Mina muntra lyktegubbar,
Låt oss se i silfverglans
Mina sländors myggedans!

(*En trubadur framträder och sjunger vid cittran. De öfriga falla in i slutstroferna. Under sången dansa små trollsländor och lyktgubbar.*)

Sländornas dans.

Här är sagans kung. Hans rike är så stort.
Nu så öppnar han sin himmelshöga port.
Nattens gula måne ser från molnet ned,
Tusen stjärnor gnistra öfver ljungahed,
Morgonstrimman lyser röd i dimman.
Bistra jättar grina grymt ur töcknen fram.
Svarta drakar jaga silfverhvita lamm.
Här är sagans kung! Hans rike är så stort.
Nu så öppnar han sin himmelshöga port.

Nattens gula måne ser från molnet ned,
Tusen stjärnor gnistra öfver ljungahed,
Morgonstrimman lyser röd i dimman.

Upp, min lätta slända, blinka guld för oss!
Upp, min lyktegubbe, sväng ditt blanka bloss!
Vackra elfvor dansa med i månskensqväll,
Ljusa féer slunga spjut mot drakens fjäll,
Och Guds englar skydda fattig hydda.
Kom, min saga, kom med barnets glada mod!
Lifvet är så skönt, och Gud han är så god.
Upp, min lätta slända, blinka guld för oss!
Upp, min lyktegubbe, sväng ditt blanka bloss!
Vackra elfvor dansa med i månskensqväll,
Ljusa féer slunga spjut mot drakens fjäll,
Och Guds englar skydda fattig hydda.

KUNGEN.

Bra, mitt fågelqvitter. Här
Tag en lön för ditt besvär!

(*Han lägger en guldkedja kring trubadurens hals.*)

Och se här ett korn för myggen,
När hon dansat af sig ryggen.

(*Han utströr konfekt, som sländor och lyktgubbar begärligt uppsnappa.*)

Min gemål, låt oss i salen
Nu en stund betrakta balen.

(*De kungliga och alla, utom Cheristane, Pimpe och Pumpa, gå. Dina vid prinsens arm.*)

PUMPA (*med en blick på prinsen och Dina*)

Bli de båda ej ett par,
Kan ej flaggan vinden veta,
Kan ej katten råttan leta,
Höken aldrig dufvan tar,
Och jag vill ej Pumpa heta.

PIMPE.

Sliddersladder, kärt besvär.
Bli de par, de båda där,
Då blir guld af solskensglitter
Och latin af fågelqvitter,
Blåskägg blir i Mumma kär,
Och med krona Pimpe sitter.

PUMPA.

Slå vi vad?

PIMPE.

Får gå. Om hvad?

PUMPA.

Om din näsa. Om de tvenne
Bli ett par och han får henne,
Skall din näsa högst befängd
Växa minst en aln i längd.

PIMPE.

Topp! Men då kan du ej klandra,
Att, om *ej* de få hvarandra,
Skall *din* näsa växa lång
Som en lagom humlestång
Och jag får förutan tvång
Med min gamla näsa vandra.

PUMPA.

Vare sagdt. Men hvem slår af?

(*De räcka hvarandra händerna. Cheristane, osynlig, slår af vadet.*)

PIMPE.

Hvem var det, som smällen gaf?

CHERISTANE.

Den, som sörjer för, att vadet
Fylles upp, som du vill ha det.

PIMPE.

Huj, här spökar!

PUMPA.

Det blir krig!

DINA

(*instörtar flyende med venstra foten utan sko*).

Gudmor, gudmor, rädda mig!

CHERISTANE

Kom!

(*De försvinna genom väggen.*)

PIMPE.

Se på trollet! Klippt och skuren
Till att flyga genom muren.

PUMPA.

Hvart i världen tog hon väg?
Såg du henne flyga? Säg!

PIMPE.

Ja, visst flög hon som en kråka.
Pumpa, börjar näsan bråka?

(*Prinsen rusar in med en hvit sidensko i sin hand. Efter honom gäster och hof.*)

PRINSEN.

Hvart försvann du, o, prinsessa?
Se, din sko du glömde qvar!
Finns väl ett par skor som dessa?
Se hur liten foten var!

(*Kysser skon.*)

Sko, den vackra fot dig bar,
Den tillhör min herskarinna!
Men hvar skall jag henne finna?

(*Vid dessa ord bortsmussla alla ogifta damer i tysthet sin venstra sko. Kungen och drottningen inträda.*)

KUNGEN.

Hvarför springer här mitt hof
Som en fårskock, med förlof?
Har hon flytt? Nå, det var skada;
Hon var snäll, den lilla glada.
Har hon tappat ena skon
Som en pant för sin person?
Nå, så sök dess egarinna!
Hvem vill hundra guldmynt vinna?

MUMMA.

Hvem vill rida qvast i natt,
Att få en trollpacka fatt?

PRINSEN.

Sko, hvar skall din fot jag fånga?

DROTTNINGEN (*sakta till kungen*).

Min gemål, se blott hur många
Sköna här i strumpfot gå!

KUNGEN (*till Grim*).

Sök hvem skon kan passa på!

(*Grim profvar skon på de strumpfotade.*)

PIMPE.

Pumpa, Pumpa, titta då
Hur de knipa hop sin tå!

PUMPA.

Skada, skada, att för många
Äro naglarne för långa!

GRIM.

Ingen fot i skon kan stå;
Fötter finnas ej så små.

KUNGEN.

Låt oss söka. Vi kungöra,
Att vårt rike må det höra:
Mått skall tagas utan knot
Af hvar ungmös venstra fot.
Grim skall mäta oförtruten,
Och den mö, hvars fot som gjuten
Passar in i denna skon,
Blir vår sons gemål, och hon
Ärfver, liksom han, vår tron.
Grim, kungör det på minuten!

MUMMA.

Men om hon är fattighjon,
Torpardotter?

GRIM (*sakta till Mumma*).

Åh, håll truten!

KUNGEN.

Guld och rang är bjällerklang,
Som så mången narr förleder.
Utan hjärta, tro och heder
Är man fattig, men med dem
Är man rik i fattigt hem.

ALLA.

Lefve kungen!

SUPERBA.

Kan man tänka!
Vill han oss prinsessor kränka?

PRINSEN (*böjer knä för kungen*).

O, min konung, o, min far,
Sant och vist du talat har!

Kan du i mitt hjärta läsa?
Där står hon, som skall bli min.

PIMPE.

Pumpa, huru mår din näsa?

PUMPA.

Säg mig hellre, hur mår din?

(*Slut på andra äfventyret.*)

Tredje äfventyret.

Personer:

Prinsen, Grim, Trubaduren, Thora, Superba, Dina, Trilla, Barbra (Cheristane), Pimpe, hoffolk och vakt.

(*Den förra stugan. Dina sitter åter som Askungen ensam på spisen.*)

DINA (*blåser på ett kol och sjunger*).

Liten gnista, svag och arm
I den svarta härden,
När skall du bli ljus och varm
Att upplysa världen?
Dig så känner ingen nu,
Ingen är så glömd som du.
Skall du, lilla gnista,
Tyst i natten brista?

(*Hon uppstår eftersinnande.*)

Mina systrar sofva än,
Morgonstädningen skall skötas,
Annars får jag nog för den
Stränga bannor, när vi mötas.

(*Sopar golfvet, stannar och sopar åter.*)

Hur man drömmer underbart!
Såg jag ej alldeles klart
Slottet . . . kungen . . . hofvet . . . salen,
Ja, och prinsen med på balen?
Var jag ej prinsessa då?
Bjöd ej prinsen själf mig armen,
Och han höll ju af mig så! . . .

Mina systrar sågo på,
Och de snäste mig i harmen...
Men då blef jag ledsen, jo,
Och så miste jag min sko,
Och så var jag åter hemma...
Drömmar tjusa, drömmar skrämma;
Sopa, sopa fattigt bo,
Drömmar skall man aldrig tro.

(*Sopar och finner en hvit sidensko.*)

Hvad är det? En sko af siden!
Undrar om min fot ryms i den...

(*Profvar skon.*)

Ja, den passar. Hvar är maken?

(*Söker.*)

Maken?... Är det den jag mist?

BARBRA (*inträder*).

Flitig dag är tidigt vaken.

DINA.

Barbra, ... säg mig sant och visst...
Är du fé?

BARBRA.

Jag må väl le.
Vakta gäss och vara fé!

DINA.

Nej, det är då intet troligt.
Jag har drömt... men det var roligt!
Du var fé och jag prinsessa,
Thora mig i armen grep,
Och Superba hårdt mig knep.
Då, i stället att processa,
Slog jag med solfjädern dem,
Miste skon och kom så hem...
Hvems är denna sko? Förklara!

BARBRA.

Thoras måtte den väl vara.
(För sig.)
Om nu prinsen henne glömt,
Må hon tro, att hon har drömt.

DINA.

Thoras? Ack så dum jag är!
Thora glömt i natt den här.
Alltid slarfvar hon med kläder.

(Thora inträder omornad, gäspande, trött, med papiljotter i håret. Efter henne Superba lika bedröflig.)

THORA.

Hvad är det i dag för väder?

SUPERBA.

Barbra, koka thé på fläder!
Med krusmynta! Hur må gässen?
(Barbra går.)

THORA.

Hade ni stor bal för bässen?...
Mig bjöd prinsen själf sin arm.

SUPERBA.

Nå, kantänka. Var han varm,
Ej var det för dig, min söta.

THORA.

Mig han artigt sågs bemöta,
Då med ens till allmän harm,
Kom en okänd listig hexa...

SUPERBA.

Trasig som en gammal pjexa,
Ful och tråkig som en lexa,

Sned, som sprucken stolekarm
Och så styf som en gendarm.

DINA (*vid spisen*).

Jag har drömt...

THORA.

Där blef alarm!
Och så tappade hon skorna
Och gick barfota som korna...

DINA.

Tappade hon ena skon?

THORA.

Venstra, ja...

SUPERBA.

Låt mig berätta!
Tänk hvad väsen för allt detta!
Det var som en dans på äggen,
Herrarne sig grep' om skäggen,
Hexan, hon flög genom väggen.

THORA.

Prinsen kom med ena skon...
(*Härmar.*)
Hvar är maken? Hvar är hon?
Efterlys en qvinnsperson!...
Sådan prins må trollet taga.

SUPERBA.

Mig skall han då ej bedraga!

DINA.

Hur såg skon ut?

THORA.

Hvit . . . af siden.

DINA.

Jag har *icke* drömt ändå.

SUPERBA.

Fyra fötter rymdes i den,
Sådana vi oss bestå.

DINA.

Jag har drömt.

THORA.

Men hvar är Trilla?

TRILLA (*hastigt in*).

Kam i håret, fröken lilla!
Fort pomada! Toilett!
Himlens dagar, har man sett
Två, som äro nummer ett,
Så befängdt sin tid förspilla,
När allt är som stekt på spett!
Här är väsen, skall man tro,
Man blir döf att höra skriket.
Prinsen ger sig ingen ro,
Förrän han fått fatt en sko,
Och nu springer han kring riket
Med sin Grim och tager mått
Af hvar fot, båd' stort och smått.
Sådant går ej af för stickor.
Det berättas, att sex flickor
Huggit af sin stora tå,
Fyra minst sin häl också,

För att skon må passa på.
Hvar minut han här kan stå.
Ack, skall han *min* fot anamma?

THORA (*brådt*).

Askeungen, kamma, kamma!
(*Dina kammar Thoras hår.*)

SUPERBA.

Sök en yxa, lata tossa,
Och mät upp min fot med samma!
Jag är prinsens rätta flamma,
Om min halfva fot skall lossa.
(*Det klappar på dörren. Häpnad, brådska.*)

TRILLA.

Hvem där?

GRIM (*utanför*).

I kungen namn.

TRILLA.

Var så god . . . ett ögonblick!
Låset är ej rätt i skick.
(*Sakta.*)
Skynda, skynda!

THORA.

Mina skor!

DINA (*räcker skon*).

Här är en af dem, jag tror.

THORA (*kastar henne skon i ansiktet*).

Har jag tid med tossor, höna?
Mina balskor äro gröna.

DINA.

Jag har *icke* drömt.

(Dörren stöts upp, Grim inträder med vakt och en hofherre, som bär en pall. Tablå.)

GRIM.

Kronans bud ej vänta bör.
Konungens befallning hör!
Hvarje mö skall utan träta
Låta venstra foten mäta
Här på denna kronans pall,
Och den mö, som fyller måttet,
Strax skall föras upp till slottet.
Marsch!

THORA.

Jag darrar ... Strax ... Befall!

GRIM *(mäter Thoras fot med prinsens sko)*.

Gåsfot ... Ni kan gå. Hit, flera!

SUPERBA.

Tror ni väl, att kungligt blod
Lyder sådant öfvermod?

GRIM.

Foten! Intet resonera!
(Superba stretar emot och mätes.)
Kråkfot ... Så. Ni kan marschera.
Nästa fot!

TRILLA.

Ack, månn jag passar?

GRIM *(mäter)*.

Kattfot ... Bort med klo och tassar!
Nästa fot förmodligen
Blir en grisfot. Hit med den!

DINA.

Här. *(Foten mätes.)*

GRIM.

Hvad nu? Stå litet stilla!

THORA, SUPERBA och TRILLA.

Grisfot, grisfot, stå dig väl!

GRIM.

Låt mig mäta om dig, lilla!
Längd ... och bredd... och tå och häl.
Allt som gjutet! Är det villa?

SUPERBA.

Man kan skratta sig i hjäl.
Askeungen, hör du, Trilla,
Hon, som aldrig egt en känga,
Vill i prinsens sko sig svänga!

THORA.

Passar skon, bör hon ha maken,
Det tycks mig är hufvudsaken.

DINA (*framräcker sin hittade sko*).

Här är den! (*För sig.*) Jag var dock vaken.

(*Prinsen inträder med trubaduren och några af hofvet.*)

TRILLA.

Himmel, prinsen! (*Tablå.*)

PRINSEN.

Grim, hvad nytt?
Jag min längtan ej kan styra
Har du funnit, säg, den dyra,
Eller har har hon evigt flytt?

GRIM.

Här är hon, ers höghet.

PRINSEN (*fattar Dinas hand*).

Samma
Hand och samma ögas flamma!
Fattig ... och ändå så rik ...
Aldrig mer ifrån mig vik!

DINA.

Nej, hvad han min dröm är lik!
Gudmor! Gudmor!

(*Barbra står bakom Dina som fé.*)

CHERISTANE. Prins Childebert af Frankland, helsa din trolofvade, prinsessan Dina af Burgund! Hennes fattigdom är endast en pröfning. Hon är dig värdig; hennes enda felsteg var att besvara en förolämpning. Detta fel har blifvit straffadt och förlåtet. Hon skall återtaga sin rätta gestalt, men till minne och varning skall hon gå barfota ända till bröllopsdagen.

(*Hon afkläder Dinas blus och hufva. Dina står i sin kungliga drägt, men barfota.*)

PRINSEN.

Ja, jag känner dig. Det bästa
Af mig själf, det är ju du.
Ödmjuk, som jag ser dig nu,
Vill jag dig i minnet fästa,
När min stolthet vill mig fresta.

DINA.

Ja, jag vet. När jag dig ser,
Ser jag gnistan, som mitt frusna
Hjärta såg i askan ljusna.
Nu skall jag ej frysa mer.

SUPERBA. Prins, man bedrager dig. Denna trollpacka är vår gamla gåsvakterska, Barbra, och denna trasunge ha vi prinsessor af barmhertighet upptagit från skogen.

THORA. Nu belönar hon vår godhet med att objuden smyga sig till kungens bal och innästla sig i höga personers ynnest. Är det ej sant, Trilla?

TRILLA. Ja, jag kan intyga, att alla kallat henne Askungen. (*Sakta till Dina.*) Låt mig blifva din kammartärna, så skall jag vittna, att dina systrar låtit dig äta med katten.

CHERISTANE. Röfvarens enka stal konungens dotter ur vaggan. Röfvarens döttrar, som kalla sig prinsessor, stulo från konungadottern hennes faders arf och hans rikes krona. Deras tid är förbi, deras straff kommer. Thora, du är högmodig och fåfäng: jag förvandlar dig till en påfågel. Superba, du är icke allenast högmodig och fåfäng, du är äfven lögnaktig och afundsjuk: jag förvandlar dig till en korp. Och du, Trilla, är den falskaste och trolösaste af eder alla, ty du förråder dem, hvilkas bröd du äter; jag förvandlar dig till en pladdrande skata.

(*Höjer trollspöet.*)
Arigi davolna,
Farenga gidó...

DINA (*på knä*). Nåd! Nåd för mina fostersystrar! De ha låtit mig lefva...

SUPERBA. Ja, det är Thoras fel och blir nu vår ofärd.

CHERISTANE. Det blir eder räddning. För eder fostersysters skull må ni behålla eder menskliga gestalt och tjena för daglön i främmande land. Men eder förvandling har redan börjat. Jag kan icke mera hjälpa, att ni få bära fågelklor på edra fingrar så länge ni lefva.

(*Thora, Superba och Trilla betrakta sina fingrar, från hvilka långa fågelklor framsticka.*)

SUPERBA. Så ha vi något att klösa dig med!

TRILLA. Ja, lita på att vi klösa!

THORA (*gråtande*). Förlåt mig, Askunge! Vårt straff

är rättvist. Jag har varit hård mot dig, men tro mig, du var alltid mitt sjuka samvete.

DINA (*omfamnar Thora*). Ja, jag förlåter dig, jag förlåter eder alla. Du, Thora, var stundom vänlig mot mig. Du skall bo hos mig och alltid vara min syster, och hvar morgon skall jag klippa de fula klorna, så att ingen kan märka dem.

THORA. Tack! Du har lärt mer i askan, än jag i purpurn.

SUPERBA. Låt oss gå, Trilla! Hvarför gaf ej hexan oss vingar med klorna? Jag önskar vi vore drakar. Ännu finns väl en saga qvar, där vi kunna uppsluka dumma prinsessor.

TRILLA. Ja, kom! Men det säger jag dig: din piga vill jag ej mera vara; vi äro nu lika goda.

SUPERBA. Vill du icke? Jag skall klösa dig! (*Trilla flyr, Superba efter henne, och så springa de bort.*)

PRINSEN. Låt oss nu skynda till slottet. Kungen och drottningen vänta otåligt sin återfunna dotter. Men hvad är det jag ser? Pimpe! Och hur han ser ut!

(*Pimpe inträder med en ofantligt lång näsa och skriker hvar gång han stöter den mot folk eller väggar.*)

PIMPE. Sexhundrafemtiosju fötter äro mätta, och ingen har passat i skon. Baltrollet — au! — har flugit sin väg eller klämt ihjäl sig i väggen. Jag har vunnit vadet. Himmelselement — au! — hvad Pumpas näsa nu måtte vara lång! Har någon sett henne, — au, au! — att jag får skratta åt henne?

GRIM. Pumpa behåller sin lilla trubbnäsa, men din tyckes ha vuxit ut till ett riktigt bogspröt.

PIMPE. Hvad för något? Min egenhändiga kungliga näsa! Au, hvem understår sig att puffa i kungens Pimpe? Min näsa? Au! . . . (*Känner på näsan och finner ej dess ände.*)

Men hon räcker ju härifrån till Paris! Jo, jag är skön, jag kan visas för pengar, kungen får goda inkomster! Bogspröt, säger han — au! — Jag seglar, jag seglar. Nu återstår för mig intet annat — au! — än att upptäcka Amerika. (*Springer bort.*)

PRINSEN (*till Dina*).

Kom! Oss tillhör denna stund.
Jag är svartsjuk på min lycka,
Och jag fruktar hvar sekund,
Att en okänd makt skall rycka
Dig på nytt från vårt förbund.

DINA.

Än en pligt mig återstår.
O, mitt lifs beskyddarinna,
Löna dig jag ej förmår,
Men du skall mig tacksam finna.
(*Hon kysser Cheristanes hand.*)

CHERISTANE.

Låt din tack till Honom hinna,
Som kan hela hjärtats sår,
Som kan torka sorgens tår
Och såg dina tårar rinna!

DINA.

Ja... Men än en sak jag minns!
Säg mig nu, min dyre prins,
Har jag icke drömt? Och drömmer
Jag ej än, fast jag det glömmer?
Har jag verkligt funnit dig?
Älskar du då verkligt mig?
Skall jag ej i morgon vakna
Frusen qvar i askan än,
Ensam, fattig, utan vän,
Och ha lärt mig blott att sakna?

PRINSEN.

Fråga ej om lyckans drömmar,
Fråga mer om hjärtats tro!
Där är lyckans fasta bo,
Medan allt omkring oss strömmar.
Låt oss lefva i vår saga!
Långt är då till lifvets slut.
Dig skall ej din dröm bedraga.
Trubadur, sjung sagan ut!

Slutsången.

(»Minä seisoon».)

Nu så glimmar det som soleguld i askeglöd,
När en morgon på rutan ser,
Och nu blommar den blekaste kind så röd,
Och nu fryser här ingen mer.

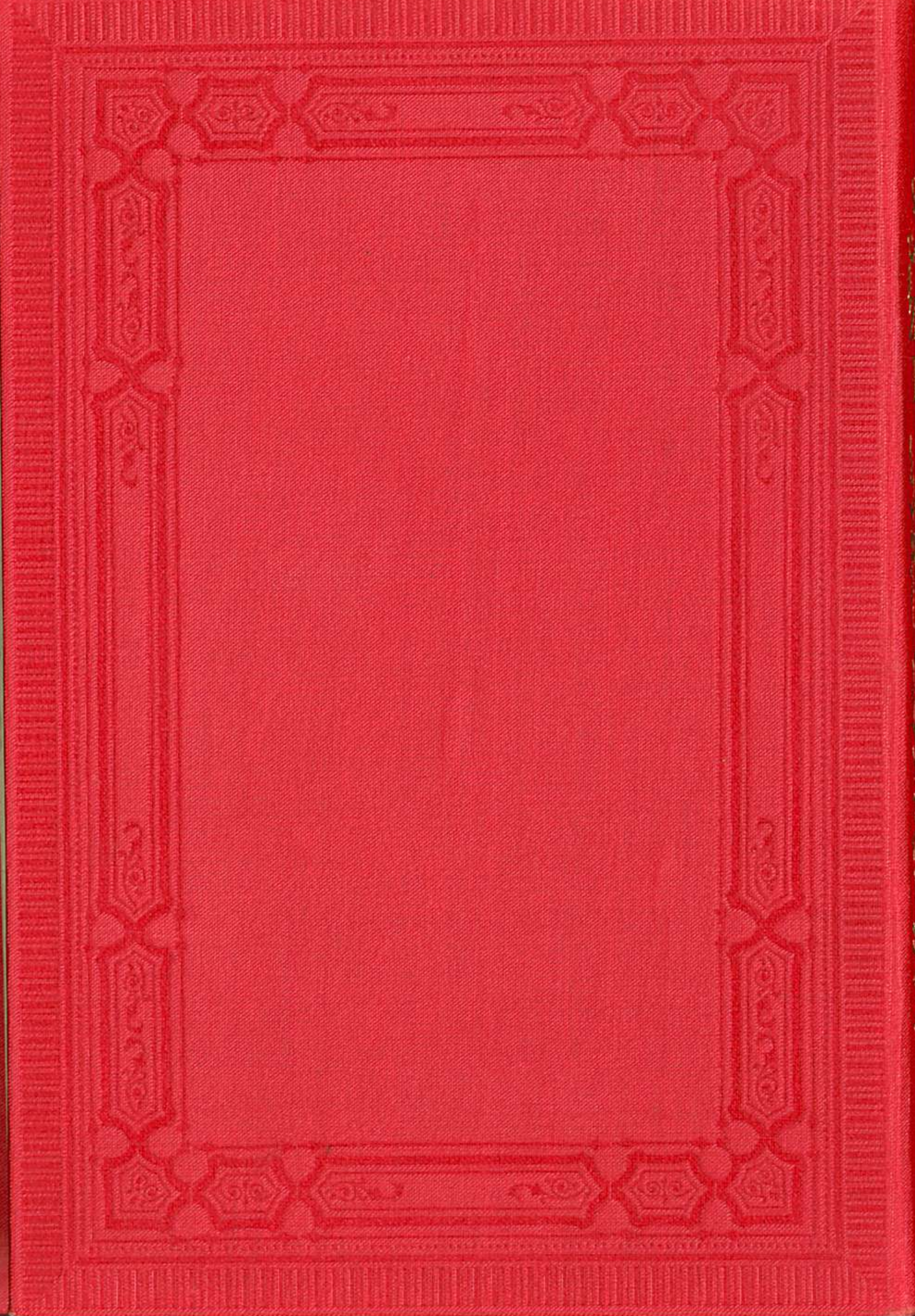
Och nu dansar fattigt ullegarn i sidensko,
Och nu är blott den goda rik.
Och nu slocknar en saga i lycklig ro,
Som en qvällsol i spegelvik.

(*Grupp. Cheristane i fédrägt håller en myrtenkrona öfver prinsen och Dina.*)

SLUT.

Sz. baraulitt. 3.

Zach. Topelius, Läsning för barn. VII.